

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU
VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dosjan BAURJAN

BURSA-2016

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU
VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dosjan BAURJAN

**Danışman
Doç. Dr. Zeynel T.KANGAL**

BURSA-2016

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

KAMU HUKUKU Anabilim/Ana sanat Dalı,
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilim Dalı'nda 701380011
numaralı Doğan BAURJAN'ın
hazırladığı "Mogolistan ve Türk Ceza Hukukunda Uyumsuzluğunun"
"vega Uyumsuzluğunun Madde İmal ve Ticareti Sorunu"
konulu Yüksek Lisans (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik
Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 22.07/2016 günü 15.00 -
16.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın
tezinin/çalışmasının başarılı (başarılı/başarısız) olduğuna
oybirliğiyle (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Doc. Dr. Zeynel T. KANGAL
Uludağ Üniversitesi
ZTK

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. T. Köpçeli
Uludağ Üniversitesi
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Asuman Aytekin İnceoğlu
İ. Bilgi Üniversitesi Hukuk
Fakültesi
A. İnceoğlu

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

□ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

□ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 22/07/2016

Tez Başlığı / Konusu: MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 135 sayfalık kısmına ilişkin, 22/07/2016 tarihinde şahsım tarafından Tuncian adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Dosjan BAURJAN

Öğrenci No: 701380011

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Tarih ve İmza

Doç. Dr. Zeynel T. Kangal

Yemin Metni

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak sunduğum “MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU” Başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

22.07.2018

Adı Soyadı: Dosjan BAURJAN

Öğrenci No: 701380011

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Dosjan BAURJAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Kamu Hukuku
Bilim Dalı : Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : VIII+134
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman : Doç.Dr. Zeynel T.KANGAL

MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU

Günümüz dünyasında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, bütün ülkeleri etkileyen, uluslararası alanda büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ama ne yazık ki, birçok ülkede uyuşturucu madde konusunda yeterli düzenlemeler olmadığı için bu konu hakkında daha başarılı olan ülkelerin tecrübesine ihtiyaç duyuyoruz.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında uyuşturucu maddelerin ticaretinde transit ülke konumunda olduğu yönünde tezler savunulduğu için, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının Moğolistan ve Türk Ceza Kanunu'nda düzenleniş biçimini karşılaştırmalı bir şekilde ele almaktır. Bu sayede uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ve bu suçların cezalandırılması, bu suçla nasıl mücadele edildiğine dair iki ülke kanunları arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu yapılırken, uluslararası sözleşmeler ile bazı ülkelerin ulusal hukuk düzenlemeleri incelenmiş ve ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları üzerine yapılmış çalışmalardan faydalanmak üzere geniş bir araştırma yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Uyuşturucu veya Uyarıcı madde, Uluslararası Sözleşmeler, Moğolistan Ceza Kanunu, Türk Ceza Kanunu.

ABSTRACT

Name and Surname : Dosjan BAURJAN
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Public Law
Branch : Criminal Law
Degree Awarded : Master / PhD
Page Number : VIII+134
Degree Date : / / 20.....
Supervisor : Ph.D Zeynel T.KANGAL

DRUGS OR STIMULANTS SUBSTANCES TRAFFICKING CRIMES IN MONGOLIA AND THE TURKISH CRIMINAL LAW

In today's World, the drugs and stimulant trade crimes are in front of us as big international problems affecting all of the countries. However, unfortunately, as in many countries, there are not enough regulations about drugs, we need the experience of countries that are more successful in this subject.

As there are thesis stating that Turkey is a transit country in the trade of drugs from Asia and Europe, the purpose of this study is to examine the regulation of the crimes of drugs and stimulant trade in criminal code of Mongolia and Turkey, in a comparative manner. In this way, it is aimed that the differences and similarities between the two countries, regarding the drugs and stimulant trade crimes, how these crimes and punished and tackled could be put forward. While doing this, some international agreements and national legal regulations of some of the countries have been examined. Furthermore, with the purpose of benefiting from the research conducted on drugs or stimulants trade crime, a wide research has been conducted.

Key Words:

Drugs or Stimulants, International Agreements, Criminal Code of Mongolia, Criminal Code of Turkey.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
YEMİN METNİ.....	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VI-X
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM: UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE KAVRAMI, TANIMI, TÜRLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı madde kavramı.....	3-4
1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı madde tanımı	5-6
1.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı madde türleri	6-8
1.3.1. Afyon ve Türevleri (Opiates).....	8-10
1.3.2. Koka ve Türevleri (Cocaine)	10-11
1.3.3. Kenevir ve Türevleri (Cannabis)	12-13
1.3.4. Sentetikler (Synthetics).....	13-15
1.4. Uyuşturucu veya Uyarıcı madde kullanımının tarihsel gelişimi.....	15
1.4.1. Dünyada Tarihsel gelişim	15-18
1.4.2. Moğolistan'da Tarihsel gelişim	18-23
1.4.3. Türkiye'de Tarihsel gelişim.....	23-27

İKİNCİ BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUK ve ULUSAL HUKUKTA UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

2.1. Uluslararası Hukukta Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlar İle İlgili Düzenlemeler	28-30
2.1.1. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Dair Tek Sözleşmesi.....	31-33
2.1.2. 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi	33-35

2.1.3. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme.....	35-36
2.2. Uluslararası Örgütler.....	36-37
2.2.1. Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND)	37
2.2.2. Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)	37-38
2.2.3. Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Program (UNDCP)	38
2.2.4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)	38-39
2.2.5. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)	39-40
2.2.6. Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu.....	40-41
2.2.7. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)	41-42
2.2.8. Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL).....	42-43
2.2.9. Avrupa Polisi (EUROPOL)	43-44
2.3. Ulusal Hukukta Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları	44-45
2.3.1. Rusya	45-47
2.3.2. Çin	47-50
2.3.3. Amerika Birleşik Devletleri	50-52
2.3.4. Almanya	52-54
2.3.5. Hollanda	54
2.3.6. Fransa	55-56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

3.1. Moğolistan Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu	57
3.1.1. Genel Olarak	57-58
3.1.2. Korunan Hukuksal Değer	58-59
3.1.3. Suçun Unsurları	59
3.1.3.1. Tipiklik.....	59
3.1.3.1.1. Suçun Maddi Unsurları	60
3.1.3.1.1.1. Fail	60
3.1.3.1.1.2. Mağdur	61
3.1.3.1.1.3. Suçun Konusu	61-62
3.1.3.1.1.4. İmal, Bulundurma, Depolama, Nakletme, Sevk Etme, Satma Fiilleri.....	63-67
3.1.3.1.1.5. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan Madde ve Aletleri, Ekipmanları Üretme, İmal, Depolama, Satma, Nakletme, İthal Fiilleri	67
3.1.3.1.1.6. Nitelikli Unsur	68
3.1.3.1.2. Suçun Manevi Unsuru.....	68-70
3.1.3.2. Hukuka Aykırılık.....	71-73
3.1.4. Kusur	74
3.1.5. Suçun Özel Görünüm Şekilleri	75
3.1.5.1. Teşebbüs	75-76
3.1.5.2. İştirak.....	76
3.1.5.3. İctima.....	76-77
3.1.6. Yaptırım	77-78
3.1.7 Muhakemeye İlişkin Kurallar	78-79
3.2. Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu.....	80
3.2.1. Genel Olarak	80-84
3.2.2. Korunan Hukuksal Değer	84-85

3.2.3. Suçun Unsurları	86
3.2.3.1. Tipiklik.....	86
3.2.3.1.1. Suçun Maddi Unsurları	87
3.2.3.1.1.1. Fail	87-88
3.2.3.1.1.2. Mağdur	88-89
3.2.3.1.1.3. Suçun Konusu	89-91
3.2.3.1.1.4. İmal, İthal, İhraç Fiilleri.....	91-95
3.2.3.1.1.5. Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme, Bulundurma Fiilleri	96-103
3.2.3.1.1.6. Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmali İzne Bağlı Olan Maddeleri İmal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama Fiilleri	103
3.2.3.1.1.7. Nitelikli Unsur	104
3.2.3.1.1.7.1. Cezayı Ağırlaştırıcı Nitelikli Haller.....	104-107
3.2.3.1.1.7.2. Cezayı Hafifleten Nitelikli Haller	107-108
3.2.3.1.1.7.3. Cezalandırılabilirliğin Diğer Koşulları.....	109-112
3.2.3.1.2. Suçun Manevi Unsuru.....	113-115
3.2.3.2. Hukuka Aykırılık.....	115-117
3.2.4. Kusur.....	117-118
3.2.5. Suçun Özel Görünüm Şekilleri	118
3.2.5.1. Teşebbüs	118-119
3.2.5.2. İştirak.....	119-120
3.2.5.3. İçtima.....	120-121
3.2.6. Yaptırım	121-122
3.2.7 Muhakemeye İlişkin Kurallar	122-124
SONUÇ	125-129

KAYNAKLAR130-134

KISALTMALAR

BKZ: Bakanız

CD: Ceza Dairesi

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

CND: Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (Commission on Narcotic Drugs)

EMCDDA: Avrupa Uyuşturucu ve Uyarıcı Bağımlılığını İzleme Merkezi

EUROPOL: Avrupa Polisi (European Police)

FAO: Gıda ve Tarım Teşkilatı

İBİD: Aynı eser/ yer

INTERPOL: Uluslararası Polis Örgütü (International Criminal Police Organization)

INCB: Uluslararası Narkotik Kontrol Kurulu (International Narcotics Control Board)

K: Karar

M: Madde

MCK: Moğolistan Ceza Kanunu

MCMK: Moğolistan Ceza Muhakeme Kanunu

MÖ: Milattan Önce

OP.CİT: Adı geçen eser

TCK: Türk Ceza Kanunu

TMK: Terörle Mücadele Kanunu

UMK: 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

UN: Birleşmiş Milletler (United Nations)

UNCND: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (United Nations
Comission on Narcotic Drugs)

UNDCP: Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı

UNODC: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Su Ofisi (United Nations Office on Drugs

UNFDAC: Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

VS: Vesaire

Y: Yargıtay

Y.CGK: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Küreselleşme, günümüzde dünyayı küçük bir köy haline dönüştürmektedir. Bir başka deyişle ulusal kültürler, ekonomiler ve ülke sınırları ortadan kalkmanın eşiğindedir. Uluslararası piyasanın hızlıca büyüdüğü bu dönemde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti de kanser gibi dünyayı sarmaktadır. Birleşmiş Milletler'in uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suçları önleme amacıyla kurduğu Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin araştırması, uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatının son 15 yılda 3 kat artmış olduğunu ortaya koymaktadır. İmalatın, yani arzın artması talebin de artmış olduğunun göstergesidir.

Organize suç örgütleri gelirlerini artırmak için sınır ötesinde faaliyet gösteren aynı yapıya sahip başka örgütlerle küreselleşme sayesinde işbirliği yaparak uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretini daha kolay gerçekleştirebilmektedirler. Kolay yoldan para kazanmayı hedefleyen kişilerin, diğerlerini kendisi bilmediği halde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve nakliye suçunun işlenmesine kurban olarak kullanıldığı örnekler de vardır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları devletlere ve bireylere ciddi şekilde zarar vermektedir. Bu olumsuz etkilerle mücadele etmek için devletler iç hukuklarında çeşitli düzenlemeler yapmakla yetinmemiş, uluslararası boyutu nedeniyle de uluslararası işbirliğine giderek çeşitli uluslararası sözleşmelerin de hazırlanmasını sağlamışlardır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları üretimden kullanıcıya ulaşmasına kadarki süreçte üretim, imal, ihraç, ithal, ticaret, nakliye, sevk, bulundurma, depolama gibi çeşitli fiillerden oluşan aşamaları katetmektedir¹. Bu tür suçlarla Moğolistan Cumhuriyeti, 2000-2005 yılında hayata geçirdiği “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İle Mücadele Milli Programı”-nın ışığında uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili hukuk kuralları, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin

¹ Mehmet Zülfü Öner *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* (Doç. Dr. Muharrem Özen), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010, (www.tez.yok.gov.tr).

nedenlerinin tespiti ve alınacak önlemler konusunda çok sayıda çalışma yapmıştır. Ancak bütün bu çalışmalara rağmen Moğolistan'da bu tür suçların işlenmesi yıldan yıla artmakta ve çoğu suç aydınlatılmadığı için siyah sayı olarak kalmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili suçların topluma verdiği zararların gittikçe arttığı günümüzde, her ne kadar buna karşı mücadele edilse de, yeterli sonuç alındığı söylenemez. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu suçla nasıl mücadele ettiği, yaptığı uluslararası işbirliği, katıldığı uluslararası örgüt ve sözleşmelerin neler olduğunu tezde tespit ederek Moğolistan bakımından bir öneri oluşturmaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE KAVRAMI, TANIMI, TÜRLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kavramı

Uluslararası belgelerde insanı bağımlı hale getiren yasadışı maddelerin “drug”, “substance” ve “narcotics” gibi kavramlarla tanımlanıp kullanıldığını görmekteyiz. Genel olarak çoğu zaman “drug” kavramı kullanılmakta, uluslararası kontrol altında tutulan maddeler ise “illicit drug” olarak ifade edilmektedir². Drug kelimesinin Türkçe karşılığında, uyuşturucu veya uyarıcı madde, bu maddeler kullanıldığında kişide uyuşturucu veya uyarıcı etkiler doğuran ve psikolojik, fiziksel alışkanlık ve her zaman kullanma tutkusunu oluşturan madde anlaşılmaktadır³. Uyuşturucu sözlükte, “*uyuşturma özelliği olan, uyuşturan madde, gereği gibi düşünmekten ya da davranmaktan, devinmekten alıkoyan*”, uyuşturucu maddeler ise; “*afyon, eroin, esrar, kokain, morfin gibi duyumlara uyuşukluk veren*” maddeler olarak tanımlanmıştır⁴. Uluslararası alanda uyuşturucu veya uyarıcı madde karşılığında kullanılan narkotik kavramı ise “Narkotikos” uyuşmak, telaşlanmak anlamına gelen bitkisel veya sentetik menşeli her türlü maddeyi ifade etmektedir⁵. Başka deyişle, uyuşturucu etki doğurarak gerçek hayatta karşılığı olmayan bir mutluluk hissi yaratan bitkisel veya sentetik menşeli maddeleri uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak anlamamız mümkündür⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler alışkanlık, bağımlılık, sarhoşluk, tutku, keyif⁷ gibi benzer etkileri gösterirler. Benzer etkileri göstermelerine rağmen, farklı kavramların kullanılmasının nedeni, uyarıcı maddenin uyuşturucu maddeden farklı olarak uyarıcı etki doğurması ve genellikle yapay olan uyarıcı maddelerin doğal

² United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Get the Facts About Drugs, United Nations Publication, Vienna/ Austria 2008, s.3.*

³ tr.wikipedia.org, (20.10.2015).

⁴ www.tdk.gov.tr, (20.10.2015).

⁵ A.V. Рошин, A.V. Плишкин *Деятельность органов внутренних дел по профилактике наркомани и токсикомани среди несовершеннолетних, (Roshchin A.V, Plishkin A.V, Gençleri Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Bağımlılığından Koruma Organı)*, Kiev 1990, s.6.

⁶ С. Бямбасүрэн, *Мансууруулах Дон, (S. Byambasuren, Uyuşturucu Krizi)*, Ulaanbaatar 2000, s.5.

⁷ Dönmezer Sulhi, *Kriminoloji*, 8. Baskı, İstanbul 1994, s.299.

olanlardan ayrılması çabasıdır⁸.

Geçmiş dönemde insan hayatını tehlikeye sokan **narkotik** adı verilen maddelerin çoğu doğal nitelikteydi ve buna göre devletler de önlemlerini almaktaydılar. Ancak zamanla kimyasal madde katkıları da artmaya başladı.

İnsanoğlu her alanda farklı deneyler yapmış ve tıp alanında yapılan deney sonuçlarından da farklı hastalıkları tedavi eden ilaçları bulmuştur. Bazı ilaçlar örneğin ağrı kesiciler, (analjezikler), sinirsel heyecanı bastırmak veya sinirsel bozuklukları sınırlamak için (sedatifler) veya endişe gidermek için (trankilizanlar) kullanılanlar⁹ da **psikotrop madde** olarak kabul edilmekle birlikte bunların kullanımını önlemeye yönelik tedbirler şu an itibarıyla yeterli olmamaktadır.

Psikotrop maddeler; merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beynin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde, bilinçte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir¹⁰. İnsanın zihinsel faaliyetlerini etkileyerek kullandıkça bağımlılık yaratan¹¹ bu psikotrop maddeler ilaç yoluyla kullanıcıların eline daha ucuz geçebileceği için narkotik alışkanlıktan daha tehlikeli hale gelmiştir¹².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı, bireylerin küçük alışkanlıklarla başladığı, sonucunda artık uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hakimiyetine girerek bu maddenin kölesi haline gelme durumudur¹³. *“Uyuşturucu olarak kullanılan maddelerin kimyasal yapıları birbirinden farklıdır. Kullanıldıklarında merkezi sinir sisteminin farklı bölümlerini etkileyerek fiziksel ve psikolojik zarar verirler. Uyuşturucu maddelerin hiçbir güvenli kullanım şekli yoktur. Kullanan herkes için bağımlı olma riski eşittir. Hücrelerimiz vücuda giren her maddeyi tanır ve bir daha unutmamak üzere hafızasına alır. Hücresel öğrenme süreci denen bu durum herkes için geçerlidir”¹⁴.*

⁸⁸ Günel Yılmaz, *Uyuşturucu Madde Suçları*, Ankara 1976, s.7.

⁹ “Uyuşturucu (Psikotrop) Maddeler”, www.nuveforum.net, (01.11.2015).

¹⁰ Sulhi Dönmezer, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım”, İÜHFİM, Cilt 45, Sayı 1-4, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, 8 Nisan 1981, 1015-1083, s.1015.

¹¹ İlhan Akbulut, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, İÜHFİM, Cilt 55, Sayı 3 (1997), Prof. Dr. Türkan RADO’ya Armağan Sayısı, www.journals.istanbul.edu.tr, (03.11.2015).

¹² “Psikotrop İlaçlar, Uyuşturucu Maddeler ve Sorunları”, s.11, www.e-kutuphane.teb.org.tr, (04.11.2015).

¹³ Elif Koçum, *Bağımlılık Yapan Maddeler ve Etkileri*, s.46, (Yrd. Doç. Dr. M.Orhan Püsküllü), Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Lisans Tezi, 2012, www.pharmacy.erciyes.edu.tr, (04.11.2015).

¹⁴ “Madde bağımlılığı”, www.yesilay.org.tr, (05.11.2015).

1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Tanımı

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sadece bir bilim dalının konusu olmadığını ve bu maddelerin çok çeşitli boyutlarının olduğunu bilim adamları sıklıkla belirtmektedirler. Günümüzdeki her alanın hızlı gelişim süreci uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yeni türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu maddeleri yerleşmiş ifadelerle tanımlamak oldukça zor iştir.

Tıp alanında uyuşturucu veya uyarıcı madde; kişide fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklar yaşandığında tedavi edilmek için kullanılan madde olarak tanımlanabilir. Ancak tedavi amacıyla kullanılan bu tür maddelerin tedaviyi gerektirecek dozda kullanılması gerekir. Bu dozun aşılması ya da tedavi bittikten sonra da hastanın kullanmaya devam etmesi tıbbi fayda yerine, kişi ve toplum bakımından zararlı sonuçlar doğurur¹⁵.

Hukuk alanında uyuşturucu veya uyarıcı madde; burada bir çok ülkenin taraf olduğu sözleşmelere atıfta bulunmamız mümkündür. Bunlar arasında, *1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi*, *1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme* ve *1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi* sayılabilir.

Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenmiş olan Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri doğal ve sentetik olan, I ve II numaralı cetvellerde kabul edilen maddeler şeklinde ayrıma tutmaktadır. 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri doğal veya sentetik olan, I, II, III, veya IV numaralı cetvellerde kabul edilen maddeler olarak tasnif etmiştir. 2012 yılı itibariyle 1961 ve 1971 sözleşme eklentilerinde 118 tane uyuşturucu madde türü, 115 tane psikotrop madde türü sayılmaktadır¹⁶.

1961 tarihli Sözleşme, ek cetvellere yer vererek zamanla ortaya çıkacak maddelerin uygulama kapsamına girebilmesinin yolunu açmıştır. Her ne kadar bu

¹⁵ İlhan Akbulut, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, İÜHFİM, Cilt 55, Sayı 3 (1997), Prof. Dr. Türkan RADO’ya Armağan Sayısı, www.journals.istanbul.edu.tr, (05.11.2015).

¹⁶ Multilingual Dictionary of Narcotics Drugs and Psychotropic Substances under International Control., United Nations., New York 2006.

durum kanunilik ilkesine aykırı olsa da, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal ve ticareti suçlarının önlenmesi için gereklidir.

Uyuşturucu maddelerin yanında, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan psikotrop maddelerin amacı dışında kullanılarak bağımlılık yapmasını önlemek için hazırlanan ve bu maddelerin kapsamını ve kontrolünü belirleyen 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi; psikotrop maddeleri saymakla birlikte, bu maddelere sınır getirmemekte ve herhangi bir maddenin bu sözleşmenin kapsamına girmesinde Dünya Sağlık Örgütü'ne tespit yetkisi vermektedir.

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme de, bazı uyuşturucu maddeleri tanımlamakla birlikte, diğer bazı uyuşturucu ve psikotrop maddeleri 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'ndeki kavramlara atıf yaparak sayma yöntemi ile tanımlamış ve 12. maddesinde bu maddeleri gösteren tablolara sonradan ekleme yapılabileceğini öngörmüştür.

Yukarıda belirtildiği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımının yapılması çeşitli bilim dallarının alanına girdiğinden çok geniş bir açıklamaya sahiptir. Öte yandan her gün yeni uyuşturucu veya uyarıcı madde bireyler tarafından imal edildiğinden, bu konuda herkes tarafından kabul gören bir tanımın yapılması oldukça zor görünmektedir.

1.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Türleri

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri çeşitli açılardan bir tasnife tutmamız mümkündür;

Üretim yöntemine göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeler;

- El yoluyla: kişilerin kendilerinin ekerek, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ilk doğal özelliklerini koruyarak hazırladıkları, ev şartlarında ürettikleri uyuşturucu veya uyarıcı maddelerdir.
- Laboratuvar yoluyla: kişilerin özel laboratuvar ve imalathanede kimyasal

yollarla üretmiş oldukları uyuşturucu veya uyarıcı maddelerdir¹⁷.

Kişinin psikolojisini etkilemesine göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeler;

- Merkezi sinir sistemini zorlayarak veya beyni halsizleştirerek, aşırı şekilde sakinleştirerek, uyku hissi veren maddeler.
- Merkezi sinir sistemini kışkırtarak veya beyni canlandırarak, kişiyi rahat hissettiren maddeler,
- Saçmalamak ve halüsinasyonlara sebep olan farklı sesler duymasını sağlayan maddeler,
- Üstteki belirtileri birleşmiş halde hissettiren maddeler¹⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramını tanımlamak ne kadar zor ise, bunların türlerini belirlemek de o derecede zor bir iştir. Bu konuda Birleşmiş Milletler Sağlık Örgütü (WHO)'nün yapmış olduğu tasnifin benimsenmesi mümkündür.

Dünya Sağlık Örgütü, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri bağımlılık yapıcı özelliklerine göre sekiz bölüme ayırmıştır. Bu ayrıma göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler;

1. Afyon, morfin, eroin, oksikodon, meperidin vb.
2. Koka ve kokain vb.
3. Cannabis(esrar), marihuana vb.
4. Barbiturat, benzodiazepinlere ve uyku ilaçları.
5. LSD, meskalin, psilosin, benzotropin, halüsinojen vb.
6. Catha edulis bitkisi, khat tipi maddeler vb.
7. Amfetamin vb.
8. Eter, kloroform, benzin, karbon tetraklorür vb¹⁹.

Şekillerine göre yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ayırımı;

- Beyaz pudra tozu tipi maddeler (kokain, eroin, morfin ve benzeri).

¹⁷ Г. Совд, *Монгол Улсын Эрүүгийн Хуулийн Тайлбар*, (G.Sovd, *Moğolistan Ceza Hukuku'nun Yorumlanması*), Ulaanbaatar 2002, s.20.

¹⁸ *Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэргийн нөхцөл байдлын мэдээ, (Polis Kurumlarının suç ile ilgili araştırmalar)*, Ulaanbaatar 2010, s.48.

¹⁹ *Хар Тамху, (Ууштуруу)*, Ulaanbaatar 2013, s.5.

- Yaprak tipi maddeler (haşhaş, marihuana ve benzeri).

Maddelerin sertliğine göre;

- Yumuşak tipli maddeler (marihuana, esrar, LSD ve benzeri).
- Sert tipli maddeler (eroïn, morfin, afyon, kokain ve benzeri).

Maddelerin türlerine göre;

- Afyon tipi maddeler (afyon, morfin, eroïn, kodein, metadona).
- Kenevir tipi maddeler (reçine esrar, toz esrar, gonca esrar, pres esrar, likit esrar, marihuana).
- Uyarıcı tipi maddeler (anfetamin, kokain, kafeine).
- Sentetik tipi maddeler (captagon, methamfetamin, LSD, ketamin, ecstasy, phencylidine, bonzai).
- Sakinleştirici tipi maddeler (sedatif, trankilantlar, barbituratlar)²⁰.

1.3.1. Afyon ve Türevleri (Opiates)

Arapça “Afyon” olarak adlandırılan, haşhaş bitkisinden elde edilen bir narkotik maddedir²¹. Yunanca öz anlamına gelen “Opos” sözünden türetilmiş “Opion”, latince “Opium” olarak adlandırılmıştır.

Afyon, haşhaş kozasının çizilmesi suretiyle akan beyaz renkli süte benzeyen öz suyundan elde edilir²². Beyaz renkli süte benzeyen bu su, havayla teması artınca kahverengine dönüşür. Afyon hoş olmayan keskin bir kokuya ve acı bir tada sahiptir. Afyon maddesinin bileşiminde % 10 morfin, % 5 kodein, % 6 narkotik bulunmaktadır²³. Uluslararası sözleşmeler; kimyasal işleme tabi tutulmamış ve kendiliğinden koyulaşmış afyonu ham afyon, kullanmak için mayalanmış ve kaynatılmış olan afyonu hazırlanmış afyon, tıp alanında kullanmak için bazı kimyasal işlemlere tabi tutulan afyonu tıbbi

²⁰ Б. Болдбаатар, С. Жанцан, *Хар Тамхины Гэмт Явдалтай Тэмцэх асуудал*, (B.Boldbaatar, S.Jantsan, *Uyuşturucu ile İlgili Suçlarla Mücadele*), Ulaanbaatar 2012, s.15.

²¹ tr.wikipedia.org, (10.11.2015).

²² Demirbaş Timur, *Kriminoloji*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s.269; Öz dabakoğlu Erdiñç Hakan, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara 2007, s.12.

²³ Gündel Ahmet, *5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara 2009, s.15; Günay Erhan, *Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, 4. Baskı, Ankara 2007, s.29; Günel, *op. cit.*, s.19-20.

afyon olarak sınıflandırmıştır²⁴.

Haşhaşın her yerde yetişebildiği söylenmektedir. Ancak en çok Güneydoğu ve Güneybatı Asya ülkelerinde yetiştirilmektedir. Dünya afyon üretiminin % 90'ının Afganistan'da yapıldığı ve bunun çoğunun Avrupa'ya özel rotalarla ulaştırılarak satıldığı bilinmektedir. Afganistan ve Pakistan ve bazı Güneybatı Asya ülkelerinin haşhaş ekim bölgelerinden başlayıp İran, Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'ı geçerek Batı Avrupa'ya ulaşan rotaya 'Balkan rotası' denilmektedir. Afganistan'dan çıkarak transit ülkeler olan Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Rusya'yı geçerek Doğu Avrupa'ya ulaştırılan rotaya 'Kuzey Karadeniz rotası' denilmektedir. Pakistan'dan Afrika ve Avrupa, Amerika kıtası, Orta Asya Çin'e ulaştırılan rotaya 'Doğu Akdeniz rotası' denmektedir²⁵.

Afyon genelde sigara olarak tütünle karıştırılarak tüketilir, ama bazı kullanıcılar ağız yoluyla da bu maddeyi tüketir. Afyon alındıktan sonra insanın merkezi siniri sistemini etkileyerek kısa bir süre sonra tatlı uyuşukluk ve neşe gibi olumlu etkiler bırakır. İnsan olumlu etkileri bir daha tatmak için sürekli kullanmak ister, ancak bu durum zehirlenmeyle sonuçlanır. Afyon bağımlısı sürekli kullanım sürecinde madde alım miktarını gittikçe artırır, eğer yoksunluk krizine girerse toplum dışı ve topluma karşı davranışlar sergiler²⁶.

Morfin maddesi; ham afyondan elde edilen çok etkili bir ağrı kesici özelliğine sahiptir. Morfin maddesini elde edebilmek için bazı fiziksel-kimyasal işlemler yapılması lazımdır²⁷. Morfin iki şekilde kullanılmaktadır; Morfin sülfat tozu (beyaz renkte yumuşak bir madde) ve morfin hidroklorür (beyaz renkte ve ince uzun kristaller şeklindedir). Kullanmaya hazır bulunan morfin tablet, kapsül veya sıvı hallerde bulunur. Tablet ve kapsüller ağız yoluyla alınırken, sıvı morfinin en yaygın olarak bilinen kullanımı deri altına enjekte edilerek tüketilmesidir. Kişi morfin aldığı anda yorgunluk ve

²⁴ Gündel, *op. cit.*, s.15-16; Güngör-Kınacı, *Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, Ankara 2001, s.50-51.

²⁵ *World Drug Report 2015*, s.43, www.unodc.org/documents/wdr2015/World_Drug_Report_2015.pdf, (11.11.2015).

²⁶ T.C Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1987, s.86.

²⁷ TBMM, *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, Ankara 2008, s.64-68.

açlık duygusunu unutarak kendisini enerjik ve güçlü hisseder. Sürekli kullanımda ise uykusuzluk, hafıza kaybı, fiziksel ve ruhsal çöküntü gibi olumsuz etkiler ortaya çıkar. Morfin bağımlısının bağımlılıktan kurtulması ilerlemiş durumda oldukça zordur²⁸.

Eroin maddesi; baz morfinin birtakım kimyasal işlemlerden geçirilerek elde edildiği maddedir²⁹. Morfinden daha güçlü etkiye sahip, tek bir kullanımında bağımlılık yapabilen sert uyuşturucu maddelerden biridir. Tek kullanımda bağımlılık yapabilme ihtimali yüksek olduğu için tedavisi ve bağımlılıktan kurtulması oldukça zordur. Eroin beyaz, kokusuz ve acı bir tada sahip olup, un taneleri gibi olduğu için suda ve alkolde erir. Eroin genelde su ve limon suyu ya da soda gibi asitte eritilerek şırınga ile, daha doğrusu iğne ile vücuda alınır. Aleminyum parçasının üstüne dökülüp tüple buruna çekilerek alınması ‘chinese’ olarak adlandırılmaktadır³⁰.

Kodein maddesi; Kodeinin kimyasal yapısı metil morfin olduğundan morfinden elde edildiğini ileri sürenler olduğu gibi, doğrudan afyon maddesinden elde edildiğini belirtenler de bulunmaktadır. Kodein beyaz renkte kristaller halinde ya da renksiz ve toz halinde bulunmaktadır. Kodein yaygın olarak hap ve şurup şeklinde bulunmaktadır. Bağımlılar eroin alıncaya kadar yoksunluk dönemini gidermek için bu maddeyi kullanırlar. Kullanım şekil ise damara enjekte edilmesidir ve en yaygın olarak ağız yoluyla alınır³¹.

1.3.2. Koka ve Türevleri (Cocaine)

“Ruha çöşku veren”, “açlık”, “susuzluk ve yorgunluğu giderdiği” gerekçesiyle koka bitkisinin yapraklarını Bolivya ve Peru’daki yerliler çiğneyerek kullanıyormuş³². Koka bitkisinin yetişme şartlarının sağlandığı yerler ise % 60’ı Bolivya, % 30’u Peru, % 10’u da Kolombiya’dır³³. Dünya’da koka bitkisini kullanmayan insan sayısının az olduğunu alttaki cümleden anlayabiliriz. 1892’den sonra, ABD’de ve dünyanın tüm ülkelerine satışı giderek artmaya başlayan Koka-Kola içeceğinin ilk zamanlar içinde

²⁸ Günal, *op. cit.*, s.21; Çakmut Özlem *Türk Ceza Kanunu’na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm*, İstanbul 2004, s.53.

²⁹ T.C Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *op. cit.*, s.86.

³⁰ Gündel, *op. cit.*, s 16-19; Demirbaş Timur, *Kriminoloji*, 2. Baskı, Ankara 2005, s.280.

³¹ Gündel, *op. cit.*, s.16; Kurt Şahin-Kurt Ela, *op. cit.*, s.29-30.

³² Özcan Köknel, *Bağımlılık*, Altın kitaplar, İstanbul 1998, s.76.

³³ Balcı Murat, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, Ankara 2009, s.31.

besleyici özelliği olan koka bitkisinin olduğu belirtilmekte ve bu durumdan rahatsız olan ABD kurumları koka bitkinin kaldırılmasını isteyerek sadece belirli miktarda bu içeceğe kafein konulmasına izin vermiştir³⁴. Koka bitkisinden elde edilen maddelerin kişilere verdiği zarara göre kokain ve crack olarak sınıflandırabiliriz.

Günümüzde kullanılan kokain tam olarak Erythroxyton Coca olarak adlandırılan koka bitkisinin yapraklarından kimyasal yollarla elde edilir³⁵. Kokain beyaz renkli parlak toz şeklinde elde edilir. Kokusu olmamakla birlikte acımsı bir tada sahiptir. Toz şeklinde olduğu için suda ve alkolde kolayca erimektedir. Kokain sert uyuşturucu maddeler grubuna giren ve uyarıcı etkiye sahip bir maddedir. Kokain en yaygın olarak burundan çekilerek kullanılır. Diğer kullanım şekli ise vücuda enjekte edilmesidir. Kokain kullanan kişinin enerjisi bir an yükselir ve yorgunluğu azalarak neşeli hale gelir. Kokain kullanımının olumsuz tarafı ise kişide terleme, uykusuzluk, iştahsızlık, ağız kuruluğu yapmasıdır. Sürekli kullanımda kişide güvensizliğe, halüsinasyona ve kişilik bozukluklarına neden olur. Kokain bağımlısı bu maddeyi alamadığı ya da bulamadığı zaman, madde almak için suç işlemek de dahil her yolu dener. Kokain bağımlısının tedavisi başka bağımlılık yapan uyuşturuculara göre daha kolaydır³⁶.

Crack maddesi; kokainin ucuz ve tehlikeli bir türevidir. Crack maddesinin kokainden daha etkili olduğu belirtilmektedir. Crack maddesinin kokain ve eroin maddelerinin bağımlılığından en az üç kat daha ağır olduğu söylenilmektedir. Crack, kokainin hidroklorik ve yemek sodası ile su içinde karıştırılarak ısıtılmasıyla elde edilir. Crack sigara olarak içilir ve burundan çekilerek alınır. Burundan çekilerek alındığı zaman çok kısa bir süre içinde (10 saniyede) merkezi sinir sistemini etkileyen crack, kokainden 10 kat daha etkili olup kişiyi daha hızlı ölüme itmektedir. Kullanan kişide aşırı hareketlilik, aşırı kilo kaybı, sinirlilik, zihinsel bozukluk yaratır. Crack diğer uyuşturucu maddelere göre daha hızlı ve kuvvetli bağımlılık yaratır. Sürekli kullanımda kişi cinayet işleme ve intihar duygusuna odaklanır³⁷.

³⁴ Özcan Köknel, *op. cit.*, s.77.

³⁵ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.54.

³⁶ Ergül Ergin, *Hukuki, Adli, Tıbbi, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara 1997, s.40.

³⁷ Yokuş Sevik, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Ankara 2007, s.43 vd.

1.3.3. Kenevir ve Türevleri (Cannabis)

Dünya'nın hemen hemen her yerinde yetişebilen kenevir bitkisinden elde edilen esrarın, tüm dünyada en çok üretilerek tüketilen yasadışı uyusturucu madde olduğu araştırmacılar tarafından söylenilmektedir. Dünya genelinde 119-224 milyon insanın en az bir kez esrar kullandığı tahmin edilmektedir³⁸. Uluslararası kavramlarda esrardan; toz esrar (marijuana), reçine esrar (hashish) ve likit esrar madde olarak bahsedilir. Türkiye'de ise toz, takoz, plaka, likit, kubar, pres, gonca gibi sınıflara ayrılmaktadır³⁹. Kenevir bitkisinin yapraklarının toplanıp kurutularak ve daha sonrasında elekten geçirilerek elde edilen esrara 'toz esrar' denilmektedir. Kenevir bitkisinin yapraklarının üzerindeki reçinelerinin çıkarılarak elde edilen esrara 'reçine esrar' denilmektedir. Kenevir bitkisinden elde edilen esrarın damıtılarak elde edilen esrara 'likit esrar' denilmektedir. Üstteki kenevir bitkisinden elde edilen esrarlar yumuşak uyuşturucularındandır. Esrarın en düşük kaliteli olanı için marihuana kavramı kullanılmaktadır. Esrarın önceden adli tıpçılar tarafından bağımlılık yapmadığı savunulmuştur. Ama son zamanlarda esrarın kullanımını arttıkça bağımlılık yaptığı kabul edilmektedir⁴⁰.

Toz esrar (marijuana); insanın ruhsal yapısını etkileyen kenevir türevlerindedir. Toz esrar (marijuana) kenevir bitkisinin yaprakları ve çiçeklerinin kurutularak tütün formuna getirmesiyle elde edilir ve içilmek suretiyle kullanılır. Yağ sever özelliği ile kullanıldıktan sonra hayati organlara dağılarak otuz gün süreyle kalabilmektedir⁴¹.

Pres esrar; haşhaş, kenevir bitkisinden narkotik maddenin zengin olan salgısının toplanıp kurutularak ve preslenerek ortaya çıkarılmasıyla elde edilir. Genellikle pres esrar sigara halinde sarılarak içilir, kullanıcılar arasında yaygın olarak "joint" kavram ile de tanımlanmaktadır. Esrar, bağımlılığa geçiş maddesi olarak ve diğer maddelerin kullanımında ilk basamak olarak anılmaktadır. Madde kullananların büyük

³⁸ Akgül Arif ve Akyay İlkay, *Uyusturucu Maddeler ve Sınraşan Uyusturucu Kaçakçılığı*; Oğuzhan Ömer Demir, Bahadır Küçükuysal (Ed.), *Sınraşan Organize Suçlar Kavramlar, Yöntemler, Eğilimler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.8.

³⁹ UTSAM, *Yasadışı Kenevir Ekimiyle Mücadele*, UTSAM Raporlar Serisi 28, Ankara 2013, s.13.

⁴⁰ Çakmut, *op. cit.*, s.230; Gündel, *op.cit.*, s.17-19.

⁴¹ UTSAM, *op. cit.*, s.13.

çoğunluğunun uyuşturucuya esrar ile başladıkları gözlenmiştir⁴².

1.3.4. Sentetikler (Synthetics)

Doğal uyuşturuculardan farklı olarak, çeşitli kimyasal yollarla üretilen uyuşturucular için sentetik uyuşturucular kavramı kullanılmaktadır⁴³. Sentetik uyuşturucular diğer uyuşturuculara göre kolay yoldan üretilebildiği için daha ucuz olarak satılmaktadır. Doğal uyuşturucular kadar kişiyi uyuşturan bu maddelerin tüketimi ve kullanımı kolay olduğundan hemen hemen dünyanın birçok ülkesinde kullanımı tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu'nun raporunda, 1990'lı yılların başlarında sentetik uyuşturucu madde üretiminin yerinin Avrupa, burada da Hollanda olduğu belirtilmiştir. Avrupa'dan daha doğrusu Hollanda'dan sentetik maddelerin diğer ülkelere dağıtıldığı tartışmaya açık bir konudur⁴⁴.

Sentetik uyuşturucular, merkezi sinir sistemi üzerinde yapmış olduğu etkilere göre depresantlar (barbitürat, amytal, nembotal, seconol, luminal), amfetaminler (merkezi sinir sistemini uyaran maddeler), stimulantlar, trankilizanlar (ruhsal bunalımı önlemek amaçlı reçete ile kullanılmaktadır), halüsinojenler LSD (Lysergic Acid Diethylamide) şeklinde sınıflandırılmaktadır⁴⁵. Amfetamin türü olan ecstasy ve captagon dünyada en çok kaçakçılık yapılan sentetik uyuşturucu olduğu bilinmektedir⁴⁶.

Ecstasy; merkezi sinir sistemini uyarma ve halüsinasyonlara sebep olma etkisine sahip olmakla birlikte sert uyuşturucu grubuna giren sentetik bir uyuşturucudur⁴⁷. Ecstasy'nin üretilme nedeni, insanları çeçe sineği tarzı böcekler soktuğunda uyku haline kapılmamaları içindir. İlk olarak 1912 yılında üretilen ecstasy, 1985 yılında ilk defa uyuşturucu olarak Hollanda'da rapor edilmiştir⁴⁸. Ecstasy kapsül, tablet, toz veya sıvı şeklindedir. Ecstasy kullanan insan korkusuz ve rahatlamış, toleranslı, sosyal çevreye

⁴² UTSAM, *op. cit.*, s.13.

⁴³ Gündel, *op.cit.*, s.21.

⁴⁴ TBMM, *Komisyon Raporu*, s.71.

⁴⁵ Demirbaş, *op. cit.*, s.273; Özdebakoglu, *op. cit.*, s.16.

⁴⁶ Akgül Arif ve Kaptı Alican, *Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi*, Süleyman Özeren, *Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010, s.71-73.

⁴⁷ Ergül Ergin, *op. cit.*, s.44-45.

⁴⁸ Kurt Şahin-Kurt Ela, *Uygulamada Uyuşturucu Madde veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara 2007, s.39.

uyumlu hale gelmektedir. Ecstasy kullananlarda bazı durumlar gözlemlenir. Örneğin gözbebekleri genişler ve ışığa hassasiyet duyar, çeneyi sıkma ve diş gıcırdatma gibi durumlar sergiler. Ecstasy kullandığında mutluluğu hisseden insan artık bu maddenin bağımlısı olduğunda dozlarını sürekli arttırmak ister, çünkü sürekli kendisini depresif hissetmeye başlar⁴⁹.

Captagon; tablet halinde üretilen fenetylline içeren sentetik uyuşturucudur. Ecstasy gibi captagon ilk zamanlar Almanya'da yasal olarak üretilirken, yasal kullanımın dışında maddenin kötüye kullanımının artmasıyla üretimi durdurulmuştur. Ama kolay yoldan para kazanmak isteyenler tarafından çeşitli ülkelerde kaçak olarak üretilmeye başlanmıştır⁵⁰. Captagon Arap ülkelerinde kaçak olarak satılmaktadır. Bu bakımdan Türkiye transit ülke konumundadır⁵¹.

Bonzai; Spice, Bonzai Citrus, K2, Jamaican, Scope, Smoke gibi isimlerle bilinen, bazı kurutulmuş bitki yapraklarına emdirilmesiyle sıvı veya toz şeklinde ambalajlanıp üreticiler tarafından daha fazla gelir elde etmek için sağlığa zararlı olmadığı belirtilerek piyasaya sürülen bir tür uyuşturucudur. Bonzai, esrara benzer etkilere sahiptir. Örneğin insanın ruhsal yapısını etkileyerek vücuda ve hayati organlara dağılır. Ancak esrardan daha sert bir sentetik maddedir. İlk bonzai, hastalıkların teşhis ve tedavisi amacıyla laboratuvarlarda geliştirilmiş olan sentetik maddedir⁵². Ancak, uyuşturucu olarak pazarlanan bonzai ürünleri, içlerinde çok farklı miktar ve çeşitte sentetik madde barındırmaları nedeniyle, doğal eroine göre çok daha tehlikeli etkileriyle, beyin hücrelerinde kısa sürede hasara yol açar, aşırı stres, hipertansiyon nöbetleri, hypokalemia, şizofreniye benzer bir durum ortaya çıkarır ve ani kalp durmalarına neden olur. Bonzaiden dolayı gençlerin hayatlarını kaybettikleri haberlerine sıklıkla rastlamaktayız. Bonzainin doğal ve bitkisel bir ürün olarak düşünülmesi, esrar, afyon gibi doğal madde kullananlar tarafından deneme isteğine neden olmaktadır. Aslında bonzainin kimyasal içerikli ve toksik etkilere sahip olan sentetik madde olduğunun bilinmemesi insanların yine bonzaiyi denemelerinde etki oluşturmaktadır. Bonzainin kullanım biçimi iki türdür. Burundan çekilerek alınan

⁴⁹ Ergül Ergin, *op. cit.*, s.44-45.

⁵⁰ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.46 vd.

⁵¹ Güngör-Kınacı, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele*, 1999, s.19.

⁵² *Sentetik Kannabinoid (Bonzai)*, www.uyusturucumaddeler.com/Bonzai.aspx, (07.01.2016).

bonzai akciğerler tarafından anında emilerek kana karışarak beyin ve diğer organlara yayılır, etkileri ise dakikalar içinde görülmeye başlar. Ağızdan alındığında ise, etkileri daha geç görülür, çünkü bonzai sindirim sistemi tarafından emilerek karaciğerdeki metabolik aktiviteye bağlı kalmaktadır⁵³.

LSD (Lysergic Acid Diethylamide); sert uyuşturucu grubuna girmekle birlikte kişinin algılama sisteminde değişiklik yaratır. LSD'nin zehirli mantara verilen isim olduğu belirtilmektedir. Bu zehirli mantar arpa, buğday, çavdar ve mısır gibi tahıl üzerinde yaşamını sürdürür. LSD, genellikle ağız yoluyla alınmaktadır. Ancak damara enjekte edilerek de kullanılabilir. LSD alan kişiler halüsinasyon görerek renkleri yoğun algılamakta ve eşyaların şeklini değişmiş ya da bozulmuş ve hareket halinde görmeye birlikte yer ve zaman algılamada büyük farklılıklar ile baş başa kalmaktadırlar. LSD kullanan kişinin gözbebekleri küçülür, kan basıncı ve vücut ısınarak terleme, iştahsızlık, uykusuzluk ve titreme gibi süreçler ortaya çıkar. LSD kullananların kendisinin uçacağını sanarak binadan atlayarak intihar etmesi ve cinayet işlemesi oldukça mümkündür⁵⁴.

1.4. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanımının Tarihsel Gelişimi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımının tarihsel gelişimini araştırmacılar bir çok düşünceyle ifade etmektedirler. Ancak onların bulunduğu ortak noktadan devam etmenin daha uygun olduğunu sanıyorum. Araştırmacılar öncelikle doğal maddelerin ortaya çıktığını ve kullanılmaya başlandığını tespit etmişlerdir. Yakın zamanlarda ise sentetik ve kimyasal (*laboratuvarda üretilen*) maddelerin kullanılmaya başlandığı gözlemlenmektedir.

1.4.1. Dünyada Tarihsel Gelişim

Uyuşturucu veya uyarıcı madde insanın varoluşundan beri kullanılan uzun bir geçmişe sahiptir. İnsanlar eski çağlarda sarhoş edecek, hayal ve rüya gördürecek, acılarını giderecek bitkilerden çıkardığı, daha doğrusu ürettikleri maddeleri kullanmaya başlamışlardır. Bu maddeler sarhoş olma, hayal ve rüya görme amacından önce sadece

⁵³ tr.wikipedia.org/wiki/Sentetik_kannabinoid, www.yeniakit.com.tr, www.uzmantv.com, www.milliyet.com.tr, (06.12.2015).

⁵⁴ Gündel, *op. cit.*, s.27-29; Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.39.

tıbbi ve dinsel törenlerde kullanılmıřtır⁵⁵.

MÖ. 6000 yıllarında Sümerliler, Mısırlılar uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri daha doğrusu afyon ve esrarları tedavi amaçla kullanmıřlardı⁵⁶. Afyonun ana kaynağının Anadolu olduğu ve dünyaya buradan yayılmış olduğu vurgulanmaktadır⁵⁷. Esrar kutsal bir madde olarak tanımlanmış ve Hindistan, İnan ve Suriye’de dini törenlerin yanısıra, büyücüler tarafından da kullanılmıştır. Eski çağların hayat biçimini anlatan taş tabletlerden uyuşturucu maddenin tıbbi amaçla kullanıldığını anlayabiliriz⁵⁸.

Halüsinojen maddeler içeren mantarlar, Aztek ve Maya Uyurlukları’nda; psikoaktif bir madde olan amanita muscaria mantarları ise, Asya kıtasındaki şaman törenlerinde kullanılmıştır. Orta Asya (*Moğol, Türk, Sibirya*) uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri dinsel törenlerde kullanmaktaydı. 6. ve 7. yüzyıllarda Araplar tarafından İnan’a, İnan’dan Hindistan’a, Hindistan’dan Çin’e afyon aktarılarak yayılmıřtır⁵⁹. Günümüzdeki uyuşturucu trafiğinin de aynı hattı izlemesi ilginçtir.

İnan’da, Mısır’da kullanılan afyon daha sonra Avrupa’ya yayılmıřtır⁶⁰. Yunan rüya tanrısı Murpheus’ün sembolü afyon bitkisidir. Bu durum afyonun Avrupa’da Yunanların kültüründe önemli bir etki taşıdığını göstermektedir⁶¹.

Çin’de afyon VII. yüzyıldan beri uzun zaman ilaç olarak bilinmiřtir⁶². XVIII. yüzyılda İngilizler Hindistan’dan aldığı afyonu Çin’e ihraç ederek afyonun ağrı kesici olarak kullanıldığını düşüncesini yıkarak artık bir uyuşturucu kullanma zeminine getirmiş ve afyon alışkanlığının artmasına neden olmuřlardır⁶³. Çinlilerin afyona, daha doğrusu uyuşturucu veya uyarıcı maddeye alışması karşısında Çin İmparatoru 1729 yılında afyonun satış ve içimini yasaklamıřtır⁶⁴. Ama yasaklamanın bir faydası olmamış, afyon kullanımını daha da artmıştır. Çin İmparatoru’nun afyon karşısında aldığı önlemler uzun

⁵⁵ Ergül Ergin, *op. cit.*, s.24.

⁵⁶ Günal, *op. cit.*, s.29-30.

⁵⁷ Kağıtçı Mehmet Ali, *Afyon*, İstanbul 1960, s.10.

⁵⁸ Kurt ř-Kurt E, *op. cit.*, s.3.

⁵⁹ Songar, Ayhan *Haşaş Meselesi ve Türkiye*, İstanbul 1974, s.17.

⁶⁰ Saka Reşat, *Uyuşturucu Maddeler, Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukuki ve Sosyal Durum*, İstanbul 1948, s.10; Ergül Ergin, *op. cit.*, s.54; Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.75.

⁶¹ Kurt ř-Kurt E, *op. cit.*, s.25.

⁶² Saka Reşat, *op. cit.*, s.15; Ergül Ergin, *op. cit.*, s.54.

⁶³ *İbid.*, s.54 vd.

⁶⁴ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.39.

sürmemiştir. İngilizler yine de Çin gibi büyük bir pazarı kaybetmeyi istememişler ve 1831 yılında afyonun ithalini ve kullanılmasını yasaklayan Çin'e karşı Afyon Savaşları olarak adlandırılan savaşı 1841 ve 1842 yıllarında açmışlardır. İngilizler savaşı kazandıklarından yasak da kalkmıştır⁶⁵. Çin'in çay, porselen ve ipeğini alabilmek için altın ve gümüş ödemek zorunda kalan İngilizler, artık sadece afyon vermeye başlamıştır⁶⁶.

Dünya'nın başka taraflarında, örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin Filipinleri ele geçirmesinden sonra Filipinlilerin afyon kullanmasının Amerikan vatandaşlarına da sirayet etmesi uluslararası sorun olmuştur. Çin afyon karşısındaki savaşını kaybetmesine karşın, Amerikan Başkanı Roosevelt Shanghai'da afyonun kullanımını uluslararası alanda engellemek için ilk afyon kongresinin düzenlenmesini sağlamıştır. Günümüzdeki sözleşmelerin ana kaynağı ilk defa yapılmış olan afyon kongresine tamamen bağlıdır. ABD 1883 ve 1887 yıllarında yapılan Sözleşmeler ile afyon ticareti denetim altına almıştır. 1883 tarihinde yapılan Siam Sözleşmesi ile Amerika ile afyon ticareti yapan bazı ülkeler arasında afyon ithali yasaklanmıştır. 1887 yılında yapılan Sözleşme ile de Çin ve Amerika arasındaki afyon ithali sonlandırılmıştır⁶⁷.

Afyon türevleri ilk kez 1803 yılında Fransa'da kullanılmaya başlanırken, 1870 yıllarında İngiltere'de kokain kullanılmaya başlanmıştır. Tıp alanında yapılan araştırmanın sonucu olarak 1817 yılında Hannover'li farmakolog Friedrich Helm Sertusner'in ortaya çıkardığı morfin tıpta alanında çok fazla kullanılmıştır. Örneğin 1860 Prusya-Avusturya Savaşı'nda, 1865 Amerika İç Savaşı'nda, 1870-1871 Fransa-Almanya Savaşı'nda yaralı askerlerin ağrılarını dindirmek için ağrı kesici olarak kullanılmıştır. Askerlerin bu ağrı kesiciyi kullandıktan sonra bir daha istemeleri artık bir krize girme yolunda bağımlılık yaratmış, bu bağımlılık da o zamanlar "asker hastalığı" olarak adlandırılmıştır, ancak 1879 yılında "morfin mani sendromu" olarak tanımlanmıştır⁶⁸. 1884 yılında Sigmund Freud'un morfin bağımlılığını azaltmak için yerine kokain maddesini önermesiyle bu madde kullanılmaya başlanmıştır. Bu madde

⁶⁵ Günal, *op. cit.*, s.31.

⁶⁶ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.39.

⁶⁷ Ergül, *op. cit.*, s.54-55.

⁶⁸ İçli, Tülin Günşen, *Kriminoloji*, Ankara 2004, s.221.

morfin gibi I. ve II. Dünya Savaşları'nda askerlerin ağrılarını dindirmekte kullanılmış ve kullanıldıkça da talep artış göstermiştir⁶⁹.

Eroin 1897 tarihinde, Almanya'nın Bayer fabrikasında çalışan kimyager Felix Hoffman'ın kısa sürede ağrıları kesme etkisini gösteren ve içinde ağırlıklı olarak morfinin yer aldığı karışımı geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır⁷⁰. 1898 yılında piyasaya sürülen eroin kısa sürede yaygınlaşmıştır. Ancak bazı araştırma sonuçları, eroinin morfin ve kokainden hiç bir ayrı etki göstermediğini, hatta bağımlılık yaparak aşırı dozda alındığında ölüme yol açtığını ispatlamıştır. Amerika'da büyük bir satış başarısı yakalayan Alman uyuşturucu maddesi eroin 1931'de tamamen yasaklanmıştır⁷¹.

Savaşlardan sonra ağrı kesiciler yerine uyarıcı sentetik madde olan amfetamin kullanımında artış olmuştur. Uyuşturucu madde kullanımı önceleri sadece belli sosyal sınıflara özgü iken, 1960'lı yıllarda uyuşturucu madde kullanımının sadece belli sosyal sınıflarla sınırlı kalmaksızın artmış olduğunu söyleyebiliriz. İnsanoğlunun geçmişten günümüze kadar çözüme kavuşturamadığı pek az konu kalmıştır. Bağımlılık yapan maddelerle de uzun zamandan beri mücadele etmekle birlikte, kesin bir çözüme henüz ulaşamamıştır⁷².

1.4.2. Moğolistan'da Tarihsel Gelişim

Moğol İmparatorluğu'nun eski kanunlarına baktığımızda örneğin “İkh Zasag Kanunu”, “Yuan Hanedanı Kanunu”, “Halhaların 18 Kanunu”, “Moğol Oyrat İkh Tsaz Kanunu”- nlarında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, imal ve ticareti ile ilgili hiçbir uygulama ve yaptırımın bulunmadığı görülür. Bu durum Moğol İmparatorluğu zamanında Moğol topraklarında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, imal ve ticareti olaylarının hiç olmadığını belirtisidir⁷³.

Moğolistan topraklarında uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili olaylar ilk olarak Moğollar Mançuların, Qing Hanedanının eline geçtiği zamanda ortaya çıkmıştır.

⁶⁹ Günal, *op. cit.*, s.31.

⁷⁰ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.75.

⁷¹ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.40.

⁷² Günal, *op. cit.*, s.31.

⁷³ Ж. Болдбаатар, *Мансууруулах болон Сэтгэцэд Нөлөөлөх Бодисыг Хууль Бусаар Борлуулах Гэмт Хэргүйг Нотлох Ажиллагаа*, (J.Boldbaatar, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları Kanıtlama Yöntem*), Ulaanbator 2004, s.12-14.

Bu zamandan itibaren tarım ile uğraşan Çin vatandaşları Moğolistan sınırından hiç bir denetim olmaksızın geçmekteydi. Bu durumun uyuşturucu maddelerin Moğolistan'a geçme sürecinin başlangıcı olduğu bazı tarihi eserlerde yer almaktadır.

1839-1842, 1858 yıllarında Çin'e (*Mançular*) karşı İngilizler tarafından açılan Afyon Savaşları'nın kaybedeni Çin olmuştur. Bu durum hemen baskısı altında olan Moğolistan'ı etkilemeye başlamıştı ve bu durum yoksulluk içinde olan Moğolların hayatlarını daha da zorlaştırmaktaydı.

Moğolistan'daki Çin Devlet yetkilileri 1839 yılında "Devlet yetkilisi veya vatandaş olsun uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananları, imal, ticaret işlerinde bulunanları cezalandırmak ve yabancılardan uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almayı, bitki olarak haşhaş ekimini yasaklamak" gibi duyurular ve fermanları çıkarmaktaydılar⁷⁴.

29 Aralık 1911 yılında Moğolistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Moğolistan sınırından 1914 yılında Çin vatandaşı Tsey-U-Tam, Miye-Bau-Çanlar büyük miktarda, daha doğrusu 25 kilogram uyuşturucu geçirirken yakalanmıştır. Yine Çin vatandaşı Şin-Si-Yün 5 deveyle Moğolistan sınırından geçerken 2.5 kilogram uyuşturucu geçirirken gümrük kontrolünde yakalanmıştır⁷⁵. Bunun gibi gümrükten uyuşturucu geçirirken yakalananların sayısı çoktur. Bundan böyle Moğolistan'da artık bir uyuşturucu ekimi, imali, ticareti ve kullanımı gözlenmekte ve buna karşı kanun, fermanlar düzenlenerek uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ciddi şekilde savaşılmaya başlanmıştır. Aşağıda bunlardan bahsedeceğiz.

Moğol devleti uyuşturucu ticareti ile mücadelesini güçlendirmek için 1913-1919 yıllarında yürürlüğe giren Ferman ile onaylanan kanunun (Зарилгаар тогтоосон хууль зүйлийн бичиг) 13. maddesi ile uyuşturucu ticaretinin cezalandırılmasını ortaya koymuştur. Moğol devletinin en son kralı olarak adlandırılan Bogd Khan'ın 21 Haziran 1912 tarihli "Uyuşturucu ekimi, ticareti ve kullanımını yasaklamak" gibi fermanları buyurması insanlara ciddi şekilde zarar veren uyuşturucudan vatandaşlarını korumak

⁷⁴ Б. Болдбаатар, С. Жанцан, *Хар Тамхины Гэмт Явдалтай Тэмцэх Асуудал*, (B.Boldbaatar, S.Jantsan, *Uyuşturucu ile İlgili Suçlarla Mücadele*), Ulaanbator 2012, s.7.

⁷⁵ *Монгол Улсын Гаалийн Байгууллагын Товч Түүх*, (Moğolistan Gümrük Birliği'nin Tarihçesi), Ulaanbaator 1996, s.14.

amacını güttüğünün göstergesidir. Bu fermanda “Gümrük yetkililerine (çalışanlarına) yetkililerine, ülke sınırından içeri giren herhangi bir eşya içerisinde Moğolların hayatını tehlikeye atan bazı maddelerin, bunlar arasında uyuşturucu madde bulundurmasını ve bu uyuşturucu maddeyi kullanmasını ve Çin’den getirmesini, uyuşturucu satarak ticarete bulunmasını, Moğol topraklarında ekmesini yasaklamıştır. Bu durumları Moğolistan vatandaşı ihlal ederse ciddi şekilde cezalandırılacak, Çin vatandaşı ihlal ederse uyuşturucusunu toplayıp yok ederek bu adamı acilen Moğolistan’dan çıkararak bir daha Moğol sınırından geçmesine izin verilmeyecektir”⁷⁶ denilmiştir.

Uyuşturucu ile mücadele artık Moğolistan Devlet politikasında vazgeçilmez bir durum olduğunu 2 Kasım 1921 tarihinde yürürlüğe giren kararnameden görebiliriz. Kararnamede “Moğol topraklarında yabancı ülkelerden uyuşturucu getirmemek, Moğolistan vatandaşlarının uyuşturucu kullanmasını yasaklamak”⁷⁷ denilmiştir.

1926 yılındaki ilk olarak uzmanlaşmış halde hazırlanan Mahkeme Kanunu (Шүүх цаазын бичиг), on üçüncü bölümünde yer alan Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar arasındaki 86. maddesinde; “Bazı zehirli madde (uyuşturucu maddeyi kast etmektedir) veya bazı hapları (uyarıcı maddeyi kast etmektedir) özel kurumlardan izin almaksızın başkalarına satma amacıyla depolayan veya satan fail, bu maddeler haczedilerek 3 ay hapis veya para cezası ile cezalandırılır”⁷⁸ denilmiştir. Bu durum içerik olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin yasaklamış olduğunu göstermektedir.

1929 yılında yenilenen Mahkeme Kanunu’nda (Шүүх цаазын бичиг) bazı değişiklikler yapılmıştır. On ikinci bölüm Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar şeklinde değiştirmiş, 86. maddeyi 91. madde yaparak içeriğini daha kapsayıcı hale getirmiştir. 91. madde şöyledir; “Bazı zehirli madde (uyuşturucu maddeyi kast etmektedir) veya bazı hapları (uyarıcı maddeyi kast etmektedir) özel kurumlardan izin almaksızın başkalarına satan kişi, depolamışsa bu maddeler haczedilerek, para cezası ile

⁷⁶ Монгол Улсын Эрүүгийн Хууль Тогтоомжийн Түүхэн Уламжлал /1911-2009/, (Moğolistan Cumhuriyeti’nin Ceza Hukuku’nun Tarihçesi), Ulaanbaator 2011, s.53.

⁷⁷ Г. Совд, БНМАУ-ын Эрүүгийн Эрхийн Курс, (Moğolistan Halk Cumhuriyeti’nin Ceza Hukuku), Ulaanbaator 1973, s.52.

⁷⁸ БНМАУ-ын Засгийн газарын албаны сэтгүүл, (Moğolistan Halk Cumhuriyeti’nin Bakanlar Kurulu’nun Resmi Dergisi), Ulaanbaator 1926, s.44-62.

cezalandırılır”. Bu bölümün 92. maddesi ise, şu şekildedir; “Herhangi birisi kazanç elde etmek için özel bir yer sağlayarak veya başka sürele bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştırırsa, bir yıl süre ile hapis veya para cezası ile cezalandırılır”. Bu bölümün 93. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır; “Kanuna aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananlar iki yıl hapis cezası ile cezalandırılır”. Bu durum önceki kanun ve fermanlara göre daha bir gelişmiş noktaya ulaşıldığını göstermektedir.

Bu bölümün 94. maddesinde; “16 yaşını doldurmayan çocuğun anne ve babası ebeveyne ait görevlerini yapmayarak, çocuklarını alkol veya uyuşturucu kullanma gibi zararlı davranışlara alıştırsa ilk olarak mahkeme, görevli aracılığıyla uyarır, ikinci kez böyle durum olursa para ile cezalandırır, üçüncü kez kanunun maddesine aykırı işlemi devam ettirirse anne ve baba, ebeveyne ait görevlerinden men edilir” denilmiştir. Böylece çocuk ve gençlerin uyuşturucu maddelerden korunması amaçlanmıştır.

1934 yılında yenilenen Mahkeme Kanunu’nun (Шүүх цаазын бичиг) 88. maddesinde; “Uyuşturucu ve uyuşturucu gibi insanda zihinsel değişiklik yaratan bazı maddeleri depolayan veya bu maddenin ticaretini yapan kişi altı aya kadar zorla kamu yararı için çalıştırılır ve depolamış olduğu ya da başkalarına satmakta olduğu maddenin haczedilmesi uygun görülür” denilmiştir. Bu maddede ilk olarak ağırlaştırılmış cezadan bahsedilmiştir; “eğer kişi uyuşturucu maddeyi depolama ve özel bir yer sağlayarak veya başka sürele bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştırırsa” ceza ağırlaştırılır. Önceki Kanun’da yer alan “16 yaşını doldurmayan çocuğun anne ve babası ebeveyne ait görevlerini yapmayarak, çocuklarını alkol veya uyuşturucu kullanma gibi zararlı işleme alıştırsa ilk olarak mahkeme, görevli aracılığıyla uyarır, ikinci kez böyle durum olursa para cezası ile cezalandırır, üçüncü kez kanunun maddesine aykırı işlemi devam ettirirse anne ve baba, ebeveyne ait görevlerinden men edilir” şeklindeki maddeye yeni Kanun yer vermemiştir, çünkü bu suç hiçbir zaman işlenmemiştir⁷⁹.

1942 tarihli Ceza Kanunu’nun üçüncü bölümü olan Kamu İdaresine Karşı

⁷⁹ Ж. Болдбаатар, (J.Boldbaatar), *op. cit.*, s.23.

Suçlar bölümünde yer verilen 116. maddesinde; “*insanda zihinsel değişiklik yaratan zehirli (uyuşturucu, kokain, morfin vd.) maddeleri kanuna aykırı şekilde depolama, hazırlama ve satma davranışında bulunan kişi, bir yıl hapis cezası ile cezalandırılarak uyuşturucu maddesi haczedilir*” ve “*eğer uyuşturucu madde kullanırmak için özel bir yer sağlayarak veya başka süretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştırırsa kişi üç yıl hapis cezası ile cezalandırılarak tüm malvarlığına el konulması uygundur*” denilmiştir. Böylece bu maddede suçun maddi unsurundan ve Moğolistan’da en çok kullanılan uyuşturucu madde türünden bahsedilmiş olduğu görülmektedir.

1961 tarihli Ceza Kanunu’nun 185. maddesinde; “*İnsanı ağır halde etkileyen, zehirleyen ve bayıltan maddeyi özel kurumundan izinsiz olarak hazırlama, depolama, satın alma ve satma davranışında bulunan kişi, iki yıl hapis cezası ile cezalandırılır*” ve “*bu suçu tekrar işleyerek ciddi zararda bulunan kişi, beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*” denilmiştir. Bu kanun maddesi uyuşturucu ile sınırlı kalmayarak başka uyarıcı madde hazırlayan, depolayan, satın alan ve satanları da cezalandıracağını vurgulamıştır. Ceza Kanunu’nun 186. maddesinde “*Uyuşturucu, haşhaşı izinsiz olarak ekme davranışı suç sayılır*” denilmiştir.

1986 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu’nun 253. maddesinde; “*İnsanları uyuşturan zehirli maddeyi kanuna aykırı şekilde hazırlama, alma, depolama, nakletme, gönderme ve satma*” fiillerini, 254. maddesinde; “*Uyuşturucu maddeyi kanuna aykırı şekilde hazırlama, alma, depolama, nakletme, gönderme ve satma*” fiillerini, 255. maddesinde; “*Doğal uyuşturucu maddeleri ekme veya imal etme*” fiillerini suç olarak sayması uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti karşısındaki büyük bir adım olarak kabul edilir. Burada uyuşturucu kullanma fiilinin suç sayılmaması Moğolistan’da uyuşturucu kullanan kişi sayısının az olduğunu göstermektedir.

1993 yılında Moğolistan Parlamentosu Ceza Kanunu’na yeni bir madde ekleyerek; “*Uyuşturucu veya uyarıcı madde ve silahları kanuna aykırı şekilde ülke sınırından geçirme*” fiilini suç haline getirmiştir⁸⁰.

2002 yılında yürürlüğe giren Moğolistan Ceza Kanunu’nun 192, 193, 194, 195,

⁸⁰ Төрийн мэдээлэл, (Moğolistan Resmi Gazetesi), 1993 №1.

196. maddelerinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kanuna aykırı şekilde hazırlama, alma, depolama, nakletme, gönderme, satma, imal etme, ekme, yetiştirme, mahsül toplama ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmayı kolaylaştırma fiilleri suç sayılmıştır⁸¹.

1.4.3. Türkiye’de Tarihsel Gelişim

Osmanlı İmparatorluğu döneminde en çok afyon ve esrar kullanılmıştır. Ancak Türkler uyuşturucuyu Orta Asya’dan göç edip geldikten sonra yerleşik hayata geçmelerinin ardından kullanmaya başlamışlardır⁸².

Uyuşturucu maddelerin Osmanlı Devleti’nin bazı yetkilileri tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin, II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim, II. Murat zamanında kullanılan uyuşturucu maddeler insanların hastalıklarından kaynaklanan acıları dindirmek amacıyla kullanılmışsa da, zamanla alışkanlık haline gelerek zehirlenmelerine yol açmıştır. IV. Murat döneminde “Bengi” denilen afyon madde kullanımı yasaklanmıştır⁸³.

IV. Murat devlet düzeninin bozulmasının nedenini kötü söylentilerin ortaya çıkmasında gördüğü için, bunların kökünü kazımak amacıyla İstanbul’daki bütün kahvehaneleri, meyhaneleri, uyuşturucu (esrar, afyon) satan dükkanları kapattırıştır. İçki ve afyon, esrar satılmasını ve kullanılmasını yasaklamıştır. Bu yasaklara karşı çıkıp satan ve kullananların da idam cezası ile cezalandırılmasını ferman eylemiştir⁸⁴.

1725 yılında Edirne Mollasına ve Bostancı Başısan ve Yeniçeri Zabitine hitaben yazılmış bir padişah emri yayımlanmıştır. Emirde; *“Padişah Haşış cinsinden gonca denilen bitkinin yakın zamanda tütün gibi içilmesine müptela olanların az zamanda akıl ve şuurlarına hafiflik ve zihni tasavvur ve kuvvetlerini bozma ile çeşitli zararlar verdiğiinden başka, çok defa Bektaşî tarikatında bazı toy gençlerin hayalleri ile gördüğü garip şekilleri Haş’a, Sümme Haş’a, Kerem ve Seref sahibi evliyaya vaki olan sırlar ve kerametler saldıklarını, böylece dinsizliklere sebebiyet verdiklerini bildirmekte, esrar içenlerden İstanbul’da yakalananların sürülüp ya da küreğe konulduklarını, böyle*

⁸¹ Төрийн мэдээлэл, (Moğolistan Resmi Gazetesi), 2002 №5.

⁸² Dönmezer, *op. cit.*, s.320.

⁸³ *Ibid.*, s.320.

⁸⁴ Köknel, *op. cit.*, s.58.

iken, bu maddenin Edirne ve dolaylarında satıldığıının işitildiğini, bu hususta çok dikkat gösterilmesini ferman eylemektedir” denilmiştir⁸⁵.

1274 tarihli (1858) Ceza Ceza Kanunname-i Hümayunun 196. maddesinde; “Sıhhat-ı umumiyeyi ihlal edecek ecza-yı muzır ve karışık meşrubat ve kefaletsiz semmiyat furuht edenler bir haftan iki seneye kadar hapis olunur. Bir mecrediye altından yirmibeş mecrediye altınına kadar cezayı nakdi alınır ve sattığı eşya her ne ise canibi hükümetten zabt olunur” denilmiştir⁸⁶. Bu kanun maddesiyle sağlığa zararlı ve toksik maddelerin satışı, daha sonra yapılan değişiklikle de bazı keyif verici maddelerin kullanılması yasaklanmıştır⁸⁷.

Türklerin tarihinde ilk olarak uyuşturucu ile ciddi mücadelede bulunması için kurulan kurum ise “Cemiyet-i Tıbbiye Mülkiye” adlı kurumdur. Bu kurum uyuşturucu veya uyarıcı maddeler konusunda ciddi bilimsel çalışmalar yapmıştır. Bu kurumun yaptığı çalışmalar sonucunda esrarın tedavi amacından daha çok keyif alma amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir ve yasaklanması gerektiği savunulmuştur. Bu gelişmelerin sonucu olarak 1 Mart 1872 tarihinde, Hint keneviri ekimi yasaklanmış, 1876 tarihinde ise esrarın elde edilmesi sadaret tezkeresi çıkarılmasına bağlanmış ve Devlet Şurası kararıyla yasaklanmıştır⁸⁸.

Cumhuriyet’in kurulmasından 1933 tarihine kadar, Türkiye’de haşhaş ekimi ve ticareti, afyonla ilgili her türlü işlem serbest bırakılmıştır, hatta bu dönemde afyon esmer altın olarak nitelendirilmiştir⁸⁹. 1926 yılında kabul edilmiş olan 765 sayılı TCK’nın 403. maddesi hangi maddelerin uyuşturucu maddeler olduğunu sayarak sınıflandırmayı denemiştir. Bu maddede “Tıbbi afyon ve hülhasası, morfin ve amlahı ve diasetilmorfin ve bunların emlahı ve kodeinden maada afyon şibih ve koleviyatı ve bunların emlah ve müştekati ve kokain emlah ve müştekati ve esrar ve müstahzaratı”⁹⁰ denilmiştir. Uyuşturucu maddenin gelişimi her yıl geçtikçe yenilendiği için uyuşturucu ile ilgili kanun hükümlerinde sürekli değişiklik yapılması gerekmektedir.

⁸⁵ Dönmezer, *op. cit.*, s.30; Demirbaş, *op. cit.*, s.268.

⁸⁶ Dönmezer, *op. cit.*, s.30.

⁸⁷ Günal, *op. cit.*, s.47.

⁸⁸ *İbid.*, s.48.

⁸⁹ Kağıtçı, *op. cit.*, s.87.

⁹⁰ Özdebakoglu, *op. cit.*, s.5.

Bu yüzden 765 sayılı TCK.nun 403. maddesinde 08.06.1933 tarih ve 2275 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, uyuşturucu maddeler, “*Esrar müstahzar afyon ve tıbbi afyon ile müstahzarlarının ve morfin ve bütün milhlerinin ve morfinin uzu, hamızlara veya bunların milhlerinin ve koka yaprağı ham kokain ve kokain ekgonin ve tropo kokain ile bütün milhlerinin ve yüzde 0.20 gramdan fazla morfin ve milhlerinin ve yüzde 0.10 gramdan fazla kokain milhlerini muhtevi bütün müstahzarla ve odakal, dikodit asedikon ve bunların terkibi kimyevisinde bulunan maddelerle bu maddeler mahiyetinde olduğu icra vekilleri heyetince tayin olunacak maddeler ve bütün müstahzarları*”⁹¹ şeklinde belirtilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 404. maddesinde 11 Haziran 1936 tarihli ve 3038 sayılı kanun ile değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikle “*403 üncü maddede yazılı şeyleri kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilirler. Bunları kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise altı aydan eksik olmamak şartıyla, salahu tıbben tebeyyün edinceye kadar, hastanede tevkif ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevk edilir*”⁹² denilmiştir.

02.06.1941 tarihli ve 4055 sayılı Kanunla 403. madde yeniden değiştirilerek, sayarak sınıflandırma yöntemini terk etmiş yerine “uyuşturucu madde” kavramını kullanılmıştır⁹³. Bu değişikliği ayrıntılı olarak ele alırsak “*Uyuşturucu maddeleri kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilirler. Mükerrirler hakkında hapis ve para cezasından başka ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve altı aydan aşağı olmamak üzere sürgün cezası da verilir. Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise tıbben salahu tebeyyün edinceye kadar hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevk edilir. Uyuşturucu maddeleri kullanmayı iptila derecesine vardırnanlar hakkında, hastanede salah bulduklarından sonra infaz edilmek üzere, altı*

⁹¹ Öz dabakoğlu, *op. cit.*, s.6.

⁹² 765 sayılı TCK, www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=8567, (10.12.2015).

⁹³ Öz dabakoğlu, *op. cit.*, s.6.

ay sürgün cezası da hükmolunabilir⁹⁴” denilmiştir.

09.07.1953 tarihli ve 6123 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile “1. Mahsus bir yerde tedariki ile veya daha ziyade kimseleri celbederek uyuşturucu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıranlarla bu maddeleri 18 yaşını bitirmeyen küçüklere veya görülür şekilde aklen malül olanlara veya müptelalarına verenler hakkında 403. Maddenin 3 ve 4 üncü bentlerinde yazılı cezalar altıda bir nispetinde artırılarak hükmolunur. 2. Uyuşturucu maddeleri kullananlarla bu maksatla yanında bulunduranlar üç seneden beş seneye kadar hapis ve 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilirler. Mükerrirler hakkında hapis ve para cezasından maada istihsal mıntakaları dışında ve polis teşkilatı bulunan kaza merkezlerinden birinde infaz edilmek ve bu müddet içinde emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmak ve bir seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası da verilir. Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise salahlı tıbben tebeyyün edinceye kadar hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevk edilirler. Alışkanlığı iptila derecesine vardığı tıbben tespit edilenlerin hastanede muhafaza ve tedavilerine salahlı mahkemece tahkikatın her safhasında karar verilebilir. Uyuşturucu maddeler alışkanlığını iptila derecesine vardiyanlar hakkında altı aydan bir seneye kadar emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmak cezası da hükmolunur. 3. 403 üncü madde ile bu maddede yazılı cürümlerden birine iştirak etmiş olan kimse resmi makamlar tarafından haber alınmadan evvel keyfiyeti ve cürüm ortaklarını ve uyuşturucu maddeleri sakladığı veya imal eylediği yerleri mercilerine haber vererek bunların yakalanmalarını ve elde edilmelerini kolaylaştırırsa fiiline terettüp eden cezadan muaf tutulur. Bu cürümler haber alındıktan sonra cürmün meydana çıkmasına veya şeriklerinin yakalanmasına hizmet ve yardım eden kimseler hakkında idam cezası on beş ve müebbet ağır hapis cezası on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse çevrilebilir ve diğer cezalar yarıya indirilebilir”⁹⁵ denilmiştir.

06.06.1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile “1. Özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını

⁹⁴ www.turkhukuk sitesi.com/mevzuat.php?kid=52, (10.12.2015).

⁹⁵ www.tbmm.gov.tr, (10.12.2015).

kolaylaştıranlar ile bu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen kklere veya aklen malullere veya müptela olan kişilere verenler hakkında 403. maddesinin 5 ve 6 numaralı fıkralarında yazılı cezalar altıda biri oranında artırılarak hükmolunur. 2. Uyuşturucu maddeler kullananlar ile bu maksatla yanında bulunduranlara, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir. 3. Uyuşturucu madde kullanan kimse, hakkında herhangi bir tahkikata girişilmeden resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isteyecek olursa, kullanma fiilinden dolayı hakkında kovuşturma yapılmaz. 4. Uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salahlı tıbben anlaşılıncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Bu kimselerin hastanede muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemeye tahkikat her safhasında da karar verilebilir”⁹⁶ denilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılarak aynı zamanda bugünkü 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiřti⁹⁷.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188, 189, 190,191. maddeleri uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, kullanılmasını kolaylaştırma, satın alma, yanında bulundurma, kullanma gibi fiilleri su saymıřtır⁹⁸.

⁹⁶ TBMM. Komisyon Raporu, s.364.

⁹⁷ www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm, (10.12.2015).

⁹⁸ www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, (10.12.2015).

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK ve ULUSAL HUKUKTA UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

2.1. Uluslararası Hukukta Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlar İle İlgili Düzenlemeler

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımını sınırlandırmak için evrensel bir işbirliğinin gerektiği uluslararası alanda kabul edilmiştir. Uluslararası alanda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımını kontrol etmeye yönelik stratejilerin ortaya atılması oldukça erken bir dönemde olmuştur.

Dünya tarihinde, ilk uluslararası işbirliği Şangay'da 1909 tarihinde kurulan ve 12 ülkenin üye olduğu Uluslararası Afyon Komisyonudur. Bu komisyon afyonun imali, ithali, ihracı, ticareti ve kullanılmasının aşamalı olarak ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını tavsiye eden kararlar almıştır⁹⁹. Bu komisyon sadece afyonun kötüye kullanılmasına yönelik önlemlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda morfinin üretimi ve satışının kontrolü için çeşitli önlem ve tavsiyelerde de bulunmuştur¹⁰⁰. Bu komisyonun kararları uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele konusunda önemli bir adım olmuştur. Komisyon kararları, zamanla afyon kullanımının ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirlerin tavsiye edilmesinin ve bundan sonraki uluslararası sözleşmelerin ana kaynağı olmuştur¹⁰¹.

1912 yılında Hollanda'nın Lahey şehrinde gerçekleşen Uluslararası Uyuşturucu veya Uyarıcı madde ile ilgili konferansta **Lahey Afyon Sözleşmesi** imzalanmıştır¹⁰². Her yeni dönemde yeni uyuşturucu madde türleri ortaya çıkmakta ve buna göre uluslararası sözleşmeler de yenilenerek imzalanmaktaydı. Lahey Afyon Sözleşmesi ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeler belirlenmek suretiyle bunların imal, ithal, ihrac ve kullanımını önleme tedbirleri alınmasına dair kararlar alınmıştır¹⁰³. Sözleşme, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi hukuka aykırı şekilde bulundurmanın

⁹⁹ Б. Болдбаатар, С. Жанцан (B. Boldbaatar, S. Jantsan), *op. cit.*, s.27.

¹⁰⁰ Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.76.

¹⁰¹ Saka Reşat, *op. cit.*, s.102.

¹⁰² The United Nations and Drug Abuse Control. 2 N, UN, 1989, s.63-64.

¹⁰³ Б. Болдбаатар, С. Жанцан (B. Boldbaatar, S. Jantsan), *op. cit.*, s.27.

cezalandırılmasının ulusal hukuki metinlerde de yer almasını öngörmüştür¹⁰⁴. Bu sözleşmeyi imzalayan 34 devlet, afyon ve kokain maddeleri konusunda milli hukuklarında sıkı düzenlemeler yapmaya başlamıştır¹⁰⁵. Lahey Afyon Sözleşmesi'nden sonra yeniden 1913 ve 1914 yıllarında sözleşmeye daha çok devlet taraf edilmek için davet edilmiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu sözleşmeye daha fazla taraf devlet kazandırma durumu başarıya ulaşamamıştır¹⁰⁶.

1925 yılında İsviçre'nin Cenevre şehrinde düzenlenen konferans sonrasında Uluslararası Cenevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme I. Dünya Savaşı'nda dünyaya yayılmış olan afyon bağımlılığını önlemeyi amaçlamış ve koka yaprağı, hint keneviri gibi uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kapsamına almıştır¹⁰⁷.

1925 yılındaki sözleşmede afyonun kişisel kullanımının zaman içinde bırakılmasını sağlayacak önlemler alınmasına karar verilmiştir. Bu sözleşme, taraf devletlerin sözleşme ile alınan kararları iç hukuklarında kanunlaştırmalarını öngörmüştür¹⁰⁸. Ayrıca sözleşme ile kalıcı bir merkezi komite kurulmuştur. Bu komite taraf devletlerin verdiği bilgileri kullanarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin uluslararası satış, imal ve ticaretini, yaygın olarak buldukları bölgeleri ve kaçakçılık merkezlerini tespit ederek elde ettiği belgelerle devletleri bilgilendirerek tavsiyede bulunma konusunda yetkilidir. Sözleşmeye göre komitenin yetkisi, gerekirse uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele için devlet girişiminde de bulunabilmesidir.

1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin amacı ise, daha önce imzalanmış olan Uluslararası sözleşmeler olan 1912 Lahey ve 1925 Cenevre Sözleşmelerini tamamlamaktır. Bu sözleşmeden önce imzalanan tüm sözleşmelerde sadece uyuşturucu maddeler olarak tanım yapılmıştır. Ama bu sözleşmeyle kapsam daha geniş şekilde ele alınarak doğal şekilde elde edilen uyuşturucu madde yerine, ilaç anlamına gelen, yani kimyasal formüller anlamında “*Drug*” kavramı kullanılmıştır¹⁰⁹. 1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimini ve dağıtımını sınırlandırmak,

¹⁰⁴ Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.77; Günal, *op. cit.*, s.34.

¹⁰⁵ Günal, *op. cit.*, s.34.

¹⁰⁶ Balcı, *op. cit.*, s.94.

¹⁰⁷ Gündel, *op. cit.*, s.33.

¹⁰⁸ Özdebakoglu, *op. cit.*, s.19; Ergül, *op. cit.*, s.88.

¹⁰⁹ Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.77.

düzenlemek esasına göre hazırlanmıştır. Bu sınırlandırma ve düzenleme işlemi ile her devlet kendi ülkesinde yerine getirdiği ve yaptığı işlem hakkında uluslararası komiteye bilgi vermekle yükümlü olmuştur¹¹⁰. Daha doğrusu bu sözleşme, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hukuka aykırı olarak imal edilmesi ve satılması gibi fiilleri önlemek için, gereken bütün tedbirlerin alınması bakımından taraf devletleri yükümlü kılarak bağlayıcı olmuştur.

1936 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin öncesinde imzalanmış olan uluslararası sözleşmelerde öngörülen hükümlerin uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı, ticareti, imali, dağıtımını gibi fiilleri önleyememiş olması ve bu sözleşmeleri taraf olan devletlerin ulusal hukuki metinlerinde sözleşmeyi kaynak olarak kullanması sonrasında iyi bir sonuç elde edememesi önceden bahsettiğimiz komitenin yeni bir konferans düzenlemesine neden olmuştur ve bu konferansla "Cenevre Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu sözleşmeye Türkiye de taraf olmuştur¹¹¹.

Cenevre Sözleşmesi uyuşturucu maddeyi 1912 Lahey Sözleşmesi, 1925 ve 1931 tarihli Cenevre Sözleşmeler'inde sayılan uyuşturucu maddelere atıf yapmak suretiyle tanımlamaktadır. Uyuşturucu madde imali ve ticareti suçlarına ilişkin olarak taraf devletler iç hukuklarında ceza sistemini daha etkili uygulayacaklarını taahhüt etmişlerdir. Örneğin, hapis cezası ve diğer cezaları yürürlüğe koymuşlardır¹¹².

Bu sözleşme ile ortaya çıkan diğer gelişme ise, taraf olan devletlerin birbirleri ile bilgi alışverişi yaparak uyuşturucu veya uyarıcı maddeler karşısındaki mücadelenin başarılı olduğu pratikleri paylaşması ve sözleşme hükümlerinin iç hukukta uygulanabilmesi için gerekli idari birim ve kurumları kurmasıdır¹¹³. Bu sözleşmeden sonraki uluslararası nitelikteki Uyuşturucu veya Uyarıcı madde ile ilgili sözleşmeler ise 1946 tarihinde Lake Success'te imzalanan sözleşme, 1948 tarihinde Paris'te imzalanan sözleşme¹¹⁴, 1953 tarihinde New York'ta imzalanan sözleşme¹¹⁵, dir.

¹¹⁰ Salih Yaşar Özden, *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı*, İstanbul 1992, s.76-77.

¹¹¹ Ergül, *op. cit.*, s.88; Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.12.

¹¹² Faruk Erem, *Türk Ceza Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 1995, s.168.

¹¹³ Özdebakoglu, *op. cit.*, s.20.

¹¹⁴ Bkz. Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.77.

¹¹⁵ *İbid.*, s.80.

2.1.1. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere karşı mücadele etmek için imzalanmış olan tüm sözleşmelerin bir sonuca ulaşmayıp, bu imzalanmış olan sözleşmelere rağmen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin topluma verdiği zarar ve bu maddenin imal, ticareti ve kullanımının giderek artmış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından daha önce imzalanan sözleşmelerin gözden geçirilerek bu metinlerin tek bir metin altında toplanmasına neden olmuş, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasını tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlamak üzere bu Sözleşme hazırlanmıştır¹¹⁶.

Bu sözleşme 40 devlet tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Moğolistan, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 tarihli sözleşmeye 01.06.1990 tarihinde katılarak aynı zamanda yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Türkiye, bu sözleşmeye 27.12.1966 tarihinde katılmıştır ve yürürlüğe girme tarihi ise 22.06.1967'dir¹¹⁷. Sözleşme'nin 44. maddesinde, bu sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle bu sözleşmeden önce imzalanan uluslararası sözleşmelerin ve protokollerin yürürlükten kalkacağı belirtilmiştir¹¹⁸. Bu durum yukarıda değindiğimiz gibi tüm sözleşmelerin tek bir metin altına toplanmış halini göstermektedir. Uluslararası hukuk açısından önemli hale gelen sözleşme kendinden önce imzalanan sözleşmelerin hükümlerini dikkate almıştır¹¹⁹.

¹¹⁶ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.59.

¹¹⁷ Özdebakoğlu, *op. cit.*, s.21,

¹¹⁸ Bu sözleşmenin “*Evvelki Milletlerarası Sözleşmelerin İlgası*” başlıklı 44. maddesi ; “1) İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren, hükümleri, Taraflar arasında, aşağıdaki antlaşmaların hükümlerini ilga ederek onların yerlerini alacaklardır. a)23 Ocak 1912 de La Haye'de imzalanan Milletlerarası Afyon Sözleşmesi ; b)11 Şubat 1925 de Cenevre'de imzalanan, Müstahzar Afyonun İmali, İç Ticareti ve Kullanılması Sözleşmesi; c)19 Şubat 1925 'de Cenevre'de imzalanan Milletlerarası Afyon Sözleşmesi ; d)13 Temmuz 1931 'de Cenevre'de imzalanan Uyuşturucu Maddelerin İmalini Tahdit ve Dağıtımını Tanzim Hakkında Sözleşme ; e)27 Kasım 1931 'de Bangkok'da imzalanan Uzak Doğuda İçim Afyonu Tüketiminin Kontrolü Hakkında Sözleşmesi ; f)La Haye'de 23 Ocak 1912 de ; Cenevre'de 11 Şubat 1925,19 Şubat 1925 ve 13 Temmuz 1931 de ; Bangkok 'da 27 Kasım 1931 de ve Cenevre de 26 Haziran 1936 da (Bu sözleşmelerin sonuncusu üzerindeki etkisi hariç)aktolunan uyuşturucu maddeler hakkındaki anlaşma, sözleşme ve protokolleri tadil eden, 11 Aralık 1946 da Lake Success 'de imzalanan protokol; g)f bendinde temas olunan 1946 protokolü ile tadil edilmiş bulunan a ile e bentlerinde sözü geçen sözleşme ve anlaşmalar; h)11 Aralık 1946 da Lake Success de imzalanan protokolle tadil olunan, uyuşturucu maddelerin imalinin tahdidi ve dağıtımının tanzimi hakkındaki 13 Temmuz 1931 sözleşmesinde derpiş edilmeyen bazı uyuşturucu maddeleri Milletlerarası kontrol altına alan, 19 Kasım 1948 de Paris'te imzalanan protokol ; i)23 Haziran 1953 de New York'da imzalanan, Haşhaş Ekiminin Afyon İstihsalinin, Milletlerarası Ticaretinin, Toptan Ticaretinin ve Kullanılmasının Sınırlandırılması ve Düzenlendirilmesi Hakkındaki Protokol (İşbu protokol yürürlüğe girdiği takdirde).....” denilmiştir.

¹¹⁹ Ergül, *op. cit.*, s.90.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin 1. maddesinde, sözleşmede bahsedilmiş olan kavramların tanımları açıklanmıştır. Doğal yolla elde edilen uyuşturucu maddelerin yanısıra kimyasal yolla elde edilen sentetik uyuşturucu maddeler, sözleşmenin son kısmında dört cetvel halinde sayılmıştır. Sözleşme sentetik uyuşturucu maddelerin sadece cetvellerde sayılı olan maddeler ile sınırlı kalmayacağını, yeni sentetik uyuşturucu maddelerin ortaya çıkması durumunda, bunların da yeniden cetvellere ekleneceğini öngörmüştür. Daha sonrasında ortaya çıkan yeni sentetik maddeler de sözleşmedeki cetvellere eklenmiştir¹²⁰.

Bu sözleşme uyuşturucu madde elde edilen bitkilerin ekimi ile uyuşturucu ve uyarıcı madde imali ve ticaretinin kontrol altına alınması, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tıbbi amaçlar dışında ve kötüye kullanılmasını yasaklayarak, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı ile mücadele ederek uluslararası kontrol mekanizmasının işleyişi ve bu mekanizmanın kurulması hakkında hükümler getirmiştir. Söz edilen bu mekanizma “Uyuşturucu Maddeler Uluslararası Kontrol Organı” olarak adlandırılıp, kurulmuştur. Daha sonrasında bu organ 1972 tarihli Protokol ile “Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetleme Kurulu” olarak isim değiştirmiştir¹²¹.

Bu sözleşme ile taraf devletlere getirilen bazı yükümlülüklerden bahsetmek gerekirse, uyuşturucu madde bitkisi ekimi, uyuşturucu imali, bulundurulması, satışı, teslimatı, nakli, ithali ve ihracı gibi fiillerin cezalandırılmasını sayabiliriz. Uyuşturucu madde ile ilgili suç işlemek için bir araya gelmek, bu suça teşebbüs etmek, bu fiillere ilişkin hazırlık hareketleri ve uyuşturucu madde ticaretine iştirak hallerinde ise bu fiilleri taraf devletler iç hukukları uyarınca ceza hükmü altına alacaklarını garanti etmişlerdir. Bu durum taraf devletlerin sözleşme hükümlerine aykırı olan bütün fiilleri cezalandırmasını ve ağır şekildeki suç tipleri için ise hürriyeti bağlayıcı hapis cezaları uygulamasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca sözleşme uyarınca, devletler uyuşturucu bağımlılarını tedavi ederek topluma yeniden kazandırma projeleri geliştirmekle yükümlüdürler¹²².

Bu Sözleşme'nin 20. ve 22. maddeleri, psikotrop maddelerin kötüye kullanımını

¹²⁰ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.13.

¹²¹ Gündel, *op. cit.*, s.33; Ergül, *op. cit.*, s.90.

¹²² Ergül, *op. cit.*, s.90.

ve bunlara ilişkin ihlallerin cezalandırılmasını, ayrıca ceza hükümüne ek olarak bu madde bağımlılarının tedavi edilerek topluma kazandırılması için taraf devletlerce gereken tedbirlerin alınmasını öngörmüştür¹²³. Bu durumun aynı zamanda sentetik maddelerde de geçerli olduğunu 1961 tarihle Tek Sözleşmesi'nden sonra yapılan 1972 tarihli protokolden görebiliriz¹²⁴.

Sözleşme'nin 48. maddesinde, sözleşmenin yorumu ve uygulamasında taraf devletler arasında anlaşmazlık çıktığında soruşturma, görüşme, uzlaşma, arabuluculuk, hakemlik, bölgesel kurumlara ve yargısal yollara başvurma veya diğer çözüm yollarıyla aralarındaki anlaşmazlığı çözememişlerse sorunun Milletlerarası Adalet Divanı'na intikal edilebileceği öngörülmüştür¹²⁵.

2.1.2. 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme

1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi'nin imzalanmasına rağmen, psikotrop maddeler olarak adlandırılan bazı uyuşturucu etkilere sahip olan maddelerin hızlı şekilde piyasaya sürülmüş olması, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından bu maddelere ilişkin düzenlemeleri içeren yeni sözleşme hazırlanmasına neden olmuştur¹²⁶. Bu durum tezin başından beri anlatılmaya çalışılan düşüncelerden birisi olmuştur, uyuşturucu maddelerin türleri her geçen yılda yenilenmekte ve yeni maddeler imal edilmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından hazırlanan bu sözleşme, 19.02.1971 tarihinde bazı ülkeler tarafından imzalanmasına rağmen, yürürlüğe girebilmesi için 40 ülkenin daha imzası gerektiğinden, son olarak Togo Devletinin imzalaması sonucu 16.08.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹²⁷.

Doğal uyuşturucu maddeler için “Narkotik” kavramı kullanılmaktadır, sentetik uyuşturucu maddeleri için “Psikotrop” kavramı kullanılmaktadır. Bu iki uyuşturucu madde türleri de aynı derecede tehlikeli ve insan sağlığına zararlıdır. Psikotrop madde, ilaç alışkanlığı olarak bilinmektedir. 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme'nin 1.

¹²³ Ergül, *op. cit.*, s.90.

¹²⁴ Gündel, *op. cit.*, s.34.

¹²⁵ Özdakoğlu, *op. cit.*, s.21.

¹²⁶ Balcı, *op.cit.*, s.94.

¹²⁷ Gündel, *op. cit.*, s.34.

maddesinde psikotrop maddeler belirtilmiştir. Herhangi doğal veya sentetik halde bulunan maddeler ve I-IV cetvel arasında adı geçen doğal maddeler olarak belirtilmiştir¹²⁸. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin her zaman yeni türleri imal edilebildiği için bu sözleşmede psikotrop maddeler cetvelde gösterildiği halde, eğer yeni psikotrop madde ortaya çıkarsa, Dünya Sağlık Örgütü bu maddelerin cetvellere eklenmesinde yetkili kılınmıştır¹²⁹.

Moğolistan, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme'ye 22.04.1999 tarihinde katılarak aynı zamanda yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Türkiye, bu sözleşmeyi 27.10.1980 tarihinde imzalamıştır ve 07.03.1981 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlayarak yürürlüğe girmesini sağlamıştır¹³⁰.

Bu sözleşmenin asıl amacı ise, psikotrop maddelerin tıbbi amaçlar dışında kullanımını yasaklamaktır¹³¹. Bunun yanısıra, psikotrop maddelerin ihracı, ithali ve kaçakçılığına ilişkin yasaklayıcı hükümler getirmiştir¹³². 1971 tarihli sözleşme, psikotrop maddeleri dört cetvel halinde belirlemiş, ama söz konusu maddeleri bu cetvellerde belirtilenlerle sınırlandırmamış, her cetvelde yer alan maddelerin denetimi konusunda farklı denetim şekilleri öngörmüştür¹³³.

Sözleşme taraf devletlere, psikotrop maddeleri kötüye kullananlara yani sentetik madde bağımlılarına verilecek cezaları ve bu cezaların yanısıra tedavi, eğitim, tedavi sonrası bakım ve iyileştirilmesi, yeniden topluma kazandırılmaları için gerekli işlem ve tedbirleri alma yükümlülüğü getirmiştir.

Sözleşme, sözleşmenin yorumlanması ya da uygulanmasında anlaşmazlık çıktığında Milletlerarası Adalet Divanı'na başvuru yapılmasını öngörerek ciddi bir

¹²⁸ Sözleşme'de 4 grupta toplanan Psikotrop maddeler; *Depressantral (sedatif-hipnotikler), trankilizanlar (müsekinler), stimulantlar, hallusinojenler*.

¹²⁹ Özdebakoglu, *op. cit.*, s.21; Gündel, *op. cit.*, s.34.

¹³⁰ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.17.

¹³¹ Bu sözleşmenin “*Kullanımın Tıbbi ve İlmi Amaçlarla Sınırlandırılması*” başlıklı 5. maddesi; “1) Taraf olan bir Devlet, cetvel 1'deki maddelerin kullanımını 7 inci maddede öngörüldüğü şekilde sınırlandıracaktır. 2) Taraf olan her Devlet 4 üncü maddede öngörülen durumlar dışında cetvel II,III ve IV'deki maddelerin yapımını ihracatını, ithalatını, dağıtımını ve stoklarını ticaretini, kullanımını ve elde bulundurulmasını, uygun gördüğü tedbirlerle tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandıracaktır. 3) Tarafların yasalara dayanmadığı sürece cetvel II, III ve IV'deki maddelerin elde bulundurulmasına izin vermemeleri arzuya şayandır.” denilmiştir.

¹³² Bkz. Sözleşmenin 12. maddesi; uluslararası ticaret ile ilgili hükümler içermekte, 13. maddesi; ihracat ve ithalat yasaklanması ve sınırlandırılmasını ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

¹³³ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.61.

uluslararası yaptırım mekanizmasını kurmuştur¹³⁴.

2.1.3. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme, 1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin getirmiş olduğu hükümlerin uygulanmasını sağlayarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığının yayılmasını ve bunun olumsuz sonuçlarını önlemek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 19.12.1988 tarihinde kabul edilerek imzalanmıştır. Bu sözleşmeyi Moğolistan 25.01.2001 tarihinde imzalayarak aynı zamanda yürürlüğe girmesini sağlamıştır¹³⁵. Türkiye sözleşmeyi 20.12.1988 tarihinde imzalamış, ama Sözleşme 25.11.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹³⁶.

Sözleşme'de uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasının temelinde yatan bu maddenin imalatında kullanılan kimyasal maddelerin kontrol altına alınması, uyuşturucu veya uyarıcı maddeden elde edilen karapara aklanmasının önlenmesi, suçluların iadesi, kontrollü teslimat uygulamasının mümkün kılınması ve adli yardımlaşma hususlarına ilişkin çeşitli hükümler yer almıştır. Ayrıca bu Sözleşme uyuşturucu veya psikotrop madde kaçakçılığı ile daha etkin bir şekilde mücadele edilmesini sağlayabilmek için devletler arasında işbirliğini arttırmayı amaçlamıştır¹³⁷.

Sözleşme'nin 3. maddesinde sayılan fiillerin taraf devletlerin iç hukuklarında suç olarak düzenlemeleri öngörülmüştür. Suç teşkil eden fiillere uygulanacak olan yaptırımlar hürriyeti bağlayıcı cezalar, para cezası ve müsadere olarak belirlenmiştir. Bunun yanısıra, hapis cezasına ek olarak ya da hapis cezasını uygulamak yerine faili tedavi etme, eğitimi, topluma uyumu ve katılımına yönelik önlemler alınması konularında devletleri yükümlü kılmıştır¹³⁸. Sözleşme'nin 4. maddesinde taraf devletlerin sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin olarak, failin vatandaşı olduğu ülkede, kendi ülkesinin bayrağını taşıyan bir gemide veya kendi ülkesinde kayıtlı bir hava

¹³⁴ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.17; Ergül, *op. cit.*, s.91; Balcı, *op. cit.*, s.94.

¹³⁵ www.legalinfo.mn, (22.12.2015).

¹³⁶ www.masak.gov.tr, (22.12.2015).

¹³⁷ B.Boldbaatar, S.Jantsan, *op. cit.*, s.32.

¹³⁸ *İbid.*, s.35; Ergül, *op. cit.*, s.92.

taşıtımda suç işlenirse taraf devletin yargı yetkisini kullanabileceği belirtilmiştir¹³⁹.

Sözleşme, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin üretimi, imalatı, hazırlanması, satışı, satışı arzı, dağıtımını, aracılığı, teslimi, nakli, transit sevki, ihracı, ithali ve bu amaçlarla bulundurulması veya satılması, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçak olarak ekilmesi, üretilmesi ve imal edilmesini sağlayan teçhizatların temin edilmesi, Tek Sözleşmesi'nin I ve II numaralı tablolarında bulunan maddelerin imalatı, nakli ve dağıtımını, bu suçun işlenebilmesi için mali kaynak sağlanması, bu suçların örgüt tarafından yönetilerek işlenmesine ilişkin düzenlemeler getirmiştir¹⁴⁰.

Önceki sözleşmeler olan 1961 tarihli Tek Sözleşmesi ile 1971 tarihli Psikotrop Maddelere İlişkin Sözleşmeler'den farklı olarak yeni düzenlemeler getiren 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçakçılığında elde edilen malvarlığı kaynağını gizlemek, suçluların cezalandırılmaması için yardımda bulunmak, malvarlığını başka bir malvarlığına çevirmek, malvarlığını devretmek, uyuşturucu maddelerden elde edilen bir malvarlığını bilerek elde etmek, devralmak veya kullanmak, narkotik ve psikotrop maddelerin kaçak olarak yetiştirilmesi, üretimi ve imalatı için teçhizatları bulundurulması, I veya II numaralı tablolarda belirtilen maddeleri edinmek, bir başkasını uyuşturucu ve psikotrop madde kullanmaya yöneltmek veya teşvik etmek, bu suçlardan herhangi birine iştirak etmek veya suç işleme amacıyla örgüt kuranlar ya da işbirliğinde bulunanlar hakkında hükümler getirmiştir¹⁴¹.

2.2. Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili suçların devletlerin iç sorunu olmaktan çıkması bu suçlara sınır aşan nitelik kazandırmaktadır. Bu nedenle, bu tür suçlarla dünyadaki birçok ülkenin işbirliği yaparak mücadele etmesinin ve devletlerin karşılıklı birbirine yardımda bulunmasının kaçınılmaz olduğu ispatlanmıştır¹⁴². Uluslararası uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı ile ilgili sorunların uluslararası hukuki metinlerde yer alması uluslararası kuruluşların oluşturulmasından kaynaklanmaktadır.

¹³⁹ Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.84.

¹⁴⁰ Özdebakoglu, *op. cit.*, s.22; Gündel, *op. cit.*, s.34.

¹⁴¹ Spencer David, *Bank Liability Under The UN Drug Trafficking Convention*, International Law Review, Mart 1990, s.16; Balci, *op. cit.*, s.96.

¹⁴² Günal, *op. cit.*, s.31; Güngör - Kınacı, *op. cit.*, s.78.

Bu durum uluslararası sözleşmelerdeki hükümlerin yürürlüğe konulabilmesine, sözleşme hükümlerinin uygulanmasına ve bu hususta içtihat oluşturulabilmesine imkan sağlamıştır. Dünyanın bütün devletleri, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek için uluslararası sözleşmelere imza atma ihtiyacı duymaktadır.

Uluslararası alanda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek için bazı kurumlar kurulmuştur. Bu kurumlar; Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)'dur. Uluslararası bu kurumlar daha başarılı olabilmek için başka kurumlarla da işbirliği yapmaktadır. Bu kurumlar: Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO), Avrupa Polis Örgütü (EUROPOL) ve Uluslararası Polis Örgütü (INTERPOL)'dür¹⁴³.

2.2.1. Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND)

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1946 yılında Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) kurulmuştur. Bu komisyon dünyanın her yerinde üretilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler hakkında araştırma yapmak ve uluslararası sözleşmeleri inceleyerek uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili yasadışı eylemlerin uluslararası kontrol altına alınmasına dair yeni düzenlemeleri ve tasarıları hazırlamaktadır¹⁴⁴. 1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin 8. maddesinde, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin 17. maddesinde ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 21. maddesinde, komisyonun görevleri belirtilmiştir¹⁴⁵.

2.2.2. Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)

Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC) BM bünyesinde yönetilen, üye devletlerin ve özel şirket ya da gönüllülerin desteklerinden oluşan bir fonudur. Bu fonun kurulma amacı ise uyuşturucu veya uyarıcı

¹⁴³ Günal, *op. cit.*, s.33.

¹⁴⁴ Б. Болдбаатар, С. Жанцан (B. Boldbaatar, S. Jantsan), *op. cit.*, s.28.

¹⁴⁵ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.56.

maddelerin kötüye kullanımı ile mücadele etmek için, teknik ve mali kaynakların güçlü olmasının gerekmesidir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde talebinin azalması, bu maddelerden korunma, madde bağımlılığın tedavisi ve iyileştirilmesi gibi konuları desteklemektedir¹⁴⁶.

2.2.3. Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP)

Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP) 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'ndeki hükümleri gözden geçirerek BM Genel Kurulu tarafından 1990 tarihinde kurulmuştur. Bu program madde bağımlılığını önleme, uyuşturucu kullananların tedavisi, iyileştirilmesi, topluma uyum sağlaması konularında hükümetler, sivil toplum örgütleri ve özel kuruluşlarla beraber çalışmak, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler hakkındaki kötü etkileri insanlara anlatmak ve bu bilgiye sahip olmaları için gerekli işlemleri yapmak, milletlerarası işbirliği sağlamak gibi görevleri üstlenmektedir¹⁴⁷.

2.2.4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

Uluslararası uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kötüye kullanılması, bu maddenin kaçakçılığı gibi durumlarla mücadele eden birçok kurum vardır. Bu kurumların başında uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı yaptığı önemli mücadele ile Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) gelmektedir¹⁴⁸.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi 1997 tarihinde BM Uyuşturucu Kontrol Programı'nın (UNDCP) ve Uluslararası Suçları Önleme Merkezi'nin birleşmesiyle kurulmuştur. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi dünyanın her bölgesinde yayılmış olan şubeleri ile görevini yerine getirmektedir¹⁴⁹.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, uluslararası uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı suçlarını önleme ve kaçakçılık, yasadışı uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı gibi faaliyetlerde bulunan suç örgütleri ile mücadelede etkili rol

¹⁴⁶ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.56; Yaşar, *op. cit.*, s.436.

¹⁴⁷ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.72; Ergül, *op. cit.*, s.86.

¹⁴⁸ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.56.

¹⁴⁹ Balcı, *op. cit.*, s.98; Ergül, *op. cit.*, s.86.

oynamaktadır. Global alanda, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin suçlar ile sınıraşan organize suçlarla ve yasadışı uyuşturucu suçlarına karşı yürütülen mücadelede devletlere örnek olarak öncülük etmektedir. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, devletlere uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kaçakçılığına karşı ve terörle mücadele etmesine yardımcı olmak ve bu tür suçları önlemek için devletlerin iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapmalarına yardım ederek aynı zamanda uluslararası sözleşmelerin hükümlerinin iç hukuklarında uygulanmasına yardımcı olmaktadır. Bu mücadelede gerekli olan mali kaynağı başta hükümetler olmak üzere gönüllü yardımlarla sağlamaktadır¹⁵⁰.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığını önleme işlemini yürütürken taraf devletlere yönelik işbirliği projeleri sunarak aynı zamanda projelerini geliştirmektedir. Dünyada her zaman yeni uyuşturucu ve uyarıcı maddeler imal edilmektedir. Bununla birlikte bu maddelere karşı alınması gereken önlem politikalarının da geliştirilmesi zorunludur. Bu yüzden BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, bazı işlemleri yapmaktadır. Örneğin; uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı ile ilişkin delillerden yola çıkılarak yapılacak olan soruşturma yöntemlerini geliştirmek, uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığına ilişkin bilgilere ulaşmak ve bu bilgilerin verimliliğini arttırmak için araştırmalar yapmak vb¹⁵¹.

2.2.5. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Dünya Sağlık Örgütü, 1948 tarihinde psikoaktif maddelerin kullanılmasını önlemek için kurulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü kurulduğu yıldan bugüne kadar psikoaktif maddeler ile ilgili tüm problemlerin önlenmesi ve bu problemlerin en aza indirilmesini amaçlayarak aynı düşünceye sahip olan devletlere destek konusunda liderlik görevini üstlenmektedir. Aynı zamanda devletlere psikoaktif madde kullanımının düzenlenmesine ilişkin öneriler ve tavsiyeler sunmaktadır¹⁵².

Dünya Sağlık Örgütü tıbbi ve tıp dışındaki tüm psikoaktif maddelerle ilgilenmektedir. Psikoaktif madde ve bu tür uyuşturucu etkilere sahip maddeleri bağımlıların zorluk çekmeden bulabildiği bilinmektedir. Bu yüzden Dünya Sağlık

¹⁵⁰ Ergül, *op. cit.*, s.86; Balcı, *op. cit.*, s.98.

¹⁵¹ Balcı, *op. cit.*, s.98.

¹⁵² Yaşar, *op. cit.*, s.72.

Örgütü psikoaktif maddelerin tıbbi ve yasa dışı kullanımını önlemek için Birleşmiş Milletler'e bu maddelerin kullanımı hakkında tıbbi değerlendirmeleri sunarak tavsiyede bulunmaktadır. Bunun yanısıra, üye devletlere psikoaktif madde kullanımı ile ilgili bazı sınırlayıcı hükümleri iç hukuklarında düzenlemelerine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır¹⁵³. Uluslararası Narkotik Kontrol Kurulu (INCB) 2000 yılında, kendi mekanizmasındaki Madde Bağımlılığı Bölümünü Ruh Sağlığı Bölümü ile birleştirerek, Ruh Sağlığı ve Madde Bağımlılığı bölümü adı altında çalışmalarına başlamış ve bu durum bütünleştirici bir yaklaşım sağlayarak, ruhsal hastalıklar ve madde bağımlılığı problemlerini modern şekilde çözümlenmeye yönelik faaliyetlerde bulunulmasına imkan sağlamıştır¹⁵⁴.

Madde Bağımlılığı bölümü, bütün psikoaktif maddelerin kullanımı ile ilgili her türlü problemin çözümlenmesinden sorumludur. Madde kullanımına bağlı hastalıklara yönelik etkili müdahalelerin oluşturulmasını sağlamak, bunlara ilişkin tıbbi testleri değerlendirmek, madde bağımlısı kişilerin sağlık ve sosyal çevrelerine yönelik olarak bilimsel verileri toplayarak yayınlanmasını ve dağıtılmasını sağlama görevlerini de üstlenmektedir. Ayrıca, madde bağımlılığı bölümünün temel politikaları arasında ilk olarak madde bağımlılığına ilişkin işlerini yürüten sağlık hizmetlerini bütünleştirerek, tüm madde kullanımı problemleri karşısında bütüncül ve gelişmiş olan bir sağlık model hizmeti sunmaktadır. Üye ülkelere vatandaşlarını madde kullanımından uzak tutması, madde kullanımından kaynaklanan rahatsızlıkların en az sayıya indirilmesi, önlem alması ve tedbirlerini arttırması konusunda yardımcı olmaktadır¹⁵⁵.

2.2.6. Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu

Pompidou Grubu Avrupa Konseyi bünyesinde 1971 tarihinde, Fransa Cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun önerisiyle, uyuşturucu bağımlılığı ve kaçakçılığı ile mücadele etmek amacıyla yedi Avrupa ülkesinin katılımıyla kurulmuştur¹⁵⁶. Bugün otuz yedi üyesi bulunmaktadır, gözlemci ülke olarak Meksika yer almaktadır, Türkiye 1980 yılında Pompidou Grubu'nun üyesi olmuştur¹⁵⁷.

¹⁵³ Yaşar, *op. cit.*, s.72.

¹⁵⁴ Ergül, *op. cit.*, s.86; Yaşar, *op. cit.*, s.72.

¹⁵⁵ Ergül, *op. cit.*, s.86.

¹⁵⁶ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.57.

¹⁵⁷ www.coe.int, (23.12.2015).

Pompidou Grubu taraf ülkelerin uyuşturucuyla mücadele deneyimlerini paylaşmak, uyuşturucu ile mücadelede etkili olacak politikalara bilimsel katkıda bulunmak ve uyuşturucuyla mücadele için politika uygulama ve bilimi aynı merkezde buluşturmak amacıyla kurulmuştur. Bu grubun, uyuşturucu ile mücadele servisleri işbirliği grubu, uluslararası nehir taşımacılığı, uyuşturucu ile mücadele grubu ve salgın hastalık uzman grubu gibi alt çalışma grupları bulunmaktadır¹⁵⁸.

2.2.7. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)

1993 tarihinde Lizbon merkezli olarak kurulan Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, uyuşturucu ve uyarıcı madde sorununun küresel anlamda izlenmesini ve bu sorunun çözümlenmesini amaçlayan bir Avrupa Birliği kurumudur. Bu kurumun görevi ise Avrupa Birliği ve üye devletlerine uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığı sonuçları hakkında Avrupa düzeyinde gerekli, güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi sunmaktır. Bu kurumun Avrupa’da uyuşturucuya dair bilgi toplama, toplanan bilgiyi analiz etme, paylaşma ve uyuşturucu yollarını izleme konusunda sınır tanımayan işbirliği kurma gibi görevleri vardır. Kurum, aynı zamanda uyuşturucu alanında çalışma ve araştırma yapan bilim adamlarıyla birlikte çalışarak, medya aracılığıyla halkı bilinçlendirerek hizmet vermektedir¹⁵⁹. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, Avrupa’daki uyuşturucu ile ilgili durumları düzenli olarak senelik sunmaktadır. Uyuşturucu kullanımında arz ve talep şekilleri yeniden imal edilen uyuşturuculardan dolayı sürekli değiştiği için, sürekli gözetimi şart haline gelmiştir¹⁶⁰.

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi’ne üye 30 ülke bulunmaktadır. Türkiye de bu otuz ülkenin içinde yer almaktadır. Kurumun görevlerinin birinci basamağı ise, tüm Avrupa’da uyuşturucu bilgilerinin karşılaştırılarak incelenmesini sağlamak ve bu durumu arttırmak için gerekli yöntemler ve araçları geliştirmektir. Bu kurum herhangi bir politika önermeden analiz ve araç yöntemler ışığında kararların alınmasında etkili bulunmaktadır. Avrupa Uyuşturucu ve

¹⁵⁸ Baltacı Osman Yasin, *Sınır Aşan Suçlara Küresel Kısaç*, Hatay Polis Dergisi, 2003, c.5, s.5, s.151-157; Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.74-75; Ergül, *op. cit.*, s.113.

¹⁵⁹ Balcı, *op. cit.*, s. 102-103.

¹⁶⁰ www.emcdda.europa.eu, (23.12.2015).

Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi ile işbirliği halinde olan Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi kısa adıyla TUBİM, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin bilgileri toplayarak ve bu bilgileri analiz ederek daha sonra Avrupa Birliği üyeleri ile analiz sonuçlarını paylaşma görevi üstlenmektedir¹⁶¹. Kanımızca, TUBİM gibi uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadelede sınır tanımayarak işbirliği yapan kurumlar Moğolistan'da da ihtiyaç duyulan kurumlar arasındadır.

2.2.8. Uluslararası Polisi (INTERPOL)

1923 tarihinde Viyana'da düzenlenen II. Uluslararası Kriminal Polis Kongresi'nde "Uluslararası Kriminal Polis Komisyonu" uluslararası polis işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuřtur¹⁶². Interpol, bünyesinde yüz doksan ulusal suç bürosunu barındırmaktadır¹⁶³. Interpol bir polis organizasyonu yapısındadır ve değişik ülke polisleri arasındaki ciddi anlamda güvene dayalı çalışmaları yürütmektedir. Bu sayede ülkelerin polis teşkilatları arasında iletişimi sağlamaktadır. Interpol uluslararası alanda işlenen suçlara ilişkin bilgileri toplayarak devletlere iletmektedir. "Interpol" adı ilk olarak 1946 tarihinde Paris merkezli zamanlarda kullanılmıştır. 1956 tarihinde ise Interpol adı "Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı" olarak değiştirilmiştir. 1989 tarihinde ise merkez Lyon'a tařınmıřtır¹⁶⁴.

Günümüz hayatında bir sorunu çözümlmek için elde edilen bilgileri taraflar arasına paylaşarak, karşılaştırarak iyi bir sonuç elde edebiliriz. Bu bilgi paylaşımının uluslararası kurumların temel amaçları olduğunu rahatlıkla görebiliriz.

İnterpol nezdinde birçok proje yürütölmektedir. Özellikle suç örgütleriyle ilgili analiz yapılması amacıyla bürolar kurulmuştur. Suç örgütlerinin özellikleri, teknikleri, hedefleri vb. konularda kapsamlı bilgiler toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler örgütler baz alınarak yapılmaktadır¹⁶⁵.

İnterpol ulusal ve uluslararası polis birimlerinin mesleki bilgilerini

¹⁶¹ TBMM Komisyon Raporu, s.246.

¹⁶² tr.wikipedia.org/wiki/Interpol, (24.12.2015).

¹⁶³ www.interpol.int , (24.12.2015).

¹⁶⁴ www.interpol.pol.tr, (24.12.2015).

¹⁶⁵ Taşkın Mustafa, *Türk Hukukunda Mafya (Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri) ve Karaparayla Mücadele*, Ankara, Adalet yayınevi, 2004, s.57.

paylaşabilmelerini sağlamaya yönelik işlerini yürütmektedir. Dünya çapında polisler arasındaki çalışma sistemlerinin uyumlu hale gelmesini sağlayarak önemli eksikleri tamamlamaktadır. Interpol, uyuşturucu kaçakçılığı, uluslararası terörizm ve nükleer madde kaçakçılığı vb. faaliyetlerde işbirliği altında çalışmaktadır¹⁶⁶.

Uyuşturucu ticareti ve kaçakçılığı gibi suçları örgütler uluslararası alanda işlediği için bunlara karşı yapılan operasyonlar da uluslararası düzeyde olmalıdır. Bu durum birden fazla ülkeyi ilgilendirmektedir. Uluslararası alanda uyuşturucu karşısında yapılan operasyonlar artmış olsa da, beklenen sonuca ulaşamamaktadır. Operasyon için Interpol'den diğer ülkelere güvenlik görevlileri gönderilmekte, bu görevliler şüpheli veya mağdurların soruşturma esnasında verdikleri bilgileri toplamaktadır. Ayrıca, operasyon yapılan ülkenin emniyet ve adli teşkilatları ile işbirliği yapılarak bilgi edinilmektedir. Bir ülkenin, başka ülkeden uyuşturucu kaçakçılığı hakkında yürütülen soruşturmalarda talep edebileceği her türlü veri ve belge diplomatik yoldan istenmektedir. Ancak bu prosedür uyuşturucu kaçakçılığı yapan suç örgütlerini önlemekte geç kalınmasına sebep olduğundan bu operasyonları çözümsüz bırakmaktadır. İnternet üzerinden gerçekleştirilen uyuşturucu kaçakçılığı operasyonlarında şüphelilerin IP adresleri, kişilerin irtibat bilgileri, operasyonun önemine göre değerlendirilerek talep eden devlete verilebilmektedir. Ayrıca, telefon kullanıcılarına ilişkin bilgilerin yargı kararı olmaksızın verilmediği hallerde dahi, sadece telefon kullanıcısının isminin baş harfi ve soyadı bilgi olarak verilebilmektedir¹⁶⁷.

2.2.9. Avrupa Polisi (EUROPOL)

1992 tarihinde Avrupa Birliği tarafından Maastricht Sözleşmesiyle kurulmasına karar verilen Europol 1994 tarihinde faaliyetlerini başlatmıştır. Terörizm, organize suçlar ve yasadışı uyuşturucu ticareti suçlarının önlenmesini ve bu suçlarla mücadele etmek için üye devletlere katkıda bulunulmasını ve üye ülkelerinin işbirliği yapmalarını sağlamaya yönelik olarak kurulmuştur¹⁶⁸. Europol'un 28 üye ülkesi bulunmaktadır¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Б.БолдБаатар, Ж. Мөнхболд, *Мансууруулах, Сэтгэгцэд Нөлөөлөх Бодисын Хууль Бус Эргэлтийн Эсрэг Ажиллагаа*, (B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçla Mücadele*), *Ulaanbaatar* 2012, s.29.

¹⁶⁷ *İbid.*

¹⁶⁸ Balcı, *op. cit.*, s.109.

Her ne kadar Europol'a üye olmayan birçok ülke bulursa da, Europol, ülke ve uluslararası kuruluşlarla teknik, stratejik, operasyonel düzeyde işbirliği içinde bulunmaktadır. Europol uyuşturucu kaçakçılığı, organize suç ve terörle mücadelede bulunmak ve istihbarat faaliyetlerini yönetmek üzere Avrupa Birliği'nin yasalarını uygulayan bir kuruluştur. Europol, özellikle suç örgütlerine karşı Avrupa Birliği'nin yasalarının uygulayıcısı konumunda bulunmaktadır¹⁷⁰.

İlk olarak, sadece uyuşturucu ile mücadele eden Europol Uyuşturucu Birimi (EDU) adı altında sınırlı şekilde faaliyetlerini yürütmekteydi. Ancak zaman geçtikçe Avrupa Sözleşmesi'nin ekinde belirtilen her türlü ciddi uluslararası suçlar karşısında faaliyet göstermesi gerekli görülmüştür. Bu durum 01.01.2002'de başlamıştır. Europol, üye devletlerin uyuşturucu kaçakçılığı, terörle mücadele, taşıt kaçakçılığı, insan ve mülteci kaçakçılığı, sahte para, karapara aklama, kişilere karşı işlenen suçlar, çocuk pornografisi, mali suçlar gibi suçlara karşı ulusal yasaların ve AB yasalarının uygulanması, üye ülkelerin bilgi değişimi, soruşturmalar ve operasyonlar için profesyonel desteklerin sağlanmasını üstlenmektedir¹⁷¹.

2.3. Ulusal Hukuk Sistemlerinde Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler tüm dünyanın sorunudur. Bu maddeler ile ilgili her türlü yasadışı eylemleri engellemek amacıyla devletler bir araya gelerek bazı sözleşmeleri imzalamış ve uluslararası kurumları kurmuş olduğundan bahsetmiştik. Uluslararası sözleşmelerin bazı hükümlerini hatırlarsak burada sözleşmeyi imzalamış olan devletlerin yükümlüklerine uygun olarak sözleşmeyi ulusal hukukta kaynak olarak göstermesi ve bazı kanunlarını imzalamış olduğu sözleşmeye göre değiştirmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullananların sayısı her geçen gün artmakta olup bunların çoğunu gençler oluşturmaktadır. Bazı ülkelerde marihuana kullananların % 37'ni lise öğrencileri oluşturmaktadır. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçların sürekli olarak artmakta olduğunu da söyleyebiliriz. Uyuşturucu veya uyarıcı

¹⁶⁹ www.europol.europa.eu, (25.12.2015).

¹⁷⁰ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.28.

¹⁷¹ *Ibid.*

maddelere ilişkin suçlar, suçlar arasında en çok para kazanılan suç haline gelmiş durumdadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışı piyasada uluslararası ve bölgelerde organize hale gelmiş suç örgütleri tarafından yapılmaktadır¹⁷².

Bazı ulusal hukuk sistemlerinde inceleme konumuzu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun ne şekilde düzenlendiğini incelemek çalışmanın kalitesini yükseltir ve bu şekilde de başka ülkelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde karşısındaki başarılı mücadelesinden doktrin ve uygulama olarak yararlanabiliriz. Her ülkenin hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçların düzenlenişi ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kapsamının belirlenmesi gibi durumlar farklı sistemlerle ortaya konulmaktadır.

Her ülkenin çeşitli kanunlarında uyuşturucu maddelerle ilgili hükümler bulunmaktadır. Ancak inceleme konusu suçlara ilişkin temel düzenleme ceza kanunlarında yer almaktadır.

2.3.1. Rusya

Rusya'daki uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı eski tarihlere dayanmakta ve bu durum süreklilik taşıyarak gelişmektedir. Rusya'da uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin ve kullananların sayısının aniden artması 1990'ların ilk yarısında olmakla birlikte, o zamana kadar da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananların sayısı daima artış göstermekteydi. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin son 10 yıl inceleme sonuçlarına baktığımızda Rusya'da bu maddeyi kullananların sayısı % 3,6 oranında yükselmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri yasadışı şekilde kullananların sayısının XXI. asrın ilk 10 senesinde 4 milyona çıkacağını profesyoneller ispatlamaktaydı. Ancak 2008 yılı itibariyle bu sayının 8 milyona çıkmış olması bugünkü yaşamlarımıza tehlikenin yaklaştığını göstermektedir¹⁷³.

Rusya 1998 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelere İlişkin Federal Kanun ile uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretine ilişkin hususları düzenlemiştir. Tıbbi ve bilimsel amaçla uyuşturucu veya psikotrop madde ekim, üretim, ithalat ve ihracatı gibi işlemler

¹⁷² B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.30.

¹⁷³ *İbid.*, s.34.

devlet kontrolü altındadır¹⁷⁴.

Rus Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerle ilgili suçlar, "İnsanlığa ve Kamu Ahlakına Karşı Suçlar" başlığı altında 228-234. maddeleri arasında düzenlenmiştir¹⁷⁵. Rus Ceza Kanunu diğer ülkelerden farklı olarak uyuşturucu veya psikotrop maddelerin hırsızlığı suçuna 229. maddede yer vermiştir. Kanun uyuşturucu madde kullanılmasını teşvik etmeyi suç sayarak 230. maddede yer vermiştir. Kanun uyuşturucu madde üretiminde kullanılan bitkilerin yetiştirilmesini ise 231. maddede suç olarak tanımlamıştır¹⁷⁶.

Araştırmamızın en önemli noktası olan uyuşturucu madde imal ve ticareti suçunun Rus Ceza Kanunu'nda ne şekilde yer aldığına bakarsak; 228. maddesinde, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin satış amacı olmaksızın yasa dışı bulundurulması ya da depolanması fiili suç sayılarak üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir. Uyuşturucu veya psikotrop maddelerin satış, üretim, işleme, nakliye, gönderim ve pazarlama amacı ile yasadışı kabulü veya depolanması durumunda, kazanç müsaderesi veya eşya müsaderesi yapılmaksızın, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ayrıca bu fiilin herhangi bir örgüt tarafından işlenmesi, suçun sürekli olarak işlenmesi halinde ve yüksek miktarda uyuşturucu veya psikotrop maddenin olması verilecek olan cezanın ağırlaştırılmasına neden olacaktır. Bu suçların bir örgüt tarafından işlenmesi, uyuşturucu veya psikotrop maddenin yüksek miktarda olması halinde, eşya müsaderesinin yanı sıra, yedi yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir¹⁷⁷.

228. maddenin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin üretimi, işlenmesi, depolanması, envanter sayımı, tahliyesi, satışı, dağıtımı, nakliyesi, gönderimi, kabulü, kullanımı, ithalatı, ihracatı veya imhasına ilişkin, özel kontrole tabi uyuşturucuların veya psikotropik maddelerin üretiminde kullanılan maddeler, araçlar ve ekipman hakkındaki kurallar ihlal edilirse 200-500 ruble kadar para cezası ile

¹⁷⁴ Balcı, *op. cit.*, s.85.

¹⁷⁵ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.34.

¹⁷⁶ Balcı, *op. cit.*, s.86.

¹⁷⁷ www.russian-criminal-code.com, (31.12.2015).

cezalandırılır veya beş aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir¹⁷⁸.

232. maddesinde, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin kullanılmasına imkan sağlayan yerleri ayarlayan ve işletenler dört yıla kadar hapis ceza ile cezalandırılır, ayrıca bu suç bir örgüt tarafından işlenirse üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir. Bir kişinin uyuşturucu veya psikotrop madde kullanımı için haklı olmasını sağlayan reçetelerin veya diğer belgelerin hukuka aykırı olarak düzenlenmesi durumunda ise iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir¹⁷⁹.

2.3.2. Çin

Dünyada uyuşturucu veya uyarıcı maddeler açısından farklı bir seviyeye sahip olan Çin Devleti afyon maddesinin anavatani olarak kabul edilmektedir¹⁸⁰. Çin devletinin uyuşturucu karşısındaki mücadelesi eski tarihlere dayanmaktadır, uyuşturucu üretiminde ve kullanımında dünyada ilk sıralara giren bir piyasaya sahiptir. Bu büyük piyasa karşısında Çin Devleti, uluslararası mücadele stratejisini geliştirerek konumunu korumaktadır. Çin, tarih boyunca uyuşturucuyla mücadelesini sürekli devam ettirse de, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin yeni koşullar var olduğundan Çin Devleti'nin karşısında büyük sorunlar bulunmaktadır¹⁸¹.

1990 tarihinde, Çin Devleti Ulusal Narkotik Kontrol Komisyonu'nu (NNCC) kurmuştur. Aynı zamanda Çin Devleti bu kurum ile Çin'deki bütün uyuşturucu karşısında mücadelede bulunan kurumları bir çatıda toplayarak mücadelenin daha güçlü şekilde olmasını planlamıştır. NNCC Sağlık Bakanlığı ile iş birliği içinde olup bünyesinde operasyon yetkisine sahip şekilde teşkilatlanmıştır. Ülkede son yıllarda görülen uyuşturucuyla ilgili suçların artışı 1998 yılından itibaren Çin Devleti'nin uyuşturucu karşısındaki mücadeleye ayırdığı bütçenin her geçen yıl artmasına sebep olmuştur¹⁸². Bu durum uyuşturucu karşısındaki mücadelenin sınırlarını göstermektedir.

Çin Devleti'nin uyuşturucu veya uyarıcı madde karşısında almış olduğu tedbirlere bakarsak; 01.07.1979 tarihinde yürürlüğe giren Çin Ceza Kanunu, 14.03.1997

¹⁷⁸ www.russian-criminal-code.com, (31.12.2015).

¹⁷⁹ www.russian-criminal-code.com, (31.12.2015).

¹⁸⁰ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.116.

¹⁸¹ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.32.

¹⁸² www.china-embassy.org/eng/zt/mzpkz/t36387.htm, (01.01.2016).

tarihinde yasama organı tarafından kabul edilerek 01.10.1997’de yenilenecek çeşitli değişiklikler ile yürürlüğe girmiştir¹⁸³. Çin Ceza Kanunu’nun 7’nci bölümünde uyuşturucu maddelerin üretilmesi, kaçakçılığı, nakliye ve satışı gibi ihlallere ilişkin cezalar gözden geçirilerek özellikle açıklamada bulunulmuştur¹⁸⁴. Çin Devleti 1980 tarihinden bugüne kadar tartışmaya sebep olan bir durumu ortaya atmıştır. Bu durum bazı uyuşturucu suçlarına ilişkin fiillere ölüm cezası verilmesini düzenlemiş olmasıdır¹⁸⁵.

İnceleme konumuz olan uyuşturucu madde ticareti suçları, Çin Ceza Kanunu’nda “Sosyal Yönetim Düzenine Karşı Suçlar” başlığı altında 347-357. maddeleri arasında düzenlenmiştir¹⁸⁶.

Çin Ceza Kanunu’nun düzenlemelerine baktığımızda, uyuşturucu madde miktarının cezanın belirlenmesi bakımından önem arz ettiği görülür. Mogolistan ve Türk Ceza Kanunları’nın cezalandırma mekanizması Çin Ceza Kanunu’ndan farklıdır.

Çin Ceza Kanunu’nun 347. maddesinde, 1000 gramdan fazla afyon, eroin veya 50 gramdan fazla metilanilin veya yüksek miktarlar halinde diğer uyuşturucuların kaçakçılığı, nakliyesi veya üretimi; uyuşturucu kaçakçılığı, nakliyesi ve üretiminde bulunan suç örgütlerinin liderleri; uyuşturucu kaçakçılığı, nakliyesi ve üretimini gizlemek için silah kullananlar; ciddi durumda denetim, gözaltı veya tutuklanmayı engellemek amacıyla şiddet kullananlar; organize uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinde bulunanlar on beş yıl hapis, müebbet hapis veya idam cezaları ile cezalandırılır, ayrıca malları müsadere edilir denilmiştir¹⁸⁷.

Kanunu’nun 348. maddesi, uyuşturucu maddeyi kanuna aykırı şekilde 1000 gramdan fazla haşhaş veya 50 gram eroin veya metilanilin veya yüksek miktarlar halinde yanında bulunduranları yedi yıl hapis cezası veya müebbet hapis cezası ile cezalandırmaktadır. Kanuna aykırı şekilde 200 gramdan fazla, 1000 gramdan az haşhaş veya 10 gramdan fazla, 50 gramdan az metilanilin veya yüksek miktarlar halinde diğer uyuşturucuları yanında bulunduranlar için üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası

¹⁸³ Balcı, *op. cit.*, s.78.

¹⁸⁴ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.32.

¹⁸⁵ www.china.org.cn/english/government/207320.htm, (01.01.2016).

¹⁸⁶ Kocasakal, “Yeni Çin Ceza Kanunu”, *Prof.Dr.Çetin Özek Armağanı*, İstanbul, 2004 s.594,

¹⁸⁷ www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm, (02.01.2016).

öngörölmüştür¹⁸⁸.

349. maddesinde, uyuşturucu kaçakçılığında, nakliyesinde veya üretiminde bulunan suçlulara barınma veya koruma sağlayanların ve uyuşturucuları, suçluların eşyalarını gizleyenlerin ve taşıyanların üç yıldan az hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. 350. maddesinde, kanuna aykırı olarak ülkeye veya ülke dışına asetik oksit, etil eter, kloroform veya uyuşturucu üretimine yönelik diğer ham maddeleri taşıyarak, buna yardım ederek kuralları ihlal edenlerin ve yukarıda ifade edilen materyallerin ülke içerisinde kanuna aykırı olarak satımını veya alımını yaparak kuralları ihlal edenlerin üç yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir¹⁸⁹.

351. maddesinde, haşhaş ve esrar üretenlere ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. 500'den fazla, 3000'den az haşhaş yetiştirenler veya uyuşturucu üretilen diğer bitki türlerini yüksek sayıda yetiştirenler; kamu görevlileri tarafından bu maddeleri yetiştirmesini yasaklamaksızın kişilerin yeniden bitkileri yetiştirmeleri; ürünlerinin yok edilmesini reddedenler veya buna karşı çıkanlar beş yıldan az hapis cezası ile cezalandırılır. Ayrıca 3000'den fazla ürün veya uyuşturucu üretilen diğer bitki türlerini yüksek sayıda üretenler için daha ağır ceza uygulanacaktır. Haşhaş veya uyuşturucu üretilen diğer bitkileri kanuna aykırı olarak üretenler biçme işleminden önce gönüllü olarak yok ederlerse ceza verilmeyecektir. 352. maddesinde, kanuna aykırı olarak haşhaş veya uyuşturucu üretilen diğer bitkilerin sterilize edilmemiş tohumlarını veya fidanlarını satanlar, alanlar, nakledenler, taşıyanlar veya yanında bulunduranlar ise üç yıldan az hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir¹⁹⁰.

353. maddesi, uyuşturucu alımı veya enjeksiyonu konusunda diğerlerini özendirilenleri, kışkırtanları veya kandıranları üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırmakta veya gözetim altına alma cezası ile cezalandırmaktadır. Ayrıca başkalarını uyuşturucu alımına veya enjeksiyonuna zorlayanlar üç yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir. 354. maddesinde, başkalarını uyuşturucu alımı veya enjeksiyon konusunda özendirilenler üç yıldan az hapis cezası ile cezalandırılır

¹⁸⁸ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.33.

¹⁸⁹ www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm, (02.01.2016).

¹⁹⁰ www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm, (02.01.2016).

denilmiştir¹⁹¹.

355. maddesi, Devletin kontrolünde tedavi amaçlı olarak üretilen uyuşturucu maddeleri kötüye kullananları üç yıldan az hapis cezası ile cezalandırmaktadır. Ayrıca bu kötüye kullanılan maddelerin miktarı yüksek ise üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir¹⁹².

Kanuna aykırı olarak uyuşturucu madde üretenler ve nakledenler, satanlar, kaçakçılığını yaparak önce bu suçla mahkum edilenler tekrar bu suçu işlerse 356. madde kapsamında işlem yapılması gerekmektedir¹⁹³.

357. maddesinde, uyuşturucu maddeler bu kanuna göre afyon, eroin, amfetamin, morfin, esrar, kokain ve devlet kontrolünde olan akıl hastalıklarına yol açan diğer uyuşturuculardır denilmiştir¹⁹⁴.

2.3.3. Amerika Birleşik Devletleri

Önceki bölümde uyuşturucu türlerinden bahsederken insanların ağrılarını dindirmek, acılarını azaltmak için kullandıkları bazı bitkiler olduğunu yazmıştık. Bu durum Amerika kıtasında da görülmektedir. Yerliler değişik bitkileri tıbbi ve cinsel gücü arttırmak için kullanmışlardır. 16. yüzyılda Avrupa'dan gelenler yerlilerin kullandıkları uyuşturucu maddelerle tanışmıştır. Bu dönemde uyuşturucu maddeler yasaklanmamıştır ve buna ilişkin herhangi bir düzenlemede bulunulmamıştır. Bu nedenle Amerika'da kenevir ve bu bitkiden elde edilen esrar (marihuana) kullanımı artışı ortaya çıkmıştır¹⁹⁵. Afyon maddesinin anavatanı olan Çin'den Amerika'ya gelen işçiler afyonu Amerikalılara tanıtmıştır¹⁹⁶. Bağımlılık yaptığı sonucuna ulaşana kadar afyon, esrar gibi maddeler tıbbi alanda kullanılmaktaydı. Ancak bilimsel araştırmalar sonucu olarak bağımlılık yaptığı tespit edilince bu maddeler yasaklanmaya başlamıştır. Amerika'da bazı eyaletlerde uyuşturucu ile ilgili çeşitli hukuki düzenlemeler çıkmaya

¹⁹¹ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.33.

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm, (02.01.2016).

¹⁹⁴ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.34.

¹⁹⁵ Elaine Casey, *History of Drug Use and Drug Users in The United States*, kısım 1978, www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm, (03.01.2016); Tammy L. Anderson, *A History of Drug and Alcohol Abuse in America*, www.udel.edu/soc/tammya/pdf/crju369_history.pdf, (03.01.2016).

¹⁹⁶ en.wikipedia.org/wiki/History_of_opium_in_China, (03.01.2016).

başlamıştır, ilk defa Kaliforniya eyaletinde 1872 tarihinde afyonu yasaklayan kanun çıkmıştır¹⁹⁷.

1877 tarihinde Nevada eyaletinde çıkarılan bir kanunla doktor reçetesi dışındaki tüm ilaç satışlarının yasaklanmış olması uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması konusunda en ciddi adım olmuştur. Bu kanuna benzer kanunları diğer eyaletler de çıkarmaya başlamıştır. Bu düzenlemeleri federe düzenlemeler olarak anlayabiliriz. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanmasına ilişkin ilk federal düzenlemenin ise, 1906 tarihinde çıkarılan Katıksız Gıda ve İlaç Kanunu (Pure Food and Drug Act) olduğu kabul edilmektedir. 1914 tarihinde kabul edilen Harrison Uyuşturucu Kanunu (Harrison Narcotic Act) 1906 tarihindeki düzenlemeyi izlemiştir¹⁹⁸.

1937 tarihinde Esrar (marihuana) Vergi Kanunu (Marijuana Tax Act) çıkarılmıştır. Bu kanun ile gençler arasında hızla yayılan uyuşturucu maddelerin kullanımının yasaklanması amaçlanmıştır. Uyuşturucu maddelerin kullanımı, satışı ve kişilerin bu maddeleri yanında bulundurmaları suç sayılmıştır ve bu suçu işleyenlerin ağır şekilde cezalandırılacağı belirtilmiştir. 1938 tarihinde Gıda, İlaç ve Kozmetik Kanunu (Food, Drug and Cosmetic Act) ile uyuşturucu maddelerin tanımı tekrar incelenerek belirli gruplara ayrılmıştır. 1942 tarihinde Afyon Kontrol Kanunu (Opium Poppy Control Act) kişilerin afyon ve haşhaş yetiştirmelerini yasaklamıştır, 1951 tarihinde ise reçeteli ilaçların kullanımı, güvenliği ve yeni ilaç türleri hakkında ayrıntılı kurallar getirilmiştir¹⁹⁹.

1956 tarihinde çıkarılan Uyuşturucu Kontrol Kanunu (Narcotics Control Act) uyuşturucu madde kullananlara verilecek olan cezanın şiddetli olmasını öngörmüştür. 1965 tarihinde amfetamin, LSD vb. maddeler üzerinde sıkı kontrol mekanizması getirilmiştir. 1970 tarihinden itibaren Amerika Birleşik Devletleri önceden düzenlenen kanunları yeniden incelemeye başlamıştır. Bunun neticesinde Kapsamlı Uyuşturucu Kullanımı ve Kontrolü Kanunu (Comprehensive Drug Abuse and Control Act) ile

¹⁹⁷ Caterina Gouvis Roman, Heather Ahn-Redding, Rita J. Simo, *Illicit Drug Policies, Trafficking, and Use the World Over*, s.22, www.books.google.com, (03.01.2016).

¹⁹⁸ Elaine Casey, *History of Drug Use and Drug Users in The United States*, kasım 1978, www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm, (03.01.2016).

¹⁹⁹ David F. Musto, *The History of the Marihuana Tax Act of 1937*, şubat 1972, www.druglibrary.org/schaffer/hemp/history/mustomj1.html, (04.01.2016).

uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle çok ciddi bir mücadelede bulunulmuştur. Bu Kanun önceden yürürlükte olan kanunlardan en önemlisi olmuş ve bugüne kadar çeşitli değişiklikler yapılarak uygulanmıştır²⁰⁰.

1973 tarihinde Eroin Trafığı Kanunu (Heroin Trafficking Act) uyuşturucunun dağıtımı ve satışında bulunan kişilerin ağır ceza ile cezalandırılacağını öngörmüştür. 1984 tarihinde Uyuşturucu Suçluları Kanunu (Drug Offenders Act) ile özel tedavi programları getirilmiştir²⁰¹.

2.3.4. Almanya

Alman hükümeti 1912 tarihinde imzalanan Lahey Sözleşmesi'ni kaynak göstererek uyuşturucu maddelere ilişkin ilk düzenlemeyi 1929 tarihinde Afyon Kanunu olarak düzenlemiştir. Bu Kanun, Almanların uyuşturucu maddelerle ilgili kanunlarının ilki olduğu için bazı boşluklar vardır. 1950-1960 tarihlerinde uyuşturucu madde kullanımının artışından dolayı 1971 tarihinde Uyuşturucu Maddeler Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1981 tarihinde uyuşturucu maddelere ilişkin yeni bir kanun olarak Uyuşturucu Maddeler Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun 1994 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve bu Kanun'da çeşitli değişiklikler yapılmıştır²⁰². Bu Kanun ile uyuşturucu madde kullananların tedavi edilmesi, uyuşturucu madde ticaretinde bulunanlara karşı daha etkili bir mücadele mekanizması oluşturulması amaçlanmıştır. Kanun'un 1. maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler tanımlanmıştır. Kanun'un 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b paragraflarında suç teşkil eden fiiller düzenlenmiştir²⁰³. Alman hukukunda kişinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması suç olmadığı için ceza verilmemektedir.

İnceleme konumuz olan uyuşturucu madde ticareti suçu ise, Uyuşturucu Maddeler Kanunu'nda 29. paragrafta, izinsiz uyuşturucu yetiştirme, üretme, izinsiz uyuşturucu ticareti yapma, ticaret yapmaksızın ithal veya ihraç etme, satma, teslim etme, herhangi başka bir şekilde piyasaya sokma, satın alma veya herhangi başka bir yolla elde etme, alınması gereken izni almadan uyuşturucuyu yanında bulundurma,

²⁰⁰ Elaine Casey, *History of Drug Use and Drug Users in The United States*, kısım 1978, www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm, (04.01.2016).

²⁰¹ *İbid.*

²⁰² Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.113.

²⁰³ Balcı Murat, *op. cit.*, s.72.

uyuşturucu transit geçişi, kanuna aykırı şekilde uyuşturucular için reçete yazma, uyuşturucu teslim etme veya dolaysız kullanıma sunma, eczanede veya veteriner eczanesinde uyuşturucu verme, uyuşturucu reklamı yapma, kendisi ve başkasına veya bir hayvan için uyuşturucu reçetesini yazdırabilme amacıyla yanlış veya eksik bilgi verme, yetkisiz kişilerin uyuşturucu satın alabilmesi veya verebilmesi için imkan oluşturma, böyle bir imkanı kamuyu kendi çıkarları doğrultusunda haberdar etme veya yetkisiz bir kişiyi uyuşturucu kullanmaya yöneltme, alınması gereken izni almadan yetkisiz kişilerin uyuşturucu kullanması için imkan sağlama veya kanunda belirtilen bir tesisin dışında bulunan bu gibi bazı imkanları kamuya kendi çıkarları doğrultusunda duyurma, başkalarını alenen, bir toplantıda veya yazı dağıtmak suretiyle, yasal yollarla reçetelendirilmemiş uyuşturucular kullanmaya teşvik etme, kanuna aykırı fiillerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak amacıyla bir başkasına para veya başka varlıklar sağlama suç sayılmıştır²⁰⁴.

Bu fiiller işlendikten sonra, birden fazla kişinin sağlığının tehlikeye atılması bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren daha ağır cezayı gerektiren nitelikli bir hal olarak belirlenmiştir. Yukarıda sayılan fiiller ihmali hareketle işlenirse bir yıla kadar hapis ve para cezası ile cezalandırılır denilmiştir.

Kanun'un 29 a paragrafında, 21 yaşını doldurmuş bir kişinin 18 yaşını doldurmamış bir kişiye izinsiz olarak uyuşturucu vermesi veya kanuna aykırı olarak uyuşturucu madde teslim etmesi veya doğrudan kullanımına sunması, alınması gereken izni almadan büyük miktarda uyuşturucu ticaretini yapma veya büyük miktarda uyuşturucu üretme, teslim etme veya bulundurmaları suç sayılmıştır. İzin almadan veya kanuna aykırı olarak uyuşturucu madde üretiminde kullanılan bitkileri yetiştirme, üretme veya ticaretinde bulunma ve aynı zamanda bu amaçla kurulmuş suç örgütüne üye olma, uyuşturucu madde ticareti suçlarını kâr amaçlı olarak işleme, uyuşturucu verme, uyuşturucu madde kullanan kişinin ölümüne sebep olma, izinsiz olarak büyük miktarda uyuşturucu madde ithal edilmesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli haller olarak öngörülmüştür. 21 yaşını doldurmuş bir kişinin 18 yaşını doldurmamış bir kişiyi kanuna aykırı olarak uyuşturucu madde ticareti yapmak, uyuşturucu madde ithal etmek, teslim etmek, vermek veya başka bir yolla piyasaya sokmak veya bu suç fiillerinden

²⁰⁴ www.emcdda.europa.eu, (04.01.2016).

birine yardımda bulunmak için görevlendirmek, büyük miktarlarda uyuşturucu madde ticareti yapmak veya ithal etmek, ithal ve ihraç etmek, uyuşturucu madde elde etmek için kullanılmasını suç olarak saymıştır. Suç örgütüne ilişkin hükümler aynı zamanda izinsiz uyuşturucu satışına ilişkin ise, yurt dışı bağlantılı faaliyette bulunanlar hakkında da aynı hükümler uygulanacaktır denilmiştir²⁰⁵.

2.3.5. Hollanda

Hollandalılar, 19. yüzyılda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle tanışmış ve 21. yüzyıla kadar kullanılagelmişlerdir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin ilk düzenleme olarak 1919 tarihinde Hollanda, Afyon Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu kanun uyuşturucu ve uyarıcı madde karşısındaki Hollanda'nın devlet politikasının ilk adımı olmuştur²⁰⁶. Bu adımdan sonraki adım ise 1928 tarihindeki Uyuşturucu Kanunu'dur. Bu kanun afyonun yasadışı kullanımı ile sınırlı kalmayarak, uyuşturucu maddeleri içeren ilaçların kullanımını da belirli bir şekilde sınırlayan hükümleri ihtiva etmektedir. 1976 tarihinde Afyon Yasası tekrar gözden geçirilerek bazı değişiklikler getirilmiştir. Bu değişiklikler uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri iki cetvele ayırmıştır; 1. Cetvel (*eroïn, kokain, amfetamin, LSD, vb*), 2. Cetvel (*eroïn, haşhaş, vb*), Bu yasaya göre bu iki cetveldeki maddeleri bulundurmamak suç olarak kabul edilmiştir ve 1. Cetvelde yer alan uyuşturucu maddelerin ticareti fiili en ağır cezaya sebep olacak şekilde düzenlenmiştir²⁰⁷. Yumuşak ilaçlar sınıfında yer alan ilaçları az miktarda bulundurmamak kabahat sayarak düzenlemiştir²⁰⁸. Hollanda'da marihuana kullanan kişiler hasta olarak değerlendirilmekte ve tedavi edilmeleri öngörülmektedir. Bu durum Hollanda'nın uyuşturucu karşısındaki politikasının uysal olduğu anlamına gelmektedir. Hollanda'da esrar ve marihuana kafelerde satılmakta, bu satışa devlet izin vererek özel kanuni bir ortam oluşturmaktadır. Kanımızca bu durum belki de uyuşturucu deneni denizde boğulan vatandaşlar için alınan çok önemli bir tedbirdir. Böylece Hollanda hükümeti en azından ülkedeki marihuana ve esrar kullanımının niteliğini kontrol altında tutabilmektedir²⁰⁹.

²⁰⁵ www.emcdda.europa.eu, (05.01.2016).

²⁰⁶ www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm, (14.01.2016).

²⁰⁷ www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm, (15.01.2016).

²⁰⁸ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.116.

²⁰⁹ www.uyusturucu.info.tr/esrar_yanlis.asp, (15.01.2016).

2.3.6. Fransa

Fransa'daki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ile ilgili sorunun afyon, kenevir ve marihuana maddelerinden kaynaklandığı ve bu maddelerin Fas'tan ülkeye girdiği anlaşılmaktadır. Fransa, 1968 tarihinde yoğun protesto gösterilerinin sonucu olarak herhangi bir ayırım yapmaksızın her türlü uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını 31 Aralık 1970 tarihinde çıkarılmış Uyuşturucu Kanunu ile yasaklamıştır²¹⁰.

Fransa ilk olarak 1 Mart 1994 tarihinde kabul edilen Yeni Fransız Ceza Kanunu ile uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarını düzenlemiştir. Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili hükümler 4. Bölüm 222-34/43. maddelerde düzenlenmiştir²¹¹.

Fransız Ceza Kanunu'nun 222-34. maddesinde, kanuna aykırı olarak uyuşturucu maddelerin üretimi, ithalatı, ihracatı, nakliyesi, muhafazası, satışı arzı, satışı, kabulü veya kullanılması fiilleri suç örgütünün faaliyeti ile işlenirse örgütün lideri müebbet hapis ve 7,500,000 € para cezası ile cezalandırılır denilmiştir. 222-35 maddesinde, uyuşturucu madde üretimine yirmi yıl hapis cezası ve 7,500,000 € para cezası verileceği düzenlenmiştir. Bu fiil bir örgüt tarafından işlenirse bu örgüt üyeleri otuz yıl hapis cezası ve 7,500,000 € para cezası ile cezalandırılır denilmiştir²¹².

Kanun'un 222-36. maddesinde, kanuna aykırı olarak uyuşturucu maddelerin ithalatı veya ihracatı, on yıl hapis cezası ve 7,500,000 € para cezası ile cezalandırılır denilmiştir. Bu suç bir örgüt tarafından işlenirse otuz yıl hapis cezası ve 7,500,000 € para cezası ile cezalandırılır denilmiştir. 222-37. maddesine göre, kanuna aykırı olarak uyuşturucu nakliyesi, muhafazası, arzı, kabulü veya kullanımı fiilleri, on yıl hapis cezası ve 7,500,000 € para cezası ile cezalandırılır. Hangi yolla olursa olsun, kanuna aykırı olarak uyuşturucu kullanımı, sahte veya kanuna aykırı olarak düzenlenmiş reçete ile alımı veya sahte olduğu veya kanuna aykırı şekilde düzenlendiği bilinen reçetelerle yapılan teslimatın kolaylaştırılması da aynı ceza ile cezalandırılır denilmiştir²¹³.

222-38. maddesinde, herhangi bir yolla uyuşturucu madde ticareti suçlarının

²¹⁰ www.cedro-uva.org/lib/boekhout.france.html, (16.01.2016).

²¹¹ www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30, (16.01.2016).

²¹² Bkz. www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30, (16.01.2016).

²¹³ www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30, (16.01.2016).

failinin geliri veya malvarlığının kaynağı hakkında yanlış bilgi verilmesini kolaylaştırma ve suçlardan herhangi birinin sonuçlarına ilişkin yatırım, gizleme veya değişiklik gibi fiillere yardım edenler on yıl hapis cezası ve 750,000 € para cezası ile cezalandırılır denilmiştir. Para cezası, karapara aklama operasyonu çerçevesinde yer alan varlıkların veya sermayenin değerinin yarısı kadar yükseltilebilir. 222-39. maddesine göre, uyuşturucuların, kişisel tüketim amacıyla herhangi bir kişiye kanuna aykırı olarak satılması veya sunulması fiilleri beş yıl hapis cezası ve 75,000 € para cezası ile cezalandırılır. Uyuşturucunun yukarıdaki fıkra çerçevesinde reşit olmayanlara, eğitim merkezleri dahilinde veya idari binada arzı veya satılması fiilleri halinde hapis cezasının on yıla kadar yükseleceğinden bahsedilmiştir. 222-40. maddesinde, 222-36/39 maddelerinde izah edilen suçlara teşebbüs halinde tamamlanmış suçlarla aynı ceza uygulanacaktır denilmiştir²¹⁴.

²¹⁴ www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30, (16.01.2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

3.1. Moğolistan Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu

3.1.1. Genel Olarak

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili suçlar Moğolistan Ceza Kanununun, Özel Hükümler, Topluma ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar başlığı altındaki Sekizinci Kısım'ın, Kamu Sağlığına Karşı Suçlar başlıklı yirmi ikinci bölümünün 192. ile 196. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Tezimizin araştırma konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, Kanun'un 192. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak hazırlamak, bulundurmak, depolamak, nakletmek, sevk etmek, satmak, 193. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve hazırlama prosedürlerine aykırı işlem yapmak başlığı altında düzenlenmiştir.

Kanun'un 192. maddesinde;

- (1) *Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, bulunduran, depolayan kişi, asgari ücreti yüzden yüz elliye kadar yükseltilmiş para cezası, üçten altı aya kadar hafif hapis veya iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*
- (2) *Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, bulunduran, depolayan, nakleden, sevk eden ve satan kişi beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*
- (3) *Kanun'un 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suçun; büyük miktarda²¹⁵, çocukların suça azmettirilmesi süretiyle işlenmesi, tehlikeli suçlular tarafından işlenmesi, tekerrür halinde işlenmesi, iki veya ikiden fazla kişi tarafından*

²¹⁵ Moğolistan Ceza Kanunu'nda hasarın belirlenmesi için suç işlendiği tarihte mağdura veya topluma para miktarında göstermiş olan hasara dikkat etmektedir. Yürürlükte olan kanunda belirlenmiş asgari ücreti iki yüz, iki yüzden fazla yükseltilmiş olması "Büyük miktarda" hasar göstermiş anlamına gelmektedir.

işlenmiş olması ya da örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kanunu'nun 193. maddesinde;

(1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletleri, ekipmanları imal eden, depolayan, satan, nakleden, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapan kişinin bu işlemleri yapma yetkisi üç yıla kadar dondurulur, iki yüz elli birden beş yüz saate kadar kamu hizmeti yapma ile, üçten altı aya kadar hafif hapis veya üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

3.1.2. Korunan Hukuksal Değer

Uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçları Moğolistan Ceza Kanunu'nun "Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar" başlıklı yirmi ikinci bölümünde düzenlenmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suçların insan veya mülkiyete yönelik olarak işlendiği kabul edilmektedir. Burada korunması gereken hukuksal değer ilk olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde yapımında kullanılan bitkilerin ruhsatı ile ilgili kontrol mekanizması, ikinci olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti sonucunda elde edilen kazanç, üçüncü olarak insan sağlığıdır²¹⁶.

Ceza hukukunda bir fiilin suç sayılarak cezalandırılmasının, fiilin kişiye ve topluma zarar verip vermediği veya zarar tehlikesi doğurup doğurmadığı dikkate alınmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, kanunda düzenlendiği yerleri dikkate aldığımızda suçla korunan değer, kamunun sağlığı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddelere yönelik Moğolistan devlet faaliyetinin düzgün şekilde işlenmesi de olabilir²¹⁷. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali ve ticareti suçlarının, kamunun sağlığına karşı işlenmiş birer suç olarak kabul edilmesi mağdurlarının belirsiz olması anlamına da gelmektedir²¹⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, sonuçları itibariyle sadece kullananlarda değil, toplumda da olumsuz etkiler meydana getirdiği için, bu maddeler ile ilgili suçlar

²¹⁶ *Хар Тамху, (Уyuşturucu)*, Ulaanbaatar 2013, s.40.

²¹⁷ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.16.

²¹⁸ Balcı Murat, *op. cit.*, s.116 vd.

genel sağlığa karşı işlenen suçlar olarak kabul edilmiřtir²¹⁹.

3.1.3. Suçun Unsurları

3.1.3.1. Tipiklik

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında suçun tipe uygun olduğunun kabulü için, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etmek, bulundurmak, depolamak gerekmektedir. Fiil bu nitelikte değilse, tipe uygun olmadığından Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192/1. maddesindeki suç oluşmaz.

Suçta konu maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte olmaması halinde suç oluşmaz. Bu halde maddenin niteliğine göre MCK'da düzenlenen başka bir suç gündeme gelebilir.

192. maddesinin 2. fıkrası bakımından, tipikliğin gerçekleşmesi için satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edilmesi, bulundurulması, depolanması, nakledilmesi, sevk edilmesi, satılması fiillerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu suç bakımından özelliikli olarak suç tipinin oluşması için yasaklanan fiillerinin satma amacı doğrultusunda işlenmiş olması gerekir.

193. maddesinin 1. fıkrasında, tipikliğin gerçekleşmesi için uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde, aletler, ekipmanların üretilmesi, depolanması, satılması, nakledilmesi, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapılması aranmıştır. Burada suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde değil, bu maddenin üretiminde kullanılan ithal ve eliminasyonu resmi makamların iznine bağlı olan madde ve aletler oluşturur.

Uyuşturucu madde suçları tehlike suçlarıdır. Bu tür suçlarda tehlike ve zararın somut bir şekilde ortaya çıkması aranmaz, bu maddeler başlı başına tehlikeli kabul edilmekte ve tipik hareketin yapılması suçun oluşması için yeterli görölmektedir. Somut bir tehlikenin veya zararın oluşması şeklinde bir netice aranmamaktadır. Bu nedenle suç, soyut tehlike suçudur.

²¹⁹ Tezcan-Erdem- Önok, *op. cit.*, s.642.

3.1.3.1.1. Suçun Maddi Unsurları

3.1.3.1.1.1 Fail

192. maddesinin 1. fıkrasında; *“uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, bulunduran, depolayan kişi...”* nin cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

192. maddesinin 2. fıkrasında; *“uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal eden, bulunduran, depolayan, nakleden, sevk eden ve satan kişi...”* nin cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının faili, fiili işlediği zaman on alt yaşını doldurmuş olan ve akıl hastalığı olmayan herkes olabilir. Suçun faili tek kişi olabileceği gibi, iki veya ikiden fazla kişi ya da sabıkalı da olabilir. Bu durumda kanunda belirtilen diğer şartlar ortaya çıkar ve 192. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen örgüt faaliyeti çerçevesinde suçun işlenmesi söz konusu olabilir.

193. maddesinin 1. fıkrasında; *“uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler, ekipmanları üreten, depolayan, satan, nakleden, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapan kişi...”* denilmektedir. Kanun koyucu bu maddede düzenlenen suçun özel meslek ve eğitime sahip olan kişiler tarafından da işlenebileceğini öngörerek verilecek cezanın bu kişilerin ilk olarak meslekleri ile ilgili verilmiş olan yetkilerini dondurulmasını belirtmiştir. Ancak özel meslek gruplarından biri olma suçun oluşması için şart değildir.

Moğolistan Ceza Kanunu uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu olmaksızın kanunda düzenlenen başka suçlarda tüzel kişilerin fail olmasını öngörmüştür. Tüzel kişilerin suçun faili olabileceği hususu MCK'nun 8. maddesinin 1. fıkrasında; *“Ceza sorumluluğu şahsidir.”*; 2. fıkrasında; *“Fail sadece kendisi işlemiş olduğu suçundan sorumlu tutulur.”*; 3. fıkrasında; *“Tüzel kişiler hakkında Kanunu'nun özel hükümlerinde ceza öngörülmüş ise ceza yaptırımı uygulanır.”* denilmiştir. Burada uyuşturucu ile ilgili olarak düzenleme bulunmamaktadır.

3.1.3.1.1.2. Mağdur

Suçun maddi unsurlarından biri olan mağdur, ancak sadece gerçek kişiler olabilir. İşlenen her suçta bir mağdur olmakla birlikte, tüm suçlar bakımından devletin mağdur olduğu, toplum düzenini bozan suçun her zaman genel menfaati ihlal ettiği ifade edilmiştir²²⁰. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de sadece kişiler açısından değil toplum için de tehlikelidir. Kişilerin ruh ve beden sağlığı üzerinde ciddi tehlikeler oluşturan, onları toplumdan uzaklaştırıp, topluma karşı bir tehlike unsuru yapan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, etkileri ve neticeleri itibarıyla tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin kendi fizyolojisi üzerindeki etkisi sebebiyle genetik bozukluğa kadar gidecek sağlık problemlerinin yanında, uyuşturucu maddelerin kişide meydana getirdiği psikolojik bozukluklar nedeniyle, bu kişilerin suç işlemeye meyilli olmaları, içinde yaşadıkları toplum için tehlike arz etmeleri anlamına gelir ki, bu da bu suçun mağdurunun tüm toplumu oluşturan bireyler olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.3.1.1.3. Suçun Konusu

Suçun konusu, suç tipinde tarif edilen hareketin yöneldiği kişi ya da şey olarak tarif edilmiştir. Suçun konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddedir.

MCK'da hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bu konuda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da ve 1961 Uyuşturucu Maddelere Dair Sözleşme'de, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nde sınırlı olmayacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Suçun konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin uyuşturma veya uyarma etkisine sahip olup olmadığı hususunda tereddüt çıkarsa, adli tıp kurumu tarafından tespit yapılması resmi makamlardan istenilecektir²²¹. Kanımızca burada sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığını tespit etmenin yanında, tespit edilen maddenin insan sağlığını ne oranda zehirlediğinin tespitinin de yapılması ceza sorumluluğunun belirlenmesi açısından önemlidir.

MCK'nun 192. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında yer alan suçların konusunu

²²⁰ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 7. B., Seçkin, 2008, s.99-100.

²²¹ B.Boldbaatar, J.Munkhbold, *op. cit.*, s.17.

uyuşturucu veya uyarıcı maddeler oluşturmaktadır.

Moğolistan’da hangi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata bağlanacağı ve hangi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasak kapsamına alınacağı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’nda ayrıntılı olarak belirtilmemiştir.

Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’un 3. maddesinin 1. fıkrası ithali ve ülke içerisinde satışı ruhsata bağlı olan maddeleri, 1961 Uyuşturucu Maddelere Dair Sözleşme ve 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nde öngörülen maddelere atıf yaparak belirtmiştir. Ayrıca Kanun’un 8. maddesinin 3. fıkrasında ruhsat verecek makamın Sağlık Bakanlığı olduğu belirtilmiştir²²².

Kanunu’nun 13. maddesi bazı durumları ruhsata aykırılık olarak nitelendirmektedir. Bunlardan bahsederek, posta aracılığıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde ve bunların imalinde kullanılan maddeleri sevk etmek, reçetesiz olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkalarına vermek, tıbbi amaç dışında kişilere uyuşturucu veya uyarıcı madde vermek, ruhsatta belirtilenden başka bir madde olması gibi durumlardır²²³.

193. maddesinin 1. fıkrasında yer alan suçun konusunun 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında tanımlanan suçların konusundan farklı olduğunu madde metninden görebiliriz.

Madde metninde; “*Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler, ekipmanları imal eden, depolayan, satan, nakleden, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapan kişinin bu işlemleri yapma yetkisi üç yıla kadar dondurulur, iki yüz elli birden beş yüz saate kadar kamu hizmeti yapma ile, üçten alt aya kadar tutuklama veya üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” denilmiştir.

Suçun maddi konusunu, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan her türlü madde ve aletler, ekipmanlar oluşturmaktadır.

²²² www.legalinfo.mn/law/details/315?lawid=315, (29.03.2016).

²²³ B.Boldbaatar, S.Jantsan, *op. cit.*, s.46.

3.1.3.1.1.4. İmal, Bulundurma, Depolama, Nakletme, Sevk Etme, Satma Fiilleri

İmal

MCK’da uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucu imal kavramının tanımını yapmamıştır. İmal; doğada yetişen uyuşturucu etkisi olan bitkilerin toplanması, arıtılması, uyuşturucu veya uyarıcı madde, müstahzar maddelerini işlemde geçirilerek diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi, doz değişimin yapılması, hazır madde veya hammadde şeklinde meydana getirilmesini ifade eder²²⁴.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesinin n. fıkrasında; imal deyimini “*istihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar.*” şeklinde açıklanmıştır. 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nin 1. maddesinin 1. fıkrasında; “*psikotrop maddelerin elde edilebileceği tüm işlemler ile maddenin arıtılması veya diğer bir maddeye dönüştürülmesi işlemleri*” imal olarak tanımlanmıştır²²⁵.

1961 Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesini incelediğimizde üç şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde imali gerçekleşebilir; ilk olarak uyuşturucu madde sayılmayan iki veya ikiden fazla maddenin kimyasal işlemlerden geçirilerek uyuşturucu madde elde edilmesi; ikinci olarak uyuşturucu maddenin bazı işlemlerden geçirilerek başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi, örneğin ham afyonun morfin ya da eroine dönüştürülmesi; üçüncü olarak herhangi bir uyuşturucu maddenin damıtma veya elektroliz ya da flotasyon yollarını kullanarak içerisindeki yabancı maddelerden arındırarak saflık oranının yükseltilmesidir²²⁶.

Uyuşturucu maddenin üretimine yönelik faaliyetler, imal kapsamına girmemektedir. Bu bağlamda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal edildiği bitkinin yetiştirilmesi ve müsadere edilmesi ayrı olarak Kanun’un 195. maddesinde düzenlenmiş

²²⁴ www.legalinfo.mn/law/details/671?lawid=671, (01.04.2016).

²²⁵ www.tbmm.gov.tr, (01.04.2016).

²²⁶ Kurt Ş-Kurt E, *op, cit.*, s.48.

ve yaptırıma bağlanmıştır.

Bulundurma

Bulundurma, MCK'nın 194. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen hallerden başka şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde kişinin kendi egemenliğini kurması için yapmış olduğu harekettir²²⁷.

Bulundurma, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin fiili ve hukuki egemenlik altında tutulmasına ve bulunmasına yönelik icra hareketini ifade eder.

Bulundurma hareketinin mevcudiyeti için bulundurmanın hangi suretle sağlandığı önem arz eder. Bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hırsızlık, dolandırıcılık, yağma sonucunda failin egemenlik altında tutulması ayrı suç sayılarak fail Moğolistan Ceza Kanunu'nun 194. maddesindeki uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kanuna aykırı şekilde bulundurma suçundan sorumlu tutulur²²⁸.

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen bulundurma hareketinin mevcudiyeti için bulundurulan maddenin satma dışında bir amaçla bulundurulması gerekmektedir. Bu amaç kullanma, devretme şeklinde olabileceği gibi, başka bir kişiye rüşvet vermek gibi herhangi bir amaç da olabilir²²⁹. Burada belirtilmesi gereken husus da şudur ki, uyuşturucu veya uyarıcı madde satma amacı ile bulundurulmuş ise, fiil MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen satma amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçunu oluşturur. Bu durum MCK'nın 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında öngörülen bulundurma fiillerinin farklılıklarının tespiti için failin amacına ve kastına bakılması gerektiğini göstermektedir²³⁰.

Depolama

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen depolama, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kişinin yanında taşımamasını ya da konut, depo veya özellikle hazırlanmış

²²⁷ www.legalinfo.mn/law/details/671?lawid=671, (02.04.2016).

²²⁸ Uyuşturucu, *op. cit.*, s.47.

²²⁹ B.Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.45.

²³⁰ B.Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 19.

olan gizli sipere koymasını ifade etmektedir²³¹.

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerden biri olan depolama hareketinin mevcudiyeti için failin satma amacı dışında uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri depolamış olması gerekir. Fakat failin amacı uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satmaya yönelikse, burada MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasından söz edilmesi gerekir.

Kişinin başkalarının isteğiyle uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri depolamak için alması MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçu oluşturmaz²³².

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerden biri olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolamak, aynı fıkra da düzenlenen bulundurmak ile karıştırılabilir. Burada depolanan maddenin miktarı kişinin doğrudan hakimiyet alanında bulunduramayacağı veya kontrol edemeyeceği halde belirlenebilir. Bulundurma hareketinin depolama hareketinden önce yapılması gerekir. Fail uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolarken yakalanırsa suça teşebbüs sözkonusu olur, ancak failin burada bulundurma fiilinden sorumlu tutulması gerekmektedir²³³.

Nakletme

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen nakletme hareketi anlamı itibariyle uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bir yerden başka bir yere hava ve kara taşıtlarıyla gizli veya açık şekilde götürülmesidir²³⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi failin bizzat kendisinin bir yerden başka bir yere nakletmesi bu fiilin oluşabilmesi açısından önem arz eder. Başkalarının isteği için hareketi gerçekleştirmişse istekte bulunan için sevk hareketi, taşıyan için nakletme hareketi oluşmaktadır²³⁵.

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen nakletme hareketinin

²³¹ www.legalinfo.mn/law/details/671?lawid=671, (02.04.2016).

²³² B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.44.

²³³ www.legalinfo.mn/law/details/671?lawid=671, (02.04.2016).

²³⁴ B. Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s.18.

²³⁵ Uyuşturucu, *op. cit.*, s.42.

varlığından bahsedebilmek için nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanma amacı dışında taşınması gerekir. Üstte izah ettiğimiz gibi, uyuşturucu veya uyarıcı madde hava ve kara taşıtlarıyla nakledilmelidir. Buradan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarının fazla olması gerektiği ve ancak bu halde suçun oluşabilmesi anlaşılmaktadır.

Sevk Etme

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen sevk etme fiili, posta ve taşımacılık yoluyla ya da başka araçlarla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden bir başka yere gönderilmesini veya bu işleme her türlü yardımda bulunmayı ifade etmektedir²³⁶.

MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen sevk etme fiilinin varlığı için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satma ya da kullanma dışında bir amaçla gönderilmesi gerekir. Ayrıca kişi maddeyi kendi ihtiyacı için sevk ediyorsa aynı fıkra düzenlenmiş uyuşturucu madde bulundurma fiili de meydana gelir²³⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satma amacıyla sevk edilirse, fiil MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen satma amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde sevk etme suçunu oluşturur. Bu durum MCK'nın 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında öngörülen sevk etme fiillerinin farkını tespit etmek için failin amacına ve kastına bakılması gerektiğini göstermektedir²³⁸.

Satma

MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen satma hareketi, herhangi bir ücret ya da çeşitli yollarla kişilere uyuşturucu veya uyarıcı madde ulaştırılmasını ifade etmektedir²³⁹. Satma fiilini işleyen kişinin amacının çok para kazanmak olması gerekir.

Satma fiili uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcının hakimiyetine geçmesiyle tamamlanmış olur. Satılan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kişilere verdiği hasar veya

²³⁶ www.legalinfo.mn/law/details/671?lawid=671, (02.04.2016).

²³⁷ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.43.

²³⁸ B. Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 19.

²³⁹ *İbid.*, s.18.

kişiler üzerindeki etki durumu faile verilecek olan ceza için önem arz etmektedir²⁴⁰. Satılan maddenin tespitten geçirilerek uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu belirlenirse, satma fiili gerçekleşmiş sayılır. Kişi başkalarının mal ve mülkünü kanuna aykırı şekilde kendi hakimiyet altına almak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerine başka birşey satması MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçunu oluşturmaz. Bu durumda satıcının hareketi MCK'nın 148. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçuna uygun düşmektedir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alamadan dolandırılan alıcının MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma fiiline teşebbüs ettiğinden suça teşebbüsten cezalandırılır denilmiştir²⁴¹.

3.1.3.1.1.5. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan Madde ve Aletleri, Ekipmanları İmal Etme, Depolama, Satma, Nakletme, İthal Fiilleri

MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddeler değil, bu maddelerin üretiminde kullanılan maddeler ve uyuşturucu veya uyarıcı madde üretmek için kullanan aletler, ekipmanlar oluşturur. Suçun oluşması için bu nitelikteki maddelerin ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılmış olması şart değildir. Suçun oluşması için uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddeler ve aletler ile ekipmanların Moğolistan'a ithal edilmesi gerekmektedir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler ile ekipmanların imal edilmesi, depolanması, satılması, nakledilmesi gerekmektedir²⁴². Eylemlerin birisinin yapılması suçun oluşumu için yeterlidir. Maddede sayılan eylemlerden birkaçının birlikte yapılması halinde de tek suç oluşur.

²⁴⁰ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op, cit.*, s.45.

²⁴¹ www.supremecourt.mn/act/view/50, (03.04.2016).

²⁴² B. Boldbaatar, J. Munkhbold, *op, cit.*, s. 20.

3.1.3.1.1.6. Nitelikli Unsur

3.1.3.1.1.6.1. Cezayı Ağırlaştırıcı Nitelikli Haller

Büyük Miktarda Mağdurun veya Toplumun Hasar Görmesi (MCK m. 192/3/1)

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3.1. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal ederken, bulundururken, depolarken, naklederken, sevk ederken, satarken failin mağdura veya toplumda yol açtığı hasarın ekonomik olarak asgari ücreti²⁴³ iki yüz, iki yüzden fazla... kadar yükseltilmiş para miktarında olması halinde verilecek olan cezanın on yıldan on beş yıla kadar arttırılacağı düzenlenmiştir²⁴⁴.

Büyük miktarda mağdurda veya toplumda hasara yol açılmasının suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak düzenlenmesinin temel nedeni, suçun diğer suçlara göre daha büyük tehlike oluşturması ve burada para miktarının üst sınırının belirlenmemiş olması bu suçun cezasız kalmamasını sağlamaktadır.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3.1. fıkrasında öngörülen büyük miktarın asgari ücreti iki yüz, iki yüzden fazla... kadar yükseltilmiş olması gerekmektedir. Ancak fail mağdurda veya toplumda yol açtığı hasarın asgari ücretin yüzden yüz doksan dokuza kadar yükseltilmiş para miktarında olması halinde MCK'nın 192. maddesinin 3.1. fıkrası uygulanmaz²⁴⁵.

Çocukların Suça Azmettirilmesi (MCK m. 192/3/2)

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında, düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etme, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme ve satma fiillerine çocukların azmettirilmesi aynı maddenin 3.2. fıkrasında verilecek olan cezanın on yıldan on beş

²⁴³ Moğolistan asgari ücreti; Moğol para birimi olarak yüz doksan iki bin tügrüg, Türk para birimi ile iki yüz elli lira olmaktadır.

²⁴⁴ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (05.04.2016).

²⁴⁵ B.Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 19.

yıla kadar arttırılacağı düzenlenmiştir²⁴⁶.

Çocukların suça azmettirilmesi durumunun nitelikli hal olarak düzenlenmesinin nedeni, Moğolistan vatandaşlarının yüzde altmışının çocuk ve gençler olmasından kaynaklanmasıdır²⁴⁷.

Suçun Tehlikeli Suçlular Tarafından İşlenmesi (MCK m. 192/3/3)

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etme, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme ve satma fiillerinin tehlikeli suçlular tarafından işlenmesi halinde MCK'nun 192. maddesinin 3.3. fıkrasında verilecek cezanın on yıldan on beş yıla kadar arttırılacağı düzenlenmiştir²⁴⁸.

MCK'nın 24. maddesine göre, önceden işlenen suçtan dolayı iki kez verilmiş olan hükümlerin kesinleşmesinden sonra ya da bu hükümlerin infaz edilmesinden sonra yeni bir suç işleyen kişiye tehlikeli suçlu denir.

Suçun Tekerrür Halinde İşlenmesi (MCK m. 192/3/4)

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında, düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etme, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme ve satma fiillerinin tekerrür halinde işlenmesi durumunda aynı maddenin 3.4. fıkrasında verilecek olan cezanın on yıldan on beş yıla kadar arttırılacağı düzenlenmiştir²⁴⁹.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 18. maddesinin 1. fıkrasında, bu Kanunu'un bir maddesinde düzenlenen suçu iki kez veya ikiden fazla işlenmiş olması tekerrür sayılmaktadır. Moğolistan Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun tekerrür halinde işlenmesinin cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal olarak düzenlenmesinin temel nedeni, bu tür suçları faillerin sürekli işleyerek büyük gelir elde etmelerinin veya toplumun sağlığını büyük tehlikeye sokmalarının önüne geçilmesi

²⁴⁶ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (05.04.2016).

²⁴⁷ www.slideshare.net/Etserenbaatar/ss-16014388, (05.04.2016.)

²⁴⁸ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (05.04.2016).

²⁴⁹ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (05.04.2016).

amacıdır²⁵⁰.

Suçun Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi (MCK m. 192/3/5)

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suçun, iki veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi ya da suç işlemek için kurulmuş olan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde aynı maddenin 3.5. fıkrasında verilecek olan cezanın on yıldan on beş yıla kadar arttırılacağı düzenlenmiştir²⁵¹.

Suçun iki veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlenmesinin nedeni, bu suçun işlenmesi açısından failer için kolay olmasıdır ve diğer taraftan devletin suçla mücadele etmesini zorlaştırmasıdır.

İki veya ikiden fazla kişinin birlikte bu suçu işlemesi ve büyük miktarda gelir elde etmesi organize suç örgütlerin meydana gelmesinin bir başlangıçtır. Örgüt ve örgüt üyelerinin bu suçu işlemesi uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinden örgüt bütçelerini oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Cezayı arttıran nedenin uygulanması için örgütün özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemek için kurulmuş olması gerekli değildir.

Örgütün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçunun işlenmesi halinde failer MCK 192. maddesinin 3.5. fıkrasında belirtilen suçunun nitelikli halinden cezalandırılacak, hem de MCK 182. maddesinde düzenlenen örgüt kurma ve örgüte üye olma suçundan cezalandırılacaktır²⁵².

3.1.3.1.1.6.2. Cezayı Hafifleten Nitelikli Haller

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192 ve 193. maddelerinde düzenlenen suçlar için cezayı hafifleten nitelikli haller ayrıntılı olarak belirlenmemiştir. MCK'nın 55. maddesinde, genel olarak işlenmiş olan suçların cezasını hafifleten nitelikli haller düzenlenmiştir. Bunlardan bahsederek, kişinin suçtan meydana gelecek olan zararı ortadan kaldırması, kişinin suç işledikten sonra meydana gelen zararı kendi isteği ile

²⁵⁰ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.45.

²⁵¹ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (10.04.2016).

²⁵² B. Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 20.

karşılması, daha doğrusu meydana gelen zararı kaldırması, başkalarının etkisi altında kalması ya da başkalarının emri ile suç işlemesi, kendisinin ve ailesinin tehdit edilmesi sonucunda tehditi bertaraf etmek için suç işlemesi, kişinin suçu işledikten sonra pişman olması veya resmi makamlara gönüllü olarak suç hakkında ihbarda bulunması ve suçun maddi konusunu oluşturan her türlü şeyin saklandığı yerleri bildirmesi. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bu durumlarda işlenmesi halinde cezayı hafifleten nitelikli haller meydana gelecektir²⁵³.

3.1.3.1.2. Suçun Manevi Unsuru

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, *“uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etmek, bulundurmak, depolamak”*; Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında, *“uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etmek, bulundurmak, depolamak, nakletmek, sevk etmek ve satmak”* ve Moğolistan Ceza Kanunu'nun 193. maddesinin 1. fıkrasında, *“uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler, ekipmanları imal etmek, depolamak, satmak, nakletmek, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapmak”* şeklinde düzenlenen her üç suç tipi de doğrudan doğruya kastla işlenen suçlardandır.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suç tipinin manevi unsurunun satma amacı dışında gerçekleştirilmiş olması gerekir. Aynı maddenin 2. ve 3. fıkralarında suçun satma amacıyla kasten işlenmesi şart olarak madde metninde belirtilmiştir²⁵⁴. Fail MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçta konu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler olduğunu bilmesinin yanında kanunda yer alan hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir.

MCK md. 192/1 gereğince, fail, satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi imal ettiğini, bulundurduğunu, depoladığını bilmeli ve istemelidir. MCK md. 192/2 gereğince, failin bilerek ve

²⁵³ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (12.04.2016).

²⁵⁴ B.Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 19.

isteyerek, satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmesi, bulundurması, depolaması, nakletmesi, sevk etmesi, satması gereklidir. Ayrıca MCK md. 193/1 gereğince, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletler, ekipmanları bilerek veya isteyerek imal etmesi, depolaması, satması, nakletmesi, ülkeye ithal etmesi ve kanunda öngörülen prosedürlere aykırı işlemleri yapması önemlidir²⁵⁵.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin 36/1. maddesi de üstte izah edilen fiillerin kasten işlenmesini öngörmüştür. Eğer fail işlenmiş olan suçun konusu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa kastı ortadan kalkar ve bu durumda ceza verilmez²⁵⁶.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında düzenlenen suçların birbirinden ayırabilmesi için suçun hangi amaçla işlenmiş olduğunun tespit edilmesi gereklidir. Fail satma amacı dışında maddede düzenlenen hareketleri kasten gerçekleştirdiği zaman MCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasından söz edilir.

MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etmek, bulundurmak, depolamak, nakletmek, sevk etmek ve satmak fiillerinin de, failin suçun konusunun uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve buna ilişkin hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir. Nakil ve sevk etme fiillerinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi taşıyan kişi, taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi gerekir. Eğer taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa failin kastı ortadan kalkacak ve burda ceza sorumluluğundan söz edilemeyecektir²⁵⁷.

MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen fiiller için de suçun manevi unsuru doğrudan kasttır. Söz konusu suçun manevi unsurunun var olduğunu tespit etmek için, failin suçun konusu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde, aletler ve ekipmanlar olduğunu bilmesi gereklidir. Ayrıca

²⁵⁵ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.42.

²⁵⁶ www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf, (14.04.2016).

²⁵⁷ B.Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 19.

fail uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde, aletler ve ekipmanların ithalinin resmi makamların iznine bağlı olduğunu da bilmesi gerekmektedir. Fıkarda öngörülen hareketleri bilerek ve isteyerek yapması suçun kasten işlendiğini belirtmektedir.

3.1.3.2. Hukuka Aykırılık

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında, “*ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak*” ve MCK 193. maddesinin 1. fıkrasında, “*ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapmak*” ifadelerinden bu suç tiplerinde hukuka özel aykırılığın ortaya çıktığını görebiliyoruz. Moğolistan Ceza Kanunu'nda, belirtilen suçların çoğunun hukuka aykırılığı açık şekilde belirtilmektedir. Ayrıca her suçun hukuka aykırılık unsuru farklıdır. Failin kanunda belirtilen suçun özel hukuka aykırılığını bilerek ve isteyerek hareket etmesi gereklidir²⁵⁸.

MCK'nın 192. ve 193. maddelerinde failin hukuka aykırılığı, yani ruhsatsız ve ruhsata aykırılığı ve bazı prosedürlere aykırılığı bilmesinin ve bilmesine rağmen maddede belirtilen hareketleri yapmasının gerekli olduğunu kanun koyucu öngörmüştür. Bu maddelerde düzenlenen her üç suç tipi açısından da hukuka aykırılık, resmi makamlar tarafından verilen ruhsat olmadan veya verilen ruhsata aykırı bir şekilde suç tiplerinde sayılan hareketlerin gerçekleştirilmesidir²⁵⁹. Önceki bölümlerde Moğolistan Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunu'nun bazı maddelerinden bahsetmiştik. Bu Kanun'da hangi maddelerin ruhsata bağlı olduğunu ve hangi kurum tarafından ruhsatın verildiği belirtilmektedir. Ruhsatsız veya ruhsata aykırılık durumunun ortaya çıkış biçimleri, maddenin ve ekipmanın ruhsatta belirtilen maddeler ve ekipmanlardan farklı olması, miktarın ruhsatta belirtilenden fazla olması, ruhsatta verilen izinden başka bir işleme tabi tutulması, ruhsatta belirtilen yerden başka yerde bulundurulması şeklinde ortaya çıkabilir²⁶⁰.

²⁵⁸ B.Ganbold, *Moğolistan Ceza Hukuku*, Ulaanbaatar, 2003, s. 49.

²⁵⁹ *İbid.*

²⁶⁰ www.legalinfo.mn/law/details/315?lawid=315, (17.04.2016).

3.1.4. Kusur

Faile işlemiş olduğu hukuka aykırı fiilin yüklenebilmesi için kusurlu olması gerekir. Moğolistan Ceza Kanunu'nun 22. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında, kusuru etkileyen halleri akıl hastalığı, yaş küçüklüğü şeklinde belirtmiştir²⁶¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında, failin akıl hastası olması, yaşının küçük olması gibi kusuru etkileyen hallerde fail işlediği suçtan sorumlu tutulamayacaktır ya da sorumluluğu başka şekilde tamamlayacaktır.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 21. maddesinin 1. fıkrası kişinin ceza sorumluluğunun on altı yaşından başlayacağını öngörmüştür ve maddenin 2. fıkrası bazı suçları işlemiş olan failin sorumluluğunun on dört yaşından başlayacağını öngörmüştür. Bu fıkroda öngörülen suçlar arasında tezimizin konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu yer almamaktadır.

Failin işlenmiş olan suçtan sorumlu tutulmaması durumu ise, failin nerede olduğunu bilmemesi, saatin kaç olduğunu, çevresinde neler olduğunu ve işlenmekte olan suçun başkalarında ve toplumda hangi miktarda zarara yol açtığını algılamaması şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca akıl hastalığından dolayı kendi iradesini kaybeden kişiler tarafından suçun işlenmesi gibi durumlar olacaktır. Ancak fail işlenmekte olan suçun başkalarına ve topluma hangi miktarda zarar vereceğini bilmesi ve kendi iradesini kaybetmeden suçu sonuna kadar tamamlamış olması failin suçtan sorumlu tutulmayacağı anlamına gelmez²⁶².

Öğretide uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili suçu işleyen kişinin bu suçtan sorumlu tutulabilmesinde kuşkulu durum ortaya çıkarsa, tıbbi yöntem ve hukuki yöntemle kusuru etkileyen hallerin belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir²⁶³.

²⁶¹ B. Ganbold, *op. cit.*, s. 39.

²⁶² *İbid.*, s.40.

²⁶³ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s.45.

3.1.5. Suçun Özel Görünüm Şekilleri

3.1.5.1. Teşebbüs

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suç uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal edilmesi, bulundurulması veya depolamasıyla tamamlanmış olur. MCK'nın 32. maddesinin 1. fıkrası, suç işlemek için icra hareketlerine kasten başlamış olan kişinin elinde olmayan nedenlerle suçu tamamlayamamış olmasını teşebbüs olarak düzenlenmiştir²⁶⁴. Failin suç işlemek için yapmış olduğu hareketler, belli biçimde ortaya çıkmaması halinde teşebbüsten söz edilemez²⁶⁵.

Burada imal hareketi söz konusu olduğunda, işlem sonucu ortaya çıkan maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde niteliğini taşıyamamış olması, işlem sırasında ortaya çıkan hatadan ya da maddenin aletlerin ya da doğal şartların uygunluğunu sağlayamaması nedenlerinden kaynaklanmakta ve bu durumda imal teşebbüs aşamasında kalmaktadır. Ayrıca kişinin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmek için kullanılan hammaddeleri hazırlaması ve buna gerekli aletler, ekipmanları toplayıp tam imal işlemine başlayacakken polis tarafından yakalanması Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçuna teşebbüs durumunu meydana getirir. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddeler ve aletleri, ekipmanların elde bulundurulması Moğolistan Ceza Kanunu'nun 193. maddesinin 1. fıkrasında bağımsız suç olarak düzenlenmiştir.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suçlar yönünden ise, uyuşturucu madde satışı suçunda maddenin alıcının eline geçmesinden önceki aşamada teşebbüsten söz edilebilir. Ancak kanun koyucunun ayrı suç olarak tanımladığı nakletme ve sevk etme suçu tamamlanmış olur. Bu durumda satma suçuna teşebbüs mümkün görünmemektedir. Başkasına uyuşturucu veya uyarıcı madde sağlanması halinde bu madde o kişinin eline geçmesinden önceki aşamada teşebbüsten

²⁶⁴ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (18.04.2016).

²⁶⁵ B. Ganbold, *op, cit.*, s. 63.

söz edilebilir. Nakletme, sevk etme, fiilleri yönünden de teşebbüs mümkündür²⁶⁶.

MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçlar yönünden ise, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddeleri ve aletler, ekipmanları imal etme, depolama, satma, nakletme, ithal etme fiiller açısından da teşebbüs mümkündür. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin üretiminde kullanılan madde ve aletler, ekipmanların ülke sınırından geçiş yapılmadan görevliler tarafından yakalanması sonucunda ithal suçuna teşebbüs söz konusu olur. Bu maddeler ve aletler, ekipmanların ülke sınırından içeriye geçilmesiyle suç tamamlanmış olur.

3.1.5.2. İştirak

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında iştirakin her şekli mümkün gözükmemektedir.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesi kapsamında düzenlenen suçlara her türlü iştirak hali mümkündür. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının genellikle birden fazla kişi tarafından işlendiği belirtilmektedir. Suçun iki veya ikiden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi iştirak durumunu meydana getirecektir. Moğolistan Ceza Kanunu'nun 35. maddesinde suça iştirak hükümleri öngörülmüştür²⁶⁷. Bunlardan bahsederek, MCK 35. maddesinin 2. fıkrasında, müşteri, organizatör, kışkırtıcı, fail, yardımcıları suça iştirak edenler olarak nitelendirmektedir. MCK 35. maddesinin 2. fıkrasında, suç işletmek için başkalarına istekte bulunan kişiyi müşteri olarak nitelendirmektedir. MCK 35. maddesinin 3. fıkrasında, suç işlemek için organizasyonu yapmakla birlikte organize suç örgüt ve terör örgüt kuran aynı zamanda liderliğini yapan kişiyi organizatör olarak nitelendirmektedir. MCK 35. maddesinin 4. fıkrasında, ikna etme, tehdit etme ve başka yollarla kişiye suç işlemesi için kışkırtan ve zindelik veren kişiyi kışkırtıcı olarak nitelendirmektedir. MCK 35. maddesinin 5. fıkrasında, suç işleyen kişiyi fail olarak nitelendirmektedir. MCK 35. maddesinin 6. fıkrasında, fikir veren, suç işlemesi için gereken eşyalarını veren, suçluyu veya suçun delil ola bileceği eşyaları, suç işlendikten sonra elde edilen para veya eşyaları saklama yerini ayarlayan, suç ile ilgili kanıtları imha edeceğine söz veren kişiyi

²⁶⁶ B. Boldbaatar, J. Munkhbold, *op. cit.*, s. 23.

²⁶⁷ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op. cit.*, s. 47.

yardımcı olarak nitelendirmektedir²⁶⁸.

3.1.5.3. İçtima

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 19. maddesinde içtima durumu düzenlenmiştir. MCK 19. maddesinin 1. fıkrasında, bu kanunun birkaç maddelerinde öngörülen suçları iki veya ikiden fazla kez işlenmesi ve bu suçların herhangisinden de yargılanmamış durumu içtima olarak nitelendirmektedir. Bu durumda faile her işlemiş olduğu suçuna tek tek ceza verilmektedir²⁶⁹.

MCK'nın 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında düzenlenen suçların maddi unsurunu oluşturan seçimlik hareketlerden imal, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme, satma bunların birinin ya da hepsinin birlikte işlenmesi suçun oluşması açısından önem arz etmez. Ayrıca MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçların maddi unsurunu oluşturan seçimlilik hareketlerinin de birinin ya da hepsinin birlikte işlenmesi suçun oluşması açısından önem arz etmez²⁷⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile Moğolistan Ceza Kanunu'nda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili diğer suçların ayırımı yapmak için failin kastının hangi suça yönelik olduğuna bakılır.

3.1.6. Yaptırım

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, bulundurma ve depolama suçunun cezası, asgari ücreti yüzden yüz elliye kadar yükseltilmiş para ve üçten altı aya kadar hafif hapis cezası veya iki yıla kadar hapis cezasıdır. Kanun koyucu failin hangi ceza ile cezalandırılacağını hakim taktir yetkisine bırakmıştır. MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satma amacı dışında işlenmiş olması madde metninde açık şekilde belirtilmiştir. Bu yüzden burada çoğu zaman hapis cezası uygulanmaktadır²⁷¹.

²⁶⁸ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (20.04.2016).

²⁶⁹ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (20.04.2016).

²⁷⁰ B. Ganbold, *op, cit.*, s. 65.

²⁷¹ B. Boldbaatar, S. Jantsan, *op, cit.*, s. 54.

MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme ve satma suçunun cezası beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür. Bu fıkranın metninde failin satma amacıyla seçimlik hareketleri gerçekleştirmiş olması belirtilmiştir. Ancak kanun koyucu faili asgari ücreti belli miktarda yükseltmiş halde cezalandırmayı öngörmemiştir²⁷².

MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suç için işlem yapma yetkisinin üç yıla kadar dondurulması, iki yüz elli birden beş yüz saate kadar kamu hizmetinden men, üçten altı aya kadar tutuklama veya üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilmiştir. Kanun koyucu burada hapis cezasının alt sınırını belirlememiş ve bu durumu hakim taktir yetkisine bırakmıştır.

MCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında, 192. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında öngörülen suçların büyük miktarda, çocukların suça azmettirilmesi, tehlikeli suçlular tarafından işlenmesi, tekerrür halinde işlenmesi, iki veya ikiden fazla kişi tarafından işlenmiş olması ya da örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek cezanın on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası olacağını kanun koyucu öngörmüştür²⁷³.

3.1.7. Muhakemeye İlişkin Kurallar

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 17. maddesinin 3. fıkrasında; asgari ücreti elli birden iki yüz elliye kadar yükseltilmiş para cezası, üçten altı aya kadar hafif hapis cezası veya beş yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ağırca nitelikte suçlar denilmektedir. MCK'nın 17. maddesinin 4. fıkrasında; bir aylık asgari ücreti iki yüz elli birden beş yüze kadar yükseltilmiş para cezası veya beş yıldan on yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ağır nitelikli suçlar denilmektedir. MCK'nın 17. maddesinin 5. fıkrasında; on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası, özel durumda yirmi beş yıla kadar hapis cezası veya idam cezasını gerektiren suçlara son derece ağır nitelikte suçlar denilmektedir. Ayrıca tezimizin konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına gelince, MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında ve 193. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen suçlar ağırca nitelikli suçlardır, 192. maddesinin 2. fıkrasında

²⁷² B. Ganbold, *op. cit.*, s. 68.

²⁷³ www.legalinfo.mn/law/details/50?lawid=50, (20.04.2016).

öngörülen suç ağır nitelikli suçtur, 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen suç son derece ağır nitelikli suçtur²⁷⁴.

Moğolistan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 32. maddesinin 1. fıkrasına göre; ilk derece mahkemelerinde hafif ve ağırca nitelikli suçlara tek hakim, ağır ve son derece ağır nitelikli suçlara üç hakim bakmaktadır.

Bu yüzden Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. ve 193. maddelerinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun yargılanması görevi CMK'nın 32. maddesi uyarınca İlk Derece Ceza Mahkemesindedir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesidir. Suçun işlendiği yer belli değilse şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa ikametgah ettiği yer mahkemesi yetkilidir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında uygulanacak koruma tedbirleri ise, CMK m. 58'de düzenlenen şüpheliyi başka suçları işlemekten alıkoymak için tutuklama, CMK m. 62'de düzenlenen şüphelinin malvarlığına elkoyma olarak belirtilebilir²⁷⁵.

Burada izah edilmesi gereken durumlardan birisi de dava zamanaşımı süreleridir. Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun cezası iki yıla kadar hapis cezadır. MCK'nın 72. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde, dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi için kanunda yer alan suçun niteliği göz önünde bulundurulur. Bu çerçevede MCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun dava zamanaşımının beş yıl olduğu görülmektedir. MCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suçun dava zamanaşımının da on beş yıl olduğu MCK'nın 72. maddesinin 1. fıkrasının 3. cümlesinde düzenlenmektedir. MCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen suç son derece ağır nitelikli suç olduğu için dava zamanaşımı yirmi beş yıldır. MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suç ağırca nitelikli suç olduğu için dava zamanaşımı beş yıl olacaktır²⁷⁶.

²⁷⁴ www.legalinfo.mn, (17.05.2016).

²⁷⁵ B. Ganbold, *op. cit.*, s. 52.

²⁷⁶ B. Ganbold, *op. cit.*, s. 56.

3.2. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu

3.2.1. Genel Olarak

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili suçları 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun, İkinci kitap, Toplumla Karşı Suçlar başlığı altında Üçüncü Kısım, Kamu Sağlığına Karşı Suçlar başlıklı Üçüncü Bölüm'nün 188. ile 192. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Tezimizin önemli kısmı olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu Kanun'un 188. maddesinde düzenlenmiştir.

Kanun'un 188. maddesinde;

- (1) *Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*
- (2) *Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.*
- (3) *Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası on beş yıldan az olmaz.*
- (4) a) *Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması,*
b) *Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibathane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza*

yarı oranında artırılır.

- (5) *Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.*
- (6) *Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.*
- (7) *Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*
- (8) *Bu maddede tanımlanan suçların tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, dış tekniyesi, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır, gibi hükümleri içermektedir.*

Türk Ceza Kanunu' nun 188. maddesine bakıldığında birbirinden bağımsız üç suçun düzenlendiği görünür.

Maddenin 1. fıkrasında; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi suç olarak tanımlanmıştır.

Maddenin 3. fıkrasında; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suç olarak tanımlanmıştır.

Maddenin 7. fıkrasında; uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi suç olarak

düzenlenmiştir²⁷⁷.

Maddenin 2. fıkrasında; uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçunda aynı eylem yapıldığında başka ülkede verilmiş olan cezanın infaz edilen kısmının Türkiye’de verilen cezadan mahsubu düzenlenmiştir.

Maddenin 4. fıkrasında; suçun konusundan kaynaklanan, 5. fıkrasında; suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesinden kaynaklanan, 6. fıkrasında; suç konusunun üretiminden kaynaklanan, 8. fıkrasında; failin bazı mesleklerle işgal etmesi hali suçun cezasını ağırlaştırıcı nedenler olarak öngörülmüştür. Bu fıkralarda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun nitelikli hallerini görebiliyoruz²⁷⁸.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin gerekçesi; “*Bu maddede, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçuna ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Burada uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.*

Maddenin birinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi, suç olarak tanımlanmıştır. Bu suç, bir kazanç elde etmek için işlenmektedir. Ancak, çoğu zaman bu suçun işlenmesi suretiyle ne kadar kazanç elde edildiği belirlenemediği gibi, elde edilen kazancın müsadereyi de mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, söz konusu suçun işlenmesi dolayısıyla, hapis cezasının yanı sıra, adli para cezasına da hükmedilmesi uygun görülmüştür.

İkinci fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla ilgili olarak bir milletlerarası ceza hukuku kuralına yer verilmiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı failinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu

²⁷⁷ Gündel, *op. cit.*, s.12-13.

²⁷⁸ *İbid.*

ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilecektir. Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı, karşı ülke açısından ithal oluşturmaktadır. Bu ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali nedeniyle yargılama yapılması veya bir cezaya mahkûm olunması, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yargılama yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Böylece, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarıyla ilgili olarak non bis in idem kuralına milletlerarası sahada geçerlilik tanınmamıştır. Ancak, Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı karşı ülke açısından ithal oluşturduğu için, bu ülkede yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasının kurumda infaz edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasından mahsup edilmesi gerekmektedir.

Üçüncü fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiiller, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışı arzı, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç oluşturmaktadır. Bu suç dolayısıyla da, bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan suçlarda olduğu gibi, hapis cezasının yanı sıra adli para cezası öngörülmüştür.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre, uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması, bir ve üçüncü fıkralarda tanımlanan suçların konu bakımından nitelikli unsurunu oluşturmaktadır ve bu fıkralara göre verilecek cezaların artırılmasını gerektirmektedir.

Beşinci fıkraya göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezaların artırılması gerekmektedir. Dikkat edilmelidir ki, bu durumda, suç işlemek amacına yönelik örgüt teşkil etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezaya hükmedilmelidir.

Maddenin altıncı fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak yukarıdaki fıkralarda yer alan bütün hükümlerin, üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da uygulanacağı kabul edilmiştir.

Yedinci fıkraya göre, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir.

Maddenin son fıkrasında, bu maddede tanımlanan suçların tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, dış teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi, bu suçların kişi bakımından nitelikli unsuru olarak kabul edilmiştir ve verilecek cezaların bu hükme göre artırılması gerekmektedir.” şeklindedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları çoğu zaman bir kazanç elde etmek amacıyla işlenmektedir. Ancak çoğu zaman bu suçların işlenmesi sonucunda ne kadar kazanç elde edildiğinin belirlenmemesi ve bu nedenle elde edilen kazancın müsaderesinin gerçekleşmesinin mümkün olmaması nedeniyle, suç işlendikten sonra verilecek cezanın hapis cezasının yanı sıra, adli para cezasına da hükmedilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir.

3.2.2. Korunan Hukuksal Değer

Uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçları Türk Ceza Kanunu'nun “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir.

Doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, sadece bu maddeleri kullananların sağlığına karşı değil, bu suçların tüm insanlığın sağlığına karşı işlenmiş olan suçlar olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁷⁹.

Ceza hukukunda bir fiilin suç sayılarak cezalandırılmasının, fiilin kişiye ve topluma zarar verip vermediği veya zarar tehlikesi doğurup doğurmadığı dikkate alınmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, kanunda düzenlendiği yeri dikkate aldığımızda suçla korunan hukuksal değer, kamunun sağlığı olduğunu söylemek mümkündür. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere kolayca ulaşılabilir olması, bir taraftan, bu maddeleri kullanan kişilerin tekrar sağlıklarına kavuşabilmesini zorlaştırmakta, diğer taraftan uyuşturucu kullanmayan kişilerin bu maddelere ulaşarak sağlıklarının bozulması tehlikesini yaratmaktadır. İşte uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali ve ticareti suçlarının, kamunun sağlığına karşı işlenmiş birer suç olarak kabul edilmesi mağdurlarının belirsiz olmasını sonuçlamaktadır²⁸⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, sonuçları itibariyle sadece kullananlarda değil, toplumda da olumsuz etkiler meydana getirdiği için, bu maddeler ile ilgili suçlar genel sağlığa karşı işlenen suçlar olarak kabul edilmiştir²⁸¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin meydana getirdiği tehlikeler ve zararlar, bireye ve topluma doğru yönelik olduğu için, kanun koyucu bireyi ve toplumu koruma amaçlı bir düzenleme yapmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin gerekçesinde; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alarak güçlü bir savunma sağlanmasının amaçlandığı açıkça ifade edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının cezalandırılması için somut bir zararın meydana gelmesi gerekmediğinden bu suçlar tehlike suçlarıdır. Suçun oluşumu için somut biçimde bireylerin ve toplumun sağlığının bozulması veya bozulma tehlikesi aranmadığından, bu suçların soyut tehlike suçları olduğu ifade edilebilir²⁸².

²⁷⁹ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 12.B., Seçkin, 2015, s.532.

²⁸⁰ Balcı Murat, *op. cit.*, s.116 vd.

²⁸¹ Tezcan-Erdem-Önak, *op. cit.*, s.642.

²⁸² Günel, *op. cit.*, s.55.

3.2.3. Suçun Unsurları

3.2.3.1. Tipiklik

188. maddesinin 1. fıkrasında suçun tipe uygun olduğunun kabulü için, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç etmek gerekmektedir. Fiil üstte izah edilen nitelikte değilse, fiil tipe uygun olmadığından TCK.nun 188/1. maddesindeki suç oluşmaz.

Suçta konu maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte olmaması halinde suç oluşmaz. Bu halde maddenin niteliğine göre TCK.da düzenlenen başka bir suç gündeme gelebilir.

188. maddesinin 3. fıkrasında tipikliğin gerçekleşmesi için ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi fiillerinin ülke içinde olması gerekmektedir.

Bu suç bakımından özellikli olan suç tipinin oluşması için yasaklanan fiillerin ülke içinde işlenmiş olmasıdır.

188. maddesinin 7. fıkrasında izah edilen suçun tipiklik unsuru yönünden uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddelerin bu izin olmadan kasten ithali, imali, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması ve ihracı gerekmektedir. Burada suçun konusunu uyuşturucu veya uyarıcı madde değil, bu maddenin üretiminde kullanılan ve ithal veya imalî resmi makamların iznine bağlı olan maddeler oluşturur.

Uyuşturucu madde suçları tehlike suçlarıdır. Bu tür suçlarda tehlike ve zararın somut bir şekilde ortaya çıkması aranmaz, tehlikenin varlığı suçun oluşumu için yeterlidir. Bu suç soyut tehlike suçları grubuna girmektedir.

3.2.3.1.1. Suçun Maddi Unsurları

3.2.3.1.1.1. Fail

188. maddesinin 1. fıkrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi...*” nin cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

188. maddesinin 3. fıkrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi...*” nin cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

188. maddesinin 7. fıkrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi...*” nin cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

Madde metinlerinde, failin sıfatını ayırt edici herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının failinin bir özelliği olmadan, ceza sorumluluğu bulunan herhangi bir kişi bu suçun faili olabilir²⁸³.

Suçun faili tek kişi olabileceği gibi, birden fazla kişi de olabilir²⁸⁴. Bu durumda kanunda belirtilen diğer şartlarının varlığı aranır. 188. maddenin 5. fıkrasında düzenlenen “örgüt hali veya iştirak” söz konusu olacaktır. Suçun iştirak veya örgüt halinde işlenmesi haline, ileride ‘suçun özel görünüm şekilleri’ kısmında incelenecektir.

188. maddesinin 8. fıkrasında; “*Bu maddede tanımlanan suçların tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, dış teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde...*” verilecek cezanın arttırılacağı ifade edilmiştir. Bu fıkra göre uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suçlarının faili veya faillerinin

²⁸³ Günal, *op. cit.*, s.59.

²⁸⁴ *İbid.*, s.60.

yukarıdaki meslek gruplarından biri olması halinde ceza ağırlaştırılacaktır. Ancak bu nitelikler ve özellikler suçun oluşması için şart olmayıp, failde bulunduğu takdirde cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren unsurlardır.

Tüzel kişilerin uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde imal ve ticareti suçlarının faili olup olamayacağı konusunda bazı tartışmaların olduğu bilinmektedir.

Tüzel kişilerin suçun faili olup olamayacağı hususu TCK'nun 20. maddesinin 1. fıkrasında; *“Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.”* 2. fıkrasında; *“Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.”* denilmiştir. Buna göre tüzel kişilerin bu suçun faili olması söz konusu olamayacaktır ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun failinin ancak gerçek kişiler olabileceğini, faaliyetlerini organları aracılığıyla yürüten tüzel kişilerin, faaliyet gösterdikleri alanla ilgili bir suç işlenmesi halinde, suçun failinin tüzel kişi değil, suçu oluşturan hareketi yapan gerçek kişinin olacağını görebiliyoruz²⁸⁵.

3.2.3.1.1.2. Mağdur

Suçun maddi unsurlarından biri olan mağdur, ancak sadece gerçek kişiler olabilir. İşlenen her suçta bir mağdur olmakla birlikte, tüm suçlar bakımından devletin mağdur olduğu, toplum düzenini bozan suçun her zaman genel menfaati ihlal ettiği ifade edilmiştir²⁸⁶. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de sadece kişiler açısından değil, toplum için de tehlikelidir. Kişilerin ruh ve beden sağlığı üzerinde ciddi tehlikeler oluşturan, onları toplumdan uzaklaştırıp, topluma karşı bir tehlike unsuru yapan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, etkileri ve neticeleri itibariyle tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin kendi fizyolojisi üzerindeki etkisi sebebiyle genetik bozukluğa kadar gidecek sağlık problemlerinin yanında, uyuşturucu maddelerin kişide meydana getirdiği psikolojik bozukluklar nedeniyle, bu kişilerin suç işlemeye meyilli olmaları, içinde yaşadıkları toplum için tehlike arz etmeleri anlamına gelir ki, bu da bu suçun mağdurunun tüm

²⁸⁵ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.643-644.

²⁸⁶ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 7. B., Seçkin, 2008, s.99-100.

toplum olduğu sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

3.2.3.1.1.3. Suçun Konusu

Suçun konusu, suç tipinde tarif edilen hareketin yöneldiği kişi ya da Şey olarak tarif edilmiştir. Suçun konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddedir.

TCK'da hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bu konuda 3298 sayılı Kanun'da ve 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nde sınırlı olmayacak Şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Suçun konusunun uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığı konusunda tereddüt çıkarsa, adli tıp kurumu maddenin tespitini yaparak maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamında olup olmadığını açıklığa kavuřturulabilir²⁸⁷.

TCK'nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkrasında yer alan suçların konusunu uyuşturucu veya uyarıcı maddeler oluşturmaktadır. Suçun konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması hali 188. maddenin 4. fıkrasında suçun daha fazla cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak ngrlmştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının oluşması için, suçun diğer unsurlarının yanında uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir Şekilde, fıkralarda öngörülen ve maddi unsur oluşturan hareketlerle işlenmesi gerekir.

Türkiye'de hangi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata bağlanacağı ve hangi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasak kapsamına alınacağı 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da²⁸⁸ ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da²⁸⁹ düzenlenmiştir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 1. maddesinde ithali, ihracı ve memleket içerisinde satışı ruhsata bağlı olan maddeler

²⁸⁷ Akkaya etin, *rgt Suçu, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara, 1. B, Adalet yayınevi, 2010, s.125.

²⁸⁸ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2313.pdf, (27.03.2016).

²⁸⁹ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3298.pdf, (27.03.2016).

belirtildikten sonra, ruhsatı verecek makamın Sağlık Bakanlığı olduğu belirtilmiştir. Madde “*Tıbbi afyon ile müstahzaratının ve morfin ve bütün milhlerinin ve morfinin uzvi hamızlarla veya küül cezriyle birleşmesinden mütehassıl bütün eterlerinin ve bunların milhlerinin ve koka yaprağı, ham kokain ve kokain ekgonin ve tropokokain ile bütün milhlerinin ve yüzde 0,20 gramdan fazla morfin ve milhlerini ve yüzde 0,10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarların ve ökodal (Eugodal), dikodit (Dicodide) ve Dilodit (Diloudide), Asedikon (Acedicone), fenetyline ve bunların terkibi kimyevisinde bulunan maddelerde bütün müstahzarlarının ithal, ihraç ve memleket içersinde satışı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinin murakabesine tabidir*” denilmiştir.

Kanun’un 2. maddesinde ihzarı, ithali, ihracı ve satışı yasak olan maddeler belirtilmiştir. Bu maddeler 3298 sayılı Kanun’da belirtilen şekliyle müstahzar afyon ve esrardır.

Kanun’un 19. maddesinde bu nitelikteki maddelerin Bakanlar Kurulu kararıyla kanun kapsamına alınacağı belirtilmiştir.

Yine 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’un 1. maddesinde, maddede sayılan uyuşturucu maddeler ile Sağlık Bakanlığı’nca belirlenecek diğer uyuşturucu maddelerin, alımının, satımının, imalinin, ithalinin ve ihracının Bakanlar Kurulu’nun tespit edeceği esaslara göre yürütüleceği belirtilmiştir. Maddenin 3. fıkrasında madde kapsamına Sağlık Bakanlığı’nın teklifi ve Bakanlar Kurulu’nun kararıyla yeni maddelerin ekleneceği ifade edilmiştir. Bakanlar Kurulu bu maddelerin alımını, satımını imalini, ithalini ve ihracını ruhsata bağlayacağı gibi, yasak kapsamına da alabilecektir. Bakanlar Kurulu’nun ruhsata bağladığı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili olarak ruhsat verme yetkisi Sağlık Bakanlığı’na aittir.

Ruhsata aykırılık durumu çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin; ruhsatta belirtilenden başka bir madde olması, miktarının ruhsatta yazılı miktardan fazla olması, niteliğinin ya da bulunduğu karışım içindeki oranın ruhsatta belirtilenden farklı olması, ruhsatta belirtilen yerden başka yerde

bulundurulması, ruhsatta verilen izin dışında bir işleme tabi tutulması²⁹⁰ gibi durumlar ruhsata aykırılık olarak nitelendirilir.

188. maddesinin 7. fıkrasında yer alan suçun konusunun 1. ve 3. fıkralarında tanımlanan suçların konusundan farklı olduğunu madde gerekçesinden de görebiliriz.

Madde gerekçesinde; *“uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir”* denilmiştir.

Suçun maddi konusunu, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan her türlü madde oluşturmaktadır. Bu maddelerin neler olduğu 2313 sayılı Kanun’da belirtilmiştir. Ayrıca Kanun’un 1. maddesinde 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek II Numaralı Tablolar ile bu Tabloların değişikliklerine atıf yapılmıştır. Bu tablolarda ileride yeni maddeler eklendiği takdirde, tablolara eklenen yeni maddeler de değişikliğin resmi gazetede yayınlandığı tarihten itibaren suçun maddi konusunu oluşturur²⁹¹.

3.2.3.1.1.4. İmal, İthal, İhraç Fiilleri

İmal

TCK’da uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucu imal kavramının tanımını yapmamıştır. İmal kavramı sözlükte ise hammaddeyi işleyip mal üretme, yapım olarak

²⁹⁰ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.135.

²⁹¹ *İbid.*, s.944.

tanımlanmaktadır²⁹². İmal; uyuşturucu etkisi olan doğal bitkilerin ya da kimyasal bazı maddelerin bilimsel usul ve esaslara göre işlemden geçirilerek uyuşturucu madde meydana getirilmesini ifade eder²⁹³.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşme 1. maddesinin n. fıkrasında; imal deyimi “*istihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar.*” şeklinde açıklanmıştır. 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nin 1. maddesinin 1. fıkrasında; “*psikotrop maddelerin elde edilebileceği tüm işlemler ile maddenin arıtılması veya diğer bir maddeye dönüştürülmesi işlemleri*” imal olarak tanımlanmıştır²⁹⁴.

1961 Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesini incelediğimizde üç şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde imali gerçekleştirilebilir; ilk olarak uyuşturucu madde sayılmayan iki veya ikiden fazla maddenin kimyasal işlemlerden geçirilerek uyuşturucu madde elde edilmesi; ikinci olarak uyuşturucu maddenin bazı işlemlerden geçirilerek başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi, (örneğin ham afyonun morfin ya da eroine dönüştürülmesi); üçüncü olarak herhangi bir uyuşturucu maddenin damıtma veya elektroliz ya da flotasyon yollarını kullanarak içerisindeki yabancı maddelerden arındırarak saflık oranının yükseltilmesidir²⁹⁵.

Uyuşturucu maddenin üretimine yönelik faaliyetler, imal anlamına giremez. Bu faaliyetler uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal edildiği bitkinin yetiştirilmesi ayrı olarak Kanun’da düzenlenmiş ve kanuna aykırı işlemler yaptırıma bağlanmıştır. Ayrıca uyuşturucu maddenin muhafazası için yapılan işlemler, maddenin doğal özelliğini korumak için yapılan işlemler, imal sayılmaz²⁹⁶.

İmal; uyuşturucu madde içeren uyuşturucu etkisi olan doğal bitkilerin veya kimyasal bazı maddelerin fenni yöntemlerle işlemden geçirilmesi sonucu uyuşturucu madde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yapılan işlem sonucu maddenin niteliği değişirse, bu

²⁹² www.tdk.gov.tr, (28.03.2016).

²⁹³ Kurt Ş-Kurt E, *op, cit.*, s.47.

²⁹⁴ www.tbmm.gov.tr, (29.03.2016).

²⁹⁵ Kurt Ş-Kurt E, *op, cit.*, s.48.

²⁹⁶ Günal, *op, cit.*, s.86-87.

durumu imal olarak sayabiliriz²⁹⁷.

İthal

TCK’da uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ithal edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucu ithal kavramının tanımını yapmamıştır. İthal kavram sözlükte ise içine alma, bir ülkeye başka ülkelerden mal getirmek anlamıyla tanımlanmaktadır²⁹⁸. İthal; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kanunlara aykırı şekilde yabancı ülkeden Türkiye’ye getirilmesi anlamına gelir²⁹⁹.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesinin m. fıkrasında; ithal ve ihraç “*her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder*” denilmiştir³⁰⁰. 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nin 1. maddesinin h. fıkrasında; ihraç ve ithal deyimleri “*psikotrop maddenin bir Devletten başka bir Devlete fiziken aktarılması*” olarak tanımlanmıştır.

İthal suçunun oluşması için uyuşturucu maddenin cinsi önem arz etmez. Ayrıca ithal edilen maddenin cinsi cezanın belirlenmesi bakımından önem arz eder³⁰¹. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kara, deniz ve hava yoluyla Türkiye’ye getirilmesi önem arz etmediği gibi, maddenin taşınmasında otomobil, tren, gemi, uçak kullanılması veya posta aracılığıyla gönderilmesi, vücut üzerinde veya boşluklarında taşınmasının önemi bulunmamaktadır³⁰².

İthal fiilinin tamamlanmış olduğunu tespit etmek için gümrük hattına giriş çıkış esas alınır. Yabancı ülkelere getirelen maddenin gümrük kapılarından saklanarak veya beyan edilmeyerek giriş yapılması suçun tamamlanmış olduğunu belirtir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük kapısı olmayan yerlerden ülkeye sokulmasında, kara sınırdan ülkeye girildiği anda, hava sınırından ise hava sahasına girildiği anda, denizden getirildiğinde ise Türkiye karasularına girildiği anda suç

²⁹⁷ *İbid.*, s.87-88.

²⁹⁸ www.tdk.gov.tr, (29.03.2016).

²⁹⁹ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.602.

³⁰⁰ www.tbmm.gov.tr, (29.03.2016).

³⁰¹ Günal, *op. cit.*, s.92. Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.50.s

³⁰² Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.716.

tamamlanmış olur³⁰³.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal suçu ile kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu arasındaki farklılıkların tespiti için failin kastına bakılır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kişi kullanımı için ülkeye getirmesi ise ithal değil, kullanmak için bulundurma suçunu oluşturur³⁰⁴.

İhraç

TCK'da uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ihraç edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Ancak kanun koyucu ihraç kavramının tanımını imal ve ithal fiillerinde olduğu gibi yapmamıştır. İhraç kavramı sözlükte ise çıkarma, dışarı atma, yurt dışına mal satma anlamıyla tanımlanmaktadır³⁰⁵. İhraç; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke dışına çıkarılması olarak tanımlanabilir³⁰⁶.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin 1. maddesinin m. fıkrasında; ithal ve ihraç *“her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder”* denilmiştir. 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin 1. maddesinin h. fıkrasında; ihraç ve ithal deyimleri *“psikotrop maddenin bir Devletten başka bir Devlete fiziken aktarılması”* şeklinde tanımlanmıştır³⁰⁷.

İhraç fiilinin oluşması bakımından yukarıda izah ettiğimiz ithal fiilinde olduğu gibi, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ülke sınırlarının aşılmasında kara, hava veya deniz yolunun kullanılması ya da maddenin taşınmasında otomobil, tren, gemi ve uçak gibi araçların kullanılması, maddenin postaya verilmesi, vücut üzerinde veya boşluklarında taşınmasının bir önemi bulunmamaktadır³⁰⁸.

İhraç edilen uyuşturucu maddenin Türkiye'de imal edilip edilmemesinin ihraç fiili açısından önemi yoktur. İhraç edilen maddenin cinsi suçun oluşması bakımından

³⁰³ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.51.

³⁰⁴ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.716.

³⁰⁵ www.tdk.gov.tr, (31.03.2016).

³⁰⁶ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.190.

³⁰⁷ www.tbmm.gov.tr, (31.03.2016).

³⁰⁸ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.716.

önem taşımaz. Ancak maddenin cinsi cezanın belirlenmesi bakımından önemlidir³⁰⁹. Türkiye’den ihraç edilmiş olduğunun tespit edilmesi halinde Türkiye’de yargılama yoluna gidilir. İhraç edilen maddenin Türkiye’de imal edilmesi veya başka bir ülkeden Türkiye’ye sokulması önemsizdir³¹⁰.

TCK 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal ve ihraç fiillerinin TCK 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, nakletme, sevk etme suçları arasındaki farklılıkların belirlenmesinde Türkiye’nin siyasi sınırların dikkate alınması gerekir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde Türkiye ile yabancı bir ülkenin siyasi sınırları arasında yer değiştiriyorsa ihraç veya ithal fiilleri; sadece Türkiye’nin siyasi sınırları içerisinde yer değiştiriyorsa uyuşturucu veya uyarıcı madde nakli suçu söz konusudur. İşlenen suçun belirlenmesi için failin kastının incelenmesi önemlidir. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ihraç etme amacıyla gümrük memurlarına bildirmesi halinde ihraca teşebbüs oluşmayacaktır. Bu hareketin uyuşturucu madde nakletme suçunu oluşturacağı Yargıtay tarafından kabul edilmektedir³¹¹.

İhraç fiilinin tamamlanmış olduğunu tespit etmek için gümrük hattına giriş-çıkış esas alınır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük kapısı olmayan yerlerden ihraç edilmesinde ülkenin siyasi sınırlarından grime-çıkma esas alınmalıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracında gümrük sahasına girilmesinden sonraki hareketler ihraç fiilinin icrai hareketlerini oluşturmakta, ülke sınırının geçilmesiyle suç tamamlanmaktadır³¹².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal ve ihraç suçu ile kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu arasındaki farklılıkların tespiti için failin kastına bakılır ve maddenin miktarının kullanım sınırlarını aşp aşmadığı dikkate alınır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kişinin kullanımını için ülkeye getirmesi ise ihraç değil, kullanmak için bulundurma suçunu oluşturur³¹³.

³⁰⁹ Günal, *op. cit.*, s.92.

³¹⁰ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.716.

³¹¹ *Ibid.*, s.718, Y.10.CD., 25.04.2011, 2010/31498 E. 2011/4141 K.

³¹² Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.53.

³¹³ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.716.

3.2.3.1.1.5. Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme, Bulundurma Fiilleri

Satma

Satma kavramı sözlükte; bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek anlamıyla tanımlanmaktadır³¹⁴. Öğretide, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak bir bedel ödenmesi karşılığında bir başkasına devretme şeklinde tanımlanmaktadır³¹⁵.

TCK'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen uyuşturucu veya uyarıcı madde satma hareketinin yurt içinde yapılması gerekmektedir. Ancak satma hareketi yurt içinden yurt dışına yapılmışsa ya da yurt dışından yurt içine yapılmış ise söz konusu TCK 188. maddesinin 1. fıkrasındaki ithal ya da ihraç suçu olacaktır³¹⁶. Kanun hükmü satma fiilinin kişinin bir tek satış dahi gerçekleştirmesinin yeterli olduğunu ve bu fiili gerçekleştirenin bunun bir meslek haline getirip getirmemesini önemsememektedir³¹⁷.

Satma fiilinin tamamlanması için satıcı ve alıcı tarafların alım satım konusunda anlaşması gerekli olup uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcının hakimiyetine geçmesiyle tamamlanmış sayılır. Satış halinde uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü ve miktarının az olmasının bir önemi yoktur³¹⁸. Satılan maddenin tespitten geçirilerek uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu belirlenirse, satma fiil gerçekleşmiş sayılır. Ancak ele geçirilen maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığı tespit edilmezse suç oluşmayacaktır³¹⁹.

³¹⁴ www.tdk.gov.tr, (03.04.2016).

³¹⁵ Günay Erhan, *Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara, 4. B, Seçkin, 2007, s. 72.

³¹⁶ Ergül, *op. cit.*, s.146.

³¹⁷ Günal, *op. cit.*, s.98.

³¹⁸ Günay, *op. cit.*, s.73.

³¹⁹ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.53.

Satışa Arz Etme

Arz kavramı sözlükte; sunma, piyasaya mal sürülmesi, yüksek bir makama anlatma, bildirme anlamıyla tanımlanmaktadır³²⁰. Satışa arz etme, bir malı satmak için ortaya koymaktır³²¹. Suç bakımından satışa arz etme kavramı; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir bedel karşılığında başkalarına devredilmek üzere hazırlanması³²², satışı için hazırlık hareketinin yapılması vs. biçimlerinde tanımlanmaktadır³²³. Buna göre satışa arz etme, failin maliki veya zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak için satma iradesini açığa vuran herhangi bir davranışta bulunması olarak ifade edilmiştir³²⁴.

Satışa arz etme suçu satma iradesinin açığa vuran herhangi bir hareketin yapılması ile tamamlanır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcının hakimiyet altına girmemesi, satma suçuna teşebbüs olarak görünmektedir. Ancak burada satışa arz fiili tamamlanmış olacağından satma fiiline teşebbüsten bahsedilemeyecektir. Satışa arz etmenin suç sayılması kanun koyucunun suça teşebbüs ile ilgili hükümlerinin uygulama alanını daraltma düşüncesi ile izah edilebilir³²⁵.

Başkalarına Verme

Verme kavramı sözlükte; üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine erişirmek, iletmek, bırakmak veya bağışlamak, satmak, ödemek, sahip olmasını sağlamak gibi anlamlarıyla tanımlanmaktadır³²⁶. Öğretide uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak herhangi bir bedel almaksızın başkalarına devredilmesidir³²⁷.

Başkalarına verilen maddenin türü, miktarı, amacı suçun oluşması bakımından önem arz etmez. Ancak bazı maddelerin verilmesi daha fazla cezayı gerektiren nitelikli

³²⁰ www.tdk.gov.tr, (04.04.2016).

³²¹ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s. 229.

³²² Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.718.

³²³ Ergül, *op. cit.*, s.146.

³²⁴ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.299.

³²⁵ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.54.

³²⁶ www.tdk.gov.tr, (04.04.2016).

³²⁷ Günay, *op. cit.*, s.73.

hal olarak düzenlenmiştir³²⁸.

Bu suç uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki tasarruf yetkisinin el değiştirmesi ile tamamlanır. Verme işleminin bir kez yapılması suçun oluşması bakımından yeterlidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilme hareketinin tamamlanamaması halinde teşebbüsten söz edilir³²⁹.

Sevk Etme

Sevk etmek kavramı sözlükte; göndermek, götürmek anlamlarıyla tanımlanmaktadır³³⁰. Maddedeki anlamı itibariyle sevk, başkası aracılığıyla yapılan bir eylem sonucunda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden bir başka yere gönderilmesini ifade eder³³¹.

Sevk etme fiilinin oluşması için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanma dışında bir amaçla gönderilmesi gerekir³³². Ayrıca herhangi birisi maddeyi kendi ihtiyacı için sevk ediyorsa kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçu oluşur³³³.

Suçun oluşum bakımından sevk etme işleminin bedel veya bedelsiz olarak yapılması önem arz etmez. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi posta yoluyla bir yere gönderilmesi halinde de sevkin yapıldığı kabul edilir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği mesafe suçun oluşumunu etkilemez³³⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerden başka bir yere götüren kişinin taşıdığı şeyin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilip bilmemesi, sevk eden bakımından suçun oluşumunda etkili değildir³³⁵. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sevkinin Türkiye içinde yapılması gerekir. Eğer sevk işlemi yurtdışından yurt içine yapılmışsa ya da yurt içinden yurt dışına yapılmışsa, söz konusu ithal ya da ihraç suçları

³²⁸ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.55.

³²⁹ *İbid.*

³³⁰ www.tdk.gov.tr, (04.04.2016).

³³¹ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.719.

³³² Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.279.

³³³ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.56.

³³⁴ *İbid.*, s.57.

³³⁵ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.280.

oluşacaktır³³⁶.

Nakletme

Nakletmek kavramı sözlükte; nakil işini yapmak, bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek anlamlarıyla tanımlanmaktadır³³⁷. Maddedeki anlamı itibariyle uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nakledilmesi bir yerden başka bir yere kullanma amacı dışında taşınmasıdır. Sevkten farklı olan tarafı maddenin fail tarafından bizzat götürülmesidir³³⁸. Taşınan uyuşturucu veya uyarıcı madde faile ait olabileceği gibi başka bir şahsa da ait olabilir³³⁹. Taşınan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkasına ait olması durumunda taşıyan kişi için nakletme suçu, maddenin sahibi için sevk etme suçu oluşur.

Suçun oluşumu açısından, nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanma amacı dışında taşınması gerekir. Üstte izah ettiğimiz gibi, eğer nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı madde kişisel kullanım sınırlarını aşmıyorsa, burada nakletme suçu değil, kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu oluşur. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği mesafenin uzak ya da yakın olması suçun oluşumunu etkilemez³⁴⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulunduğu yerden başka bir yere götüren kişinin taşıdığı şeyin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilip bilmemesi, nakledenin suçunun oluşması yönünden sonuca etkili değildir³⁴¹. Uyuşturucu veya uyarıcı madde nakliyesinin Türkiye içinde yapılması gerekir. Eğer sevk işlemi yurtdışından yurt içine yapılmışsa ya da yurt içinden yurt dışına yapılmışsa, ithal ya da ihraç suçları oluşacaktır³⁴². Yargıtay'a göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri nakletme suçunun tamamlanması için nakledilen maddenin alıcıya ulaşması şart değildir³⁴³.

³³⁶ Günal, *op. cit.*, s. 99.

³³⁷ www.tdk.gov.tr, (04.04.2016).

³³⁸ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.719.

³³⁹ Güngör-Kıncı, *op. cit.*, s. 291.

³⁴⁰ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s. 57.

³⁴¹ Güngör-Kıncı, *op. cit.*, s.280.

³⁴² Günal, *op. cit.*, s.99.

³⁴³ Y.CGK., 02.04.2013, 2012/10-1323 E. 2013/117 K.

Depolama

Depolamak kavramı sözlükte; saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak anlamlarıyla tanımlanmaktadır³⁴⁴. TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen depolama, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin saklanmak ya da korunmak amacıyla bir yere konulması olarak anlaşılmaktadır³⁴⁵. Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğuran maddeleri depolayan kişinin bu maddelerin sahibi olması gerekmediği gibi, depolama işlemi karşısında bir bedel almış ya da almamış olması suçun oluşmasında önem arz etmez³⁴⁶. Depolama işlemi tamamlanmadan failin yakalanması halinde eylemin teşebbüs aşamasında kaldığından bahsedilebilir ise de, bu durumda, tamamlanmış nakil, sevk veya bulundurma hareketlerinden failin cezalandırılması daha uygun olur³⁴⁷.

Depolama fiilin failin kendi kullanımı dışında başkalarına temin amacıyla işlemiş olması gerekir³⁴⁸. Eğer bu durumda fail kendi kullanımı için uyuşturucu ve uyarıcı madde depolamış ise TCK'nun 191. maddesinden söz edilmesi gerekir³⁴⁹

188. maddesinde düzenlenen seçimlik hareketlerden biri olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolamak, aynı suç kapsamında düzenlenen bulundurmak ile karıştırılabilir. Burada depolanan maddenin miktarının kişinin doğrudan hakimiyet alanında bulunduramayacağı veya kontrol edemeyeceği oranda olması gerekir³⁵⁰.

Satın Alma

Satın alma kavramı sözlükte; bir nesneyi belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek, mübayaa etmek anlamıyla tanımlanmaktadır³⁵¹. Suç tipi bakımından satın alma kavramı, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir bedel karşılığında başkasından devralınmasıdır. Satın alma eyleminde devralmanın karşılığı olarak belli bir bedelin ödenmesi gerekir. Satın almada bedelin sadece bir para

³⁴⁴ www.tdk.gov.tr, (04.04.2016).

³⁴⁵ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.58.

³⁴⁶ *İbid.*, s.59.

³⁴⁷ Balcı, *op. cit.*, s.560.

³⁴⁸ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.59.

³⁴⁹ Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.142.

³⁵⁰ Günay, *op. cit.*, s.75.

³⁵¹ www.tdk.gov.tr, (06.04.2016).

olmasının şart olmadığı, uyuşturucu maddenin başka bir madde ile takas edilmesinin bu anlamına geleceği öne sürülmektedir³⁵².

Satın alma fiilinin oluşabilmesi için failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bu işin ticaretini yapma amacıyla satın alması gerekir. Eğer failde, alınan uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili ticaret kastı tespit edilemiyorsa, suçun oluşmayacağı ifade edilmiştir³⁵³. Ayrıca satın alınmış maddenin miktarı itibarıyla kullanma amacı ile alındığı tespit edilirse eylem uyuşturucu madde kullanma suçunu oluşturur. Satın alınan maddenin kişisel kullanmanın ihtiyaç sınırlarını aşması halinde ticari amacın varlığı kabul edilebilir³⁵⁴. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla satın aldığı tespit edilebiliyorsa, satın alma suçu oluşur.

Kabul Etme

Kabul etme kavramı sözlükte; bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma, sunulan bir şeyi, armağanı alma, bir öneriyi uygun bulma, onaylama gibi anlamlarıyla tanımlanmaktadır³⁵⁵. Suç tipi bakımından kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetini veya zilyetliğini, bedelsiz olarak kendi üzerine almasıdır³⁵⁶. Kabul etme suçu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki tasarruf yetkisinin el değiştirmesi ve kabul eden kişiye geçmesiyle tamamlanmaktadır³⁵⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kabul eden kişinin amacının tespit edilmesi suçun oluşması açısından önem taşımaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kabul eden fail maddeyi kişisel kullanımını için devralmışsa burda kullanmak amacıyla bulundurma suçu oluşur³⁵⁸. Burada suçun oluşması için failin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi kullanmak dışında bir amaçla alması gerektiği anlaşılmaktadır.

Kabul etme suçunun oluşması açısından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin cinsi veya miktarı önem arz etmez. Ancak 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen diğer seçimlik hareketlerden ayırmak için failin kastının belirlenmesi ve uyuşturucu veya

³⁵² Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.719.

³⁵³ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.55.

³⁵⁴ Yokuş Sevik, *op. cit.*, s.133.

³⁵⁵ www.tdk.gov.tr, (06.04.2016).

³⁵⁶ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.275.

³⁵⁷ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s56.

³⁵⁸ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.276.

uyarıcı maddenin miktarı önem arz etmektedir³⁵⁹.

Bulundurma

Bulundurma kavramı sözlükte; var olmasını, hazır bulunmasını sağlamak anlamlarıyla tanımlanmaktadır³⁶⁰. Suç tipi bakımından uyuşturucu veya uyarıcı bir madde üzerinde fiili ve hukuki egemenliğin kurulması veya bu maddeler üzerinde tasarruf imkanının oluşturulmasıdır³⁶¹. Bu yüzden bulundurma fiili, kesintisiz (mütemadi) suç niteliğini taşımaktadır³⁶².

Bulundurma suçunun maddi unsuru uyuşturucu veya uyarıcı maddenin fiili ve hukuki egemenlik altında tutulmasına ve bulunmasına yönelik icra hareketleridir³⁶³.

Bulundurma suçunun oluşması için, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddenin maliki olması gerekmez. Bu nedenle, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde hangi sebeple zilyet olduğunun veya fiili tasarruf hakkını kazandığının önemi yoktur. Ayrıca bulundurmanın hangi suretle sağlandığı önem arz etmez, bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı madde çalınmış, bulunmuş veya miras kalmış olabilir³⁶⁴.

Bu suçun oluşabilmesi için maddenin kullanma dışında bir amaçla bulundurulması gerekmektedir. Bu amaç satma, satışa arz etme, devretme şeklinde ticari amaç olabileceği gibi, başka bir kişiye yardımda bulunma, başka bir kişiyi dolandırmak ya da başkasına iftira etme gibi herhangi bir amaç da olabilir³⁶⁵. Burada belirtilmelidir ki, bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı kişisel kullanım sınırlarını aşmıyorsa ve failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığı tespit edilmişse, fiil kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçunu oluşturur. Yargıtay, bir kararında kişisel kullanım sınırlarının kişilerin fiziksel ve ruhsal yapısı ile uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türlerine göre değiştiğini belirtmektedir: *“Adli Tıp Kurumunca esrar kullananların her defasında bir ila bir buçuk gram olmak*

³⁵⁹ *İbid.*

³⁶⁰ www.tdk.gov.tr, (06.04.2016).

³⁶¹ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.719-720.

³⁶² *İbid.*, s.649.

³⁶³ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.234.

³⁶⁴ Balcı, *op. cit.*, s.184.

³⁶⁵ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.58.; Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.235.

üzere günde üç kez esrar tüketebilecekleri değerlendirilmektedir”³⁶⁶.

Bu durum TCK'nun 191. maddesindeki kullanmak amacıyla bulundurma suçu ile 188. maddesinin 3. fıkrasındaki bulundurma suçu arasındaki farkı tespit etmek için failin amacına ve kastına bakılması gerektiğini göstermektedir³⁶⁷.

3.2.3.1.1.6. Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmali İzne Bağlı Olan Maddeleri İmal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama Fiilleri

TCK'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suçun konusu uyuşturucu veya uyarıcı maddeler değil, bu maddelerin üretiminde kullanılan maddeler oluşturur. Suçun gerçekleşmesi için bu nitelikteki maddenin ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılmış olması gerekmez. Suçun oluşumu için uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerin Türkiye'ye ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi gerekmektedir³⁶⁸. Eylemlerin birisinin yapılması suçun oluşumu için yeterlidir. Maddede sayılan eylemlerden birkaçının birlikte yapılması halinde de tek suç oluşur³⁶⁹.

188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suç 2313 sayılı Kanun'da da düzenlenmiştir. Aynı suçun iki ayrı kanunda düzenlenmesinin uygulamada sorun yaratacak nitelikte olduğu öğretilerde savunulmaktadır³⁷⁰.

³⁶⁶ Y.CGK. 26.06.2012, 2012/10-294 E. 2012/253 K.

³⁶⁷ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.720; “Sanık hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan mahkumiyet hükmü kurulmuştur. Sanığın ele geçen uyuşturucu maddeleri kullanmak için bulundurduğuna dair savunmasının aksine, satma ya da başkasına temin etme gibi kullanma dışında bir amaç için bulundurduğuna veya diğer sanığın, hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen şahısa uyuşturucu maddeyi verme eylemine iştirak ettiğine ilişkin, kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin delil olmadığı, eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturduğu gözetilmelidir. Sanık hakkında uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan mahkumiyet hükmü kurulması isabetsizdir.” Yar. 10.CD., 04.03.2016, 2015/5833 E. 2016/631 K.

³⁶⁸ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, *Türk Ceza Hukuku-Özel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 5.B, 2013, s.714.

³⁶⁹ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.61.

³⁷⁰ *İbid.*

3.2.3.1.1.7. Nitelikli Unsur

3.2.3.1.1.7.1. Cezayı Ağırlaştırıcı Nitelikli Haller

Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Türleri Bakımından (TCK m. 188/4)

Türk Ceza Kanunu'nun 188/4-a fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması verilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı düzenlenmiştir³⁷¹. Bu tür maddelerin imal ve ticaretinin ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmesinin temel nedeni, bu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin diğer maddelere göre bağımlılık seviyesinin yüksek olması ve sağlık için daha büyük zarar ortaya çıkarmasıdır³⁷².

Belli nitelikteki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin özel olarak kanunda sayılması ve bunlara daha ağır cezaların öngörülmesi ilk olarak 765 sayılı eski TCK'nda düzenlenmiştir. Doktrinde, bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bağımlılık yaratması, insanın sağlığı için tehlikeli olması veya başka gerekçelerle verilecek cezanın arttırılmasının isabetli olduğu görüşüne karşı görüşler bulunmaktadır. TCK'da sayılan maddelerden daha tehlikeli kabul edilen bir sürü uyuşturucu maddeler olduğu gibi, günümüzdeki hızlı gelişmekte olan teknoloji sayesinde neredeyse her gün yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı madde üretilmektedir³⁷³. Bunlardan bahsederek Ecstasy, LSD adı verilen kullanıcı üzerinde eroin, kokain ve morfin kadar yıkıcı etkiler gösteren toplumda kullanımı yaygınlaşan maddelerin nitelikli hal kapsamında olduğu uygulama kabul edilmiştir³⁷⁴.

Türk Ceza Kanunu'nun 188/4-a fıkrasında sayılan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saf nitelikte olması gerekmektedir. Bu maddelerin elde edilebileceği hammaddelerin imal ve ticareti halinde TCK'nın 188/4-a fıkrası uygulanmaz³⁷⁵.

Ayrıca 188/4-b fıkrasında, 3. fıkrasında yer alan fiillerin okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina

³⁷¹ Balcı, *op. cit.*, s.203.

³⁷² Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.607; Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.715.

³⁷³ Günal, *op. cit.*, s.112.

³⁷⁴ Y. CGK., 18.06.1996, 10-135/146, Y.10.CD., 11.07.1996, 6513/8397 ve Y.10.CD., 26.09.1996, 5984/9987.

³⁷⁵ Balcı, *op. cit.*, s.205.

ve tesisler ile bunların belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi, verilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı düzenlenmiştir.

Suçun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte İşlenmesi veya Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi (TCK m. 188/5)

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde cezanın yarı oranında arttırılacağı, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezanın bir kat arttırılacağı düzenlenmiştir.

Suçun üç veya daha fazla kişinin birlikte işlenmesinin veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlenmesinin nedeni, bu suçları işlemeyi kolaylaştırması ve diğer taraftan bu suç karşısında yapılacak mücadelenin zorlaşmasıdır³⁷⁶. Yargıtay'a göre, sanık sayısının örgütün varlığını kabul ettirecek şekilde olması, suçun bir örgüt tarafından işlendiğini göstermez, ancak suç işleme iradesinde devamlılık ve sanıklar arasında hiyerarşik ilişkiyi ortaya koyan planlı bir ortaklık anlayışı içerisinde kişiler biraraya geldiklerinde örgütten sözedilebilir³⁷⁷.

Organize suç örgütlerinin özellikle terör örgütlerinin uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinde aktif rol alması bütçe sorunlarıyla ilgilidir. Örgütün, özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemek için kurulmuş olması gerekli olmayıp, sadece örgütün faaliyetleri çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçların işlenmesi cezayı arttıran nedenin uygulanması için yeterlidir³⁷⁸. Örgütün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçunun işlenmesi halinde failler TCK 188. maddesinin 5. fıkrasında belirtilen suçunun nitelikli halinden cezalandırılacak, hem de TCK 220. maddesinin 4. fıkrası gereğince TCK 220. maddesinde düzenlenen suç işlemek için örgüt kurma, yönetme, üye olma suçundan cezalandırılacaktır³⁷⁹. TCK 188. maddesinin 5. fıkrası gerekçesinde, "*Beşinci fıkra*ya göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarının suç işlemek

³⁷⁶ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.608.

³⁷⁷ Yar. 20.CD., 19.04.2016, 2015/1726 E. 2016/2213 K.

³⁷⁸ Öner Mehmet Zülfü, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, I.B, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s.115.

³⁷⁹ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.68.

için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezaların artırılması gerekmektedir. Dikkat edilmelidir ki, bu durumda, suç işlemek amacıyla örgüt teşkil etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezaya hükmedilmelidir.” denilmiştir.

Failin suç işlemek için örgüt kurmak suçundan alacağı ceza, örgüt içindeki hiyerarşik yapıda aldığı role bağlıdır. Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmayıp örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişileri TCK'nın 220. maddesinin 7. fıkrası, örgüt üyesi gibi cezalandırılacağını düzenlenmiştir³⁸⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının terör amacıyla ve suç işlemek için kurulmuş bir terör örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenmesi halinde ceza TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrasına göre değil, Terörle Mücadele Kanunu'nun 4. maddesinin 1. fıkrasında, düzenlenen terör suçu sayılarak cezalandırılır, ayrıca TMK'nun 5. maddesinin 2. fıkrasına göre arttırılacaktır³⁸¹. TMK'nun 5. maddesinin 2. fıkrasında, *“Suçun örgütün faaliyet çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezanın artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak yapılacak artırım cezanın üçte ikisinden az olamaz.”* denilmektedir.

Failin Sıfatı (TCK m. 188/8)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının faili ceza sorumluluğu olan herhangi bir kişi olabilir. Bu suçun faili için kanun bir özellik ve niteliğin gerekli olmadığını öngörmüştür. Ancak suçun sağlık mesleğinde çalışanlar tarafından işlenmesi, TCK'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında suçun cezasını ağırlaştırıcı nitelikli bir hal olarak düzenlenmiştir³⁸².

TCK'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında, *“Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, ezcacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.”*

³⁸⁰ *İbid.*

³⁸¹ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.675.

³⁸² Öner, *op. cit.*, s.158.

denilmiştir. Bu ağırlatıcı neden TCK'nun 188/1, 188/3, 188/7'de düzenlenen suçlar bakımından geçerlidir³⁸³.

Suçun sağlık mesleklerinde çalışanlar tarafından işlenmesinin nitelikli hal sayılmasının nedeni, bu mesleklere duyulan güvenin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticaret aşamasında bu kişilere yakın ilişkide bulunabilmelerini sağlaması, bu suçları işlemekte diğer faille göre daha kolay olanaklara kavuşturması ve bu durumun daha yoğun tehlike yaratmasıdır³⁸⁴. Bu mesleği yapanlar uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri üretebilme yeteneğine sahip olmakla birlikte, meslekleri gereği bu maddeleri bulundurma ve satma yetkisine sahiptirler³⁸⁵. Cezanın arttırılarak uygulanabilmesi için belirtilen sıfatların resmen kazanılmış olması ve geçerliliğini suç tarihinde kaybetmemiş olması gereklidir³⁸⁶. Maddede sınırlı sayıda sayılan bu meslekler veya sıfatlar dışında kalan kimseler hakkında bu ağırlatıcı neden uygulanmayacaktır³⁸⁷. Suçun bu sıfatları taşımayan sağlık mensupları veya bu kişilerin yardımcıları tarafından işlenmesi halinde bu kişiler hakkında bu madde kapsamında cezalar arttırılarak uygulanmayacaktır³⁸⁸. Belirtilen meslek ya da sıfat sahiplerinin resmi bir kurumda, serbest olarak ya da özel bir kuruluştaki çalışması suçun nitelikli halinin uygulanmasında herhangi bir önem arz etmemektedir³⁸⁹.

3.2.3.1.1.7.2. Cezayı Hafifleten Nitelikli Haller

Suç Konusunun Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde etkisi Doğuran Maddeler Olması (TCK m. 188/6)

Türk Ceza Kanunu 188. maddesinde ve suçun maddi konusu üç farklı şekilde belirtilmiştir. Bunlar, TCK m. 188/1, 188/3'de belirtilen "*uyuşturucu veya uyarıcı madde*", TCK m. 188/6'da belirtilen "*üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde*" ve TCK m. 188/7'de belirtilen "*uyuşturucu*

³⁸³ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.715.

³⁸⁴ *Ibid.*, s.716.

³⁸⁵ Ergül, *op. cit.*, s.164.

³⁸⁶ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.609.

³⁸⁷ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.68.

³⁸⁸ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.610.

³⁸⁹ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.554.

veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan madde” dir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında, “*üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.*” denilmektedir. Bu fıkra uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisini doğuran her türlü maddenin suçun maddi konusu olması durumunda TCK'nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarda öngörülen suçlardan daha hafif cezayı gerektirmektedir³⁹⁰.

TCK'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında öngörülen fiillerin aynı maddede öngörülen diğer fiillere konu olması durumunda verilecek cezanın hafiflenmesinin nedeni, belirtilen türden maddelerin üretim ve satışının devlet kontrolünde yapılması ve satın alınmasının bir doktor tarafından hazırlanacak reçeteye mümkün olması, fiilin de yarattığı tehlike ve zararın az olmasıdır³⁹¹.

Uyuşturucu bir madde olan ve tıpta tedavi amaçlı ağrı kesici veya sakinleştirici olarak kullanılan, doktor kontrolüyle ve kırmızı reçete ile satılabilen morfin de ilaç olarak sayılan ve sınıflandırılan bir maddedir. Ancak bu morfinin suçun maddi konusu olması maddenin 4. fıkrasında cezayı arttıran bir neden olarak öngörülmüştür. İthal edilen veya satılan bir maddenin morfin olması durumunda TCK'nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarının yanında 6. fıkrasına göre fail sorumlu olabilecektir³⁹².

Söz konusu olan maddelerin hangisinin reçete kapsamına alınıp, hangisinin kapsam dışında çıkarılacağı Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Reçete kapsamında bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bir madde reçete kapsamından çıkarılsa ve serbest bulundurulmasına ve kullanılmasına izin verilirse, suçun maddi konusu ortadan kalkacak ve fail cezalandırılmayacaktır³⁹³.

³⁹⁰ Balcı, *op, cit.*, s.215.

³⁹¹ Özbek ve Diğerleri, *op, cit.*, s.716.

³⁹² Öner, *op, cit.*, s.160.

³⁹³ Balcı, *op, cit.*, s.218.

3.2.3.1.1.7.3. Cezalandırılabilirliğin Diğer Koşulları

Cezayı Kaldıran Etkin Pişmanlık (TCK m. 192/1)

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, “*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.*” denilmiştir. Bu düzenleme TCK'nın 188. maddesinin 1. ve 3. fıkrasında düzenlenen suçların henüz resmi makamların haberdar olmadıkları zaman için geçerlidir³⁹⁴. Ayrıca burada izah edilen etkin pişmanlığın sebebi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin topluma dağıtılmasını engelleme ve bu dağıtım işlerini yapan örgütlerin yok edilmesine yardım eden kişilerin yardımının karşılığının bırakılmasıdır³⁹⁵.

TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasının anlaşıldığı gibi suç sonrası failin etkin pişmanlıktan yararlanması için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir.

TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, “*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi*” diyerek failin, kendisinin işlediği suçunu ihbar etmiş olması ve bu ihbarı sonucu suç ortaya çıkmışsa faile ceza verilmemesi gerekir. Burada iştirak halinde işlenmeyen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında pişmanlık gösteren kişilerin cezasızlık nedeninden yararlanıp yararlanmayacağı tartışılmakta ve bu durumu hukukçular böyle açıklamakta, kanundaki iştirak etmiş olan kişi ifadesinin geniş yorumlanması ve bu suçlardan herhangi birini işlemiş olan kimse şeklinde anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir³⁹⁶.

TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, “*resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse*” diyerek failin bu işlemi, uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suçlarının işlendiğinin resmi makamlar

³⁹⁴ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.716.

³⁹⁵ Donay Süheyl, Kaşıkçı Mahmut, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s.260.

³⁹⁶ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.452.

tarafından haber almasından önce gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Fail tarafından yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suç ihbarı, suçun haber alınmasından ya da ortaya çıkarılmasından sonra yapılmışsa cezasızlık nedeni uygulanmayacak, bu durumda eğer diğer şartlar varsa cezayı hafifletici neden uygulanabilecektir³⁹⁷.

Failin suç ile ilgili ihbarı yaptığı resmi makamlar ise, soruşturma ve kovuşturma yapmakla görevli adli, idari veya askeri mercilerdir³⁹⁸. 5237 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinde ihbarın ve şikayetin, nereye ve nasıl yapılacağı ayrıntılı olarak öngörülmüştür³⁹⁹.

Üstte izah ettiğimiz gibi failin suç sonrası etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için gerçekleştirmesi gereken son şart olarak TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, “*verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması*” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre, ihbarı yapan kişinin verdiği bilgi sonucunda suç ortaklarının yakalanması ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi gerekmektedir⁴⁰⁰. Failin cezasızlık nedeninden yararlanması için suçun konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı madde ve suç ortaklarının yerini birlikte bildirmesi şart değildir⁴⁰¹. Fail ihbarında maddede sayılanlardan herhangi birini yapması cezasızlık nedeninin uygulanması açısından yeterlidir⁴⁰². Burada fail suç ortaklarının tamamını bilemeyeceği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nerede imal edilip, gizlendiğini de bilemeyebilir⁴⁰³. Yapılan ihbar sonucunda kanun hükmünde aranan yararın bulunmaması ve suç ortakları yakalanmamış veya herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunmamış ise veya ihbar edildikten sonra yakalanmış kişiler yargılanıp ve beraat etmişlerse, failin TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasındaki cezasızlık nedeninden yararlanması mümkün değildir⁴⁰⁴.

³⁹⁷ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.653.

³⁹⁸ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.586.

³⁹⁹ Günal, *op. cit.*, s.131.

⁴⁰⁰ *İbid.*

⁴⁰¹ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.70.

⁴⁰² Güngör-Kınacı, *op. cit.*, 587.

⁴⁰³ Günal, *op. cit.*, s.132.

⁴⁰⁴ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.654.

Cezayı Azaltan Etkin Pişmanlık (TCK m. 192/3)

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında, *“Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadari indirilir.”* denilerek cezayı azaltan etkin pişmanlık hali öngörmüştür. Kanun koyucu failin resmi makamlar ile işbirliği yaparak suçluların bulunmasına ve yakalanmasına hizmet ve yardımda bulunursa, cezada indirim nedeni olarak değerlendirileceğini belirtmiştir⁴⁰⁵. Ancak bu hüküm sadece TCK'nun 188 ve 191. maddelerinde öngörülen suçları kapsamaktadır⁴⁰⁶. Bu durum TCK'nun 192. maddenin 3. fıkrasının gerekçesinde açıkça *“uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti ya da kullanmak için satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçları”* denilerek belirtilmiştir. Kendi suçunun ortaya çıkarılmasını sağlayan fail hakkında ceza indirimi sağlayan etkin pişmanlığın uygulanmasının gerekli olduğunu Yargıtay kararından görebiliriz⁴⁰⁷.

TCK'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen cezada indirim nedeninin uygulanması için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir.

Cezada indirim nedeninin uygulanabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işleyen kişi gönüllü olarak bu suç hakkında gerekli bilgileri resmi makamlara vererek suçun meydana çıkmasına ve ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardımda bulunarak pişman olduğunu göstermesi gerekir. İhbarda bulunan kişinin ihbarını, herhangi bir zorlama ve etki altında kalmadan, kendi isteğiyle yapması gereklidir⁴⁰⁸.

İhbarda bulunan kişi zorlama ve baskı altında ya da bir vaat karşılığında veya gönüllü olarak değerlendirilmeyecek bir davranışta bulunarak bilgi verirse, verdiği bilgiler hizmet ve yardım niteliğinde olsa dahi fail hakkında, maddede öngörülen

⁴⁰⁵ Günal, *op. cit.*, s.132.

⁴⁰⁶ Yokuş Sevik, *op. cit.*, s.226.

⁴⁰⁷ Y. 9.CD., 14.03.2016, 2015/2161 E. 2016/2403 K.

⁴⁰⁸ Yaşar, Osman, Hasan Tahsin Gökcan, Mustafa Artıç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2.B, 2014, s.331.

cezada indirim nedeni uygulanamaz⁴⁰⁹.

TCK'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen cezada indirim nedeninin aynı maddenin 1. fıkrasında öngörülen cezasızlık nedeninden farkı ise, resmi makamlar tarafından haber alındıktan sonra uygulanabilmesidir. Şayet, fail resmi makamlar haberdar olmadan ihbarda bulunursa indirim sebebinin gerektirmeden TCK'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen hüküm uygulanacaktır.

İhbarın nereye ve nasıl yapılacağı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Resmi makamların suçu soruşturmaya başlaması, indirim nedeninin uygulanması için önem arz etmez⁴¹⁰.

TCK'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında, ihbarın ne zaman yapılması gerektiği ayrıntılı olarak belirtilmemiştir. Madde gerekçesinde failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için, en geç kovuşturma aşamasında hakkında hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Failin hizmet ve yardımının, suçun meydana çıkarılması veya suç ortaklarının yakalanması bakımından faydalı ve belli sonuçlar doğurmaya etkili olması gerekir. Resmi makamlar tarafından elde edilen bir miktar uyuşturucu dışında, fail başka bir uyuşturucunun var olduğunu söyler ve bulunmasını sağlarsa, sanığın etkin pişmanlık hükmünden yararlanması için, yapmış olduğu yardımın, ortaya çıkmış olan suçun niteliğinde değişiklik yaratabilecek kadar etkili olması gerekir. Aksi takdirde, cezayı azaltan nedenden yararlanması imkansızdır⁴¹¹.

Fail tarafından hizmet ve yardım kapsamında verilen bilgiler doğrulanmamış ise, fail indirimden yararlanamaz. Bu nedenle failin suç ortakları olarak verdiği isimler ciddi şekilde araştırılmalıdır. Çünkü failin isimlerini verdiği kişilere iftirada bulunmuş olması mümkündür⁴¹².

⁴⁰⁹ Yaşar, Yusuf, *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1.B, 2012, s.331.

⁴¹⁰ Günal, *op. cit.*, s.131.

⁴¹¹ Günay Erhan, *Öğreti ve Uygulamada Yeni Türk Ceza Kanunundaki Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1.B, 2006, s.64.

⁴¹² Yokuş Sevük, *op. cit.*, s.228.

3.2.3.1.2. Suçun Manevi Unsur

Suçun manevi unsuru, failin ceza sorumluluğunun sübjektif olarak değerlendirilmesi, işlenmiş olan suç ile fail arasındaki psikolojik bağ olarak tanımlanmaktadır⁴¹³. Türk Ceza Kanunu'nda suçun manevi unsurları; kast, taksir, sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsur (kast-taksir kombinasyon) olarak ele alınmaktadır⁴¹⁴. TCK'nın 188. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, “*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç etmek*”; TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasında yer alan, “*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satmak, satışa arz etmek, başkalarına vermek, sevk etmek, nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek, bulundurmak*”; TCK'nın 188. maddesinin 7. fıkrasında yer alan, “*uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal ve imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal etmek, imal etmek, satmak, satın almak, sevk etmek, nakletmek, depolamak veya ihraç etmek*” 3 farklı suç tipi kasten işlenen suçlardır⁴¹⁵. Buradaki kast failin işlediği suça konu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve kanunda yer alan hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları taksirle işlenmeye elverişli değildir. Çünkü suçun kanunda yer alan düzenlenmesinde taksirli hali bulunmamaktadır⁴¹⁶.

Kanunda yer alan düzenlemeye baktığımızda suçun doğrudan kast ile işlendiğini anlayabiliriz. Yine olası kastla da işlenebilmektedir⁴¹⁷. Fail, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal veya ihraç ettiğini bilmeli ve istemelidir⁴¹⁸. Failin, bilerek ve isteyerek sattığı, satışa arz ettiği, başkalarına verdiği, sevk ettiği, naklettiği, depoladığı, satın aldığı, kabul ettiği, bulundurduğu maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve istemesi önem taşımaktadır⁴¹⁹. Yine fail maddenin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretiminde kullanılan, ama uyuşturucu ve uyarıcı etki doğurmayan madde olduğunu

⁴¹³ Hakan Hakeri, *op. cit.*, s.138.

⁴¹⁴ *İbid.*

⁴¹⁵ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.649.

⁴¹⁶ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.717.

⁴¹⁷ Yaşar, *op. cit.*, s.247.

⁴¹⁸ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.133.

⁴¹⁹ Öner, *op. cit.*, s.148-149.

bilerek ve isteyerek kanunda öngörülen hareketleri gerçekleştirecektir.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin 36/1. maddesinde üstte izah ettiğimiz fiillerin kasten işlenmesini öngörmüştür. Eğer fail yapmış olduğu fiillere konu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa, kast ortadan kalktığından suç da oluşmayacaktır⁴²⁰.

Belirtmek gerekir ki, ithal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, failin kişisel kullanımı için yeterli miktarda olması ve kastının kullanım için yanında bulundurduğunun tespit edilmesi durumunda, sadece kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmamak suçundan cezalandırılacaktır. İhraç fiili yönünden de failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ihraç etmeyi bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴²¹.

TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen satma, satın alma, sevk etme, nakletme ve depolama fiillerinde de, failin suçun konusunun uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve buna ilişkin hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴²². Nakil ve sevk etme fiillerinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi taşıyan kişi, taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi gerekir. Aksi takdirde, yani taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa failin kastı ortadan kalkacak ve suçun oluşmasından bahsedilemeyecektir⁴²³.

TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında suça konu maddenin eroin, kokain morfin veya bazmorfin olması durumunda suçun cezasının yarı oranında artırılması öngörülmüştür. Fail işlemiş olduğu fiilde üstte izah edilen maddelerden başka bir uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu sanmış olabilir. Bu durumda fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bu niteliklerde bir madde olmadığını düşündüğünden suçun nitelikli unsurlarında hataya düşmüş (TCK md. 30/2) demektir. Bu durumda fail hakkında nitelikli unsur değil, suçun temel şekli uygulanır⁴²⁴.

TCK'nın 188. maddesinin 6. fıkrasında öngörülen hükmün uygulanması için,

⁴²⁰ www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf, (21.04.2016).

⁴²¹ Günal, *op. cit.*, s.103.

⁴²² Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.62.

⁴²³ Günal, *op. cit.*, s.108.

⁴²⁴ Ergül, *op. cit.*, s.152.

maddenin üretimi resmi makamların iznine ve satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran madde olduğunu failin bilmesi ve böylece maddenin 1. ve 3. fıkralarında öngörülen hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gereklidir⁴²⁵. TCK'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen fiiller için de suçun manevi unsuru genel kasttır. Söz konusu suçun manevi unsurunun var olduğunu tespit etmek için, failin suçun konusu olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olmadığını, uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılan maddelerin, ithali ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olduğunu bilmesi ve fıkrada öngörülen hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gereklidir⁴²⁶.

3.2.3.2. Hukuka Aykırılık

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkrasında, “*ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak*” ifadelerinden, bu suç tiplerinde hukuka özel aykırılığın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır⁴²⁷. Kanunda, çeşitli suçlarda hukuka aykırılık şeklinin ayrıca özel olarak belirtildiği durumlarda, hukuka özel aykırılık bulunduğu ileri sürülür. Bu durumda hukuka aykırılık, bütün suçların genel unsurunu oluşturan hukuka aykırılıktan ayırt edilmesi gerekir ve failin kanunda belirten özel aykırılık şeklini bilerek hareket etmesi ve bu hareketi istemesi aranmaktadır⁴²⁸.

TCK'nın 188. maddesinde failin hukuka aykırılığı bilmesi, yani ruhsatsız ve ruhsata aykırılığı bilmesine rağmen, maddede belirtilen hareketleri yapmasının gerekli olduğunu kanun koyucu öngörmüştür⁴²⁹. Bu maddede düzenlenen her üç suç tipi açısından da hukuka aykırılık, resmi makamlar tarafından verilen ruhsat olmadan veya verilen ruhsata aykırı bir şekilde suç tiplerinde sayılan hareketlerin meydana getirilmesidir⁴³⁰. Verilmiş olan ruhsata aykırılık, maddenin ruhsatta belirtilen maddelerden farklı olması, miktarın ruhsatta belirtilenden fazla olması, ruhsatta verilen izinden başka bir işleme tabi tutulması, niteliğin ya da bulunduğu karışım içindeki oranın ruhsatta belirtilenden farklı olması, ruhsatta yer olarak belirtilen yerden başka

⁴²⁵ Akkaya Çetin, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2.B, 2013, s.52.

⁴²⁶ Öner, *op. cit.*, s.150.

⁴²⁷ Yaşar, *op. cit.*, s.177.

⁴²⁸ Ferit Yolcu, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (Danışman: Prof. Dr. Handan Yokuş Sevik), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.

⁴²⁹ Yaşar, *op. cit.*, s.177.

⁴³⁰ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.717.

yerde bulundurulması gibi durumlar olarak nitelendirilebilir⁴³¹. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması, ruhsata bağlanması konuları düzenlenmiştir⁴³².

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 1. maddesinde; *“Tıbbi afyon ile müstahzaratının ve morfin ve bütün milhlerinin ve morfinin uzvi hamızlarla veya küül cezriyle birleşmesinden mütehassıl bütün eterlerinin ve bunların milhlerinin ve koka yaprağı, ham kokain ve kokain ekgonin ve tropokokain ile bütün milhlerinin ve yüzde 0,20 gramdan fazla morfin ve milhlerini ve yüzde 0,10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarların ve ökodol (Eugodal), dikodit (Dicodide) ve Dilodit (Diloudide), Asedikon (Acedicone) ve bunların terkibi kimyevisinde bulunan maddelerde bütün müstahzarlarının ithal, ihrac ve memleket içersindeki satışı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletinin murakabesine tabidir”* denilmiştir. Bu maddede ithali, ihracı ve satışı ruhsata bağlı olan uyuşturucu maddeleri, 2. ve 3. maddelerinde imal, ithali, ihracı ve satışı yasaklanmış olan maddeleri görebiliyoruz⁴³³. Kanun'un 4. maddesinde, ithal edilebilecek maddelere Sağlık Bakanlığı tarafından denetim yapıldıktan sonra ruhsat verileceği belirtilmiştir. Bu durumda Sağlık Bakanlığı tarafından denetim yapılma gerekçesiyle talep edilen, miktarın ülkenin bilimsel ve tıbbi ihtiyacından fazla olup olmadığının tespitidir. Kanun'un 15. maddesinde, reçete ile satılan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışının sadece Eczacılar ve Eczaneler Kanunu'na göre çalışan eczanelerde yapılabileceği kabul edilmiştir⁴³⁴. 19. maddesinde, reçeteye bağlı olan uyuşturucu veya uyarıcı nitelikli maddelerin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak kararlar kanun kapsamına alınacağı belirtilmiştir⁴³⁵.

3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'un 1. maddesinde; *“Çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile, ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafını haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tayin olunacak*

⁴³¹ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.47.

⁴³² Yaşar, *op. cit.*, s.176.

⁴³³ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2313.pdf, (22.04.2016).

⁴³⁴ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.717.

⁴³⁵ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.134.

diğer uyuşturucu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususlar Bakanlar Kurulunun tespit edeceği esaslara göre yürütülür” denilerek burada sayılan uyuşturucu maddeler ile Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenecek diğer uyuşturucu maddelerin, alımın, imalinin, ithalinin, ihracının ve satımının Bakanlar Kurulu’nun tespit ettiği esaslara göre yürütüleceği belirtilmiřtir⁴³⁶. Kanun’un 1. maddesinin 3. fıkrasında; *“Kullanılması zararlı olduğu ve Toxicomanie”yaptığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tespit edilen diğer tabii ve sentetik maddeler de yine bu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile bu Kanun kapsamına alınabilir”* diyerek madde kapsamına Sağlık Bakanlığı tarafından tespit edilerek teklifi sonucunda Bakanlar Kurulu kararıyla yeni maddelerin ekleneceği öngörölmüştür. Ayrıca Bakanlar Kurulu, bu maddeleri ruhsata bağlayabilir. Bakanlar Kurulu tarafından ruhsata bağlamış olan maddelerin ruhsat verme yetkisi Sağlık Bakanlığı’nın yetkisine dahildir⁴³⁷.

Üstte izah ettiğimiz gibi yetkili makamlar tarafından kanun ve diğer hukuk kurallarına uygun biçimde verilmiş olan ruhsat ve izinler kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı maddeler suçta konu edilemez. Bu durumda faile hukuka uygunluk nedeniyle ceza verilemeyecektir⁴³⁸. Hukuka uygunluk nedenleri Türk Ceza Kanunu’nun 24, 25 ve 26. maddelerinde öngörölmüřtür⁴³⁹.

3.2.4. Kusur

Kusur, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işleyen failin hangi şartlarda sorumlu tutulacağını ifade etmektedir. Kusuru etkileyen nedenlerin varlığı halinde kişi suç sayılan eylemlerden sorumlu tutulamayacaktır ya da sorumluluğu azalacaktır. Türk Ceza Kanunu’nda kusurluluğu etkileyen haller; zorunluluk hali, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik, yaş küçüklüğu, bazı hata halleri vs şekilde sayılmıştır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında, failin sağır ve dilsiz olması, yaşının küçük olması, akıl hastası olması gibi kusuru etkileyen hallerde fail, işlediği suçtan sorumlu tutulmayacaktır ya da cezasında indirim yapılacaktır.

⁴³⁶ Öner, *op. cit.*, s.144.

⁴³⁷ Güngör-Kınacı, *op. cit.*, s.135.

⁴³⁸ Balcı, *op. cit.*, s.190.

⁴³⁹ Akkaya, *op. cit.*, s.52-53.

Öğretide kusuru etkileyen hallerden en çok üzerinde durulması gereken halin fiilin zorunluluk halinde işlenmesi olduğu ifade edilmektedir⁴⁴⁰. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili çoğu zaman tıbbi zorunluluk hali ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir kişinin doktor yardımından yararlanma imkanı olmaması halinde acı çekmesini veya kriz geçirme tehlikesini yakınlarının sonlandırmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde sağlaması halinde, burada zorunluluk halinden söz edilmektedir. Bu durumda faile ceza verilmez⁴⁴¹. Ancak bazı görüşlere göre, üstte değindiğimiz durumda suçun failinin zorunluluk halinden faydalanmasının mümkün olmadığını düşünenler vardır.

3.2.5. Suçun Özel Görünüm Şekilleri

3.2.5.1. Teşebbüs

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçlar bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imal, ihraç veya imal edilmesiyle suç tamamlanmış olur. Burada teşebbüsten söz edilebilmesi için icrai hareketlerin başlamış olması gerekir⁴⁴². Failin suçun gerçekleşmesi için icrai hareketlerine başlamış, fakat elinde olmayan nedenlerle suçu tamamlayamaması durumunda teşebbüsten sorumlu olur. Ayrıca fail suç işlemeye elverişli hareketlerle suçu doğrudan doğruya işlemeyi ifade eden bir hareketi gerçekleştirilmesiyle teşebbüs alanına girmiş olur⁴⁴³. Üstte izah ettiğimiz hareketlerin belli biçimde ortaya çıkmaması halinde söz konusu teşebbüs olamaz⁴⁴⁴.

Burada imal hareketi söz konusu olduğunda, işlem sonucu ortaya çıkan maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde niteliğini taşıyamamış olması, işlem sırasında çıkmış olan hata ya da maddenin, aletlerin ya da doğal şartların uygunluğunu sağlayamaması durumlarında imal hareketi bakımından suç teşebbüs aşamasında kalmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrası, uyuşturucu veya uyarıcı madde imali için kullanılan maddelerin elde edilmesini bağımsız suç olarak düzenlemiş olduğundan 188. maddesinin 7. fıkrasında öngörülen suça teşebbüs

⁴⁴⁰ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Ahmet Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 8.B, 2007, s.641.

⁴⁴¹ Güngör-Kıncı, *op. cit.*, s.136.

⁴⁴² Günal, *op. cit.*, s.93.

⁴⁴³ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.727.

⁴⁴⁴ Günal, *op. cit.*, s.93.

mümkün değildir⁴⁴⁵.

İthal yönünden, ithal edilmekte olan uyuşturucu veya uyarıcı madde kişinin kendi isteği dışında polis veya gümrük memurlarının yapmış olduğu işlem sonucunda ortaya çıkmış olursa suç tamamlanmamış olur ve teşebbüs aşaması ortaya çıkmış olur⁴⁴⁶.

İhraç durumu ise, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke sınırından çıkış yapmasından önce görevliler tarafından yakalanması sonucunda suça teşebbüs söz konusu olur. Gümrük kapısı olmayan yerlerden kara, hava ve deniz yoluyla Türkiye'den uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç suçuna teşebbüs mümkün olmadığı belirtilmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke sınırını geçmesiyle suç tamamlanmış olur. Sınır geçilmemiş ise, sınıra kadarki aşamada tipe uygun başka fiiller tamamlanmış olur. Örneğin bulundurma, sevk etme veya nakletme gibi⁴⁴⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen fiiller yönünden ise, uyuşturucu madde satışı fiilinde maddenin alıcının eline geçmesinden önceki aşamada teşebbüsten söz edilebilir. Ancak kanun koyucunun ayrı bir tipe uygun fiil olarak tanımlanmış olan satışa arz fiili tamamlanmış olur. Bu durumda satma fiili açısından suça teşebbüs mümkün görünmemektedir. Başkasına uyuşturucu veya uyarıcı madde sağlanması halinde bu madde o kişinin eline geçmeden önceki aşamada teşebbüsten söz edilebilir. Bulundurma halinde maddenin kişinin tasarruf sahasına henüz girmemiş olması teşebbüs halini sağlamaktadır. Satın alma, nakletme, sevk etme, depolama, başkasına verme, kabul etme fiilleri yönünden de teşebbüs mümkündür⁴⁴⁸.

3.2.5.2. İştirak

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında iştirakin her şekli mümkün gözükmemektedir. Birden fazla kişinin bir miktar uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir defa mahsus olmak üzere belli kişilere teslimi için bir araya gelmesi halinde burada örgütlü olarak işlenen uyuşturucu madde ticareti değil, iştirak halinde

⁴⁴⁵ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.728.

⁴⁴⁶ Günel, *op. cit.*, s.94.

⁴⁴⁷ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.53.

⁴⁴⁸ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.728.

işlenen uyuşturucu madde ticareti suçu söz konusu olacaktır⁴⁴⁹. Yargıtay'a göre, faillerin suça iştirak ettiklerine dair kuşkuyu aşan yeterli ve kesin delil olması önem arz etmektedir⁴⁵⁰.

Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişilerin cezası üçte birinden yarısına kadar arttırılır. Çocukların suça azmettirilmeleri halinde azmettirenin cezası üçte birinden yarısına kadar arttırılır. Çocuğun yaşı suçun işlendiği tarih dikkate alınarak belirlenir⁴⁵¹.

3.2.5.3. İçtima

Suçun Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen imal, ithal ve ihraç fiillerinden birinin ya da hepsinin birlikte işlenmesi suçun oluşması açısından önem arz etmemektedir. Ayrıca TCK'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, kabul edilmesi, bulundurulması gibi durumlarda fiillerinin birinin ya da hepsinin birlikte işlenmesi suçun oluşması açısından önem arz etmez. Fakat imal, ithal, ihraç fiillerinin TCK'nun m. 188/3 düzenlenen fiillerle birlikte işlenmesi halinde iki ayrı suç ortaya çıkar ve burada gerçek içtima kuralları uygulanır⁴⁵². Yargıtay'ın bir kararında⁴⁵³, “*sanığın uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi yurt dışından bir ay önce izinsiz olarak ithal edip bir süre evinde sakladıktan sonra ithal amacının dışında yenilenen kastla satışa arz ettiği ve satarken yakalanması sonucunda gerçekleşen iki ayrı fiilinin uyuşturucu madde ithal etmek ve uyuşturucu maddeyi satışa arz etmek suçlarını oluşturduğu*” belirtilmiştir⁴⁵⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile kullanmak için bulundurmamak suçlarının ayrımını yapmak için failin kastının hangi suça yönelik olduğuna bakılır. Burada uyuşturucu maddenin miktarı, failin ekonomik durumu, kişinin madde bağımlısı

⁴⁴⁹ Hamide Zafer, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)*, s.25, www.hamidezafer.com/609/, (24.04.2016).

⁴⁵⁰ Yar. 10.CD., 10.03.2016, 2015/5127 E. 2016/717 K.

⁴⁵¹ *İbid.*

⁴⁵² Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.728.

⁴⁵³ Yar. 10.CD., 23.09.2002, 27279/22773.

⁴⁵⁴ *İbid.*

olup olmadığı vs. durumlar gözden geçirildikten sonra kastın hangi suça yönelik olduğu belirlenir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi kullanımı için bulundurduğu tespit edilyorsa, fail uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmamak suçundan cezalandırılır⁴⁵⁵. Fakat failde bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının kendi ihtiyacı için fazla olduğuna, maddeyi başkalarına satma amacı için bulundurduğuna dair kesin kanıt elde edilmiş ise, fail için TCK'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen suçtan cezalandırılır⁴⁵⁶.

Fail uyuşturucu madde ticareti suçunu aynı suç işleme kastıyla birden fazla defa işlerse, suçun mağduru belirli bir kişi olmadığından ve suçla korunan hukuki değer toplumun sağlığı olduğundan TCK'nun 43. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen zincirleme suç kuralları uygulanabilir⁴⁵⁷. Ancak TCK'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında düzenlenen suçlar birbirinden farklı olduğundan bu suçlar arasında zincirleme suç kuralları uygulanamaz⁴⁵⁸.

Failin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir başkasının evine habersiz olarak koyup sonrasında adli makamlara ihbarda bulunması durumunda, fail uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu ve iftira suçunu işlemiş olur⁴⁵⁹.

3.2.6. Yaptırım

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal ve ihraç suçunun cezası, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezasıdır. TCK m. 188/1'in gerekçesine göre, bu suç bir kazanç elde etmek için işlenmektedir. Bu yüzden burada hapis cezası ile adli para cezası birlikte verilir.

TCK m. 188/3'de düzenlenen suç için on yıldan az olmamak üzere hapis cezası ve yirmibin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. Burada da hapis cezası ile adli para cezası birlikte verilir.

⁴⁵⁵ Kurt Ş-Kurt E, *op. cit.*, s.62.

⁴⁵⁶ *Ibid.*

⁴⁵⁷ Tezcan-Erdem-Önok, *op. cit.*, s.729.

⁴⁵⁸ Özbek ve Diğerleri, *op. cit.*, s.719.

⁴⁵⁹ Zafer, *op. cit.*, s.25.

TCK m. 188/7’de düzenlenen suç sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Kanun koyucu burada hapis cezasının alt sınırını sekiz yıl olarak, üst sınırını ise yirmi yıldan fazla olmamak şekilde belirlenmiş.

TCK m. 188/4 gereğince, suçun konusu olan uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevler veya bazmorfin olması halinde ve TCK m. 188/3 gereğince suçun okul, yurt, hastane, kışla ve ibadethane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK m. 188/5’e göre, suçun üç veya daha fazla kişi tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş örgüt faaliyet çerçevesinde işlenmiş olması halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

TCK m. 188/8 gereğince suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile uğraşan kişi tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK m. 188/6’ya göre, suçun konusunun üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddeler olması halinde verilecek ceza yarı oranına kadar indirilebilir.

Tüzel kişiler bakımından; TCK m. 189 gereğince, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

3.2.7. Muhakemeye İlişkin Kurallar

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu’nun 12. maddesinde;

on yıldan fazla süreli hapis cezalarını gerektiren suçlar Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girmektedir. Ayrıca Kanunu'nun 14. maddesinde; *“Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur.”* denilmiştir⁴⁶⁰.

Bu yüzden Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun yargılamasının, görevi 5235 sayılı Kanunun 12. ve 14. maddesi uyarınca Ağır Ceza Mahkemesidir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 12. maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında yetkili mahkeme genel hükümlere göre belirlenir. Yetkili mahkeme ise, suçun işlendiği yer mahkemesidir denilmiştir. CMK m. 13'de suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa ikametgah mahkemesi yetkilidir denilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında uygulanacak koruma tedbirleri özellik göstermektedir. Bu suçların soruşturmasında, CMK m. 128'de düzenlenen taşınmazlara hak ve alacaklara elkoyma, CMK m. 133'de düzenlenen şirket yönetimi için kayyım tayini, CMK m. 135'de düzenlenen iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, CMK m. 139'da düzenlenen gizli soruşturmacı görevlendirme, CMK m. 140'da düzenlenen teknik araçlarla izlemeye alma gibi tedbirlere başvurulabilir⁴⁶¹. CMK m. 100'de şüpheli veya sanığın bazı suçları işlediğine dair kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir denilmiştir ve bu suçlar arasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu da sayılmıştır⁴⁶².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının yabancı ülkede Türk vatandaşı veya yabancı tarafından işlenmesi halinde Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesi gereğince Türkiye Adalet Bakanlığı'nın talebiyle Türkiye'de yargılma yapılır.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu

⁴⁶⁰ www.mevzuat.gov.tr, (25.04.2016).

⁴⁶¹ Zafer, *op. cit.*, s.29.

⁴⁶² Balcı, *op. cit.*, s289.

Ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonunda hükmolunan cezadan mahsup edileceği düzenlenmiştir.

Kanun koyucu TCK’nun 188. maddesinin 2. fıkrasında uyturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili olarak uluslararası ceza hukuku kuralını ngrmtir. Türkiye’den dış ülkeye yapılmış olan uyturucu veya uyarıcı madde ihracı karşı ülke açısından ithal oluşturmaktadır. Yabancı ülkede herhangi bir yargılama işlem yapılması ve faile ceza verilmesi Türkiye’de yargılama yapılmasına herhangi bir engel olmamaktadır. Burada uyturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti sularında non bis in idem kuralına geçerlilik tanınmayacağı ngrlmtir.

Burada izah edilmesi gereken durumlardan birisi de dava zamanaşımı srelerdir. Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun cezası, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasıdır. TCK’nın 66. maddesinin 4. fıkrasında, dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi için kanunda yer alan cezanın yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Ayrıca seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır. Bu erevede TCK’nın 66. maddesinin 1. fıkrası gereğince, TCK’nın 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun dava zamanaşımı süresi 20 yıldır. TCK’nın 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen suçun dava zamanaşımının da 20 yıl olduğu görünmektedir. TCK’nın 188. maddesinin 6. fıkrasında düzenlenen suçun cezası için aynı maddenin 1. ve 3. fıkralarında grlen dava zamanaşımı geçerli olmalıdır. TCK’nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suçun üst sınırı belirtilmemiş, ancak burada TCK’nın 49. maddesinin 1. fıkrası gereğince sekiz yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ngrldğu kabul edilmektedir. Bu yüzden burda da dava zamanaşımı 20 yıl olacaktır⁴⁶³.

⁴⁶³ Ali Erdem Sevdim, *Uyturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1.B, 2014, s.220-221.

SONUÇ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları günümüzde uluslararası bir sorun haline geldiği için ülkeleri çeşitli yönleriyle tehdit etmektedir ve buna karşı mücadele uzun süre önce başlamıştır. Bu mücadele, sorunu tam olarak ortadan kaldıramamakla birlikte, önemli aşamalar kaydetmiştir. Moğolistan ve Türkiye Ceza Kanunları bu suçlar kamunun sağlığına karşı işlenen suçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu suçlarla mücadelede ulusal kanunlar ve hukuki metinler yeterli olmamaktadır. Bu yüzden günümüzde bu suçlara mücadele uluslararası örgütler düzeyinde yapılan çalışmalarla da yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda en kapsayıcı ve etkin çalışmalar Birleşmiş Milletler tarafından yapılmaktadır.

Eskiden doğal yoldan elde edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler söz konusu iken, zamanla gelişen teknolojik araçlarla sentetik uyuşturucular meydana gelmiştir ve her gün bu uyuşturucuların yeni türleri gelişerek ortaya çıkmaktadır. Bu maddelerin insanlara vereceği zarar nedeniyle ulusal veya uluslararası düzeyde tedbirlerin alınması kaçınılmaz olmaktadır. Bu tür maddelerin yasadışı imali ve ticareti karşısında ülkelerin kanunlarını veya imzalamış oldukları uluslararası sözleşmeleri sık sık de yenilemeleri gerekmektedir. Hızlı gelişen teknoloji ve bu kapsamda özellikle internet uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticaretini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca internet iletişim araçlarının kullanıcı sayısının çoğunu gençlerin oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanım yaşının gittikçe düştüğünü bazı kurumların yapmış olduğu araştırmalardan görmek mümkündür.

Hangi maddelerin ruhsata bağlanarak uyuşturucu veya uyarıcı madde niteliğinde değerlendirileceği hususu her ülkenin kendi iradesine ve mevzuatına bağlıdır. Ancak tezimizde izah edilen uluslararası sözleşmeleri imzalayan ülkeler için imali ve ticareti yasaklanması gereken uyuşturucu veya uyarıcı maddeler bellidir. Ancak bazı ülkeler uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin miktarına göre satışını yasaklamamıştır.

Terör örgütü ve diğer organize suç örgütlerinin finansı bazı suçların işlenmesi sonucunda sağlanmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları da en fazla gelir sağlayan suçlardan biridir. Bu yüzden terör örgütlerinin veya organize suç örgütlerinin çoğu uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlemeye

yönelmektedirler. Ayrıca bu suçların bir örgüt tarafından işlenmesi kolaylık sağlamaktadır.

Moğolistan ve Türkiye de uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili yasal düzenlemelerini uluslararası akımı dikkate alarak yapmaktadır. İki ülkenin ceza kanunlarında ve yan kanunlarında uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin fiiller yasaklanmış ve bu fiillere uygulanacak bazı cezalar da öngörülmüştür. Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. ve 193. maddelerinde, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları düzenlenmiştir.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. ve 193. maddelerin başlığında *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları* denilmeyerek suçlar madde içindeki seçimlik hareketlerle isimlendirmiştir. Bu seçimlik hareketler uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu içerdiği için bu maddelerde öngörülen suçları Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde öngörülen suçlarla karşılaştırarak incelemiş bulunmaktayız.

MCK'nın 192. ve 193. maddelerindeki suçlar için öngörülen ceza yaptırımlarının suçun ikinci kez işlenmesini önlemek için yeterli ağırlıkta olmadığını düşünüyoruz. Buna karşılık TCK'nın 188. maddesindeki suçlar için öngörülen ceza yaptırımlarının tür ve ağırlıklarının cezanın genel ve özel önleme amaçlarını sağlamaya uygun olduğunu söyleyebiliriz. Kazanç sağlamak için sıklıkla işlenen bu suçlarda, hangi miktarda kazanç elde edildiği tam olarak belirlenemediği için hapis cezasının yanında para cezasının da öngörülmesi Türkiye'nin uyuşturucu maddeler meselesinde göstermiş olduğu hassasiyeti ortaya koymaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını düzenleyen MCK'nın 192. ve 193. maddeleri ile TCK'nın 188. maddesinin her fıkrasında düzenlenen suçları karşılaştırabiliriz;

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satma amacı dışında ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, bulundurma, depolama fiilleri suç olarak nitelendirilmiş ve bu suça asgari ücretin yüzden yüz elliye kadar yükseltilmiş oranında para cezası, üçten alt yıla kadar hafif

hapis cezası veya iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Buna karşılık Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ihraç ve ithal fiilleri suç olarak tanımlanmış ve bu suçta yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. TCK'nın bu suçta öngördüğü cezanın miktarı itibariyle suçu önlemeye uygun olduğunu düşünüyoruz. MCK'da öngörülen seçimlik hareketlerden imal hareketinin bulundurma ve depolama hareketlerinden ayrı fıkra düzenlenmesinin ve verilecek olan cezanın arttırılmasının yerinde olduğu bazı yabancı ülkelerin ceza kanunlarından anlaşılmaktadır.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 2. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri satma amacıyla ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal etme, bulundurma, depolama, nakletme, sevk etme ve satma fiilleri suç olarak tanımlanmıştır ve bu suçta beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Buna karşılık Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satma, satışa arz etme, başkalarına verme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme, bulundurma fiilleri suç olarak tanımlanmış ve bu suçta beş yıldan on beş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür. TCK'nın bu suçta öngördüğü ceza miktarının fazla olması kanun koyucunun toplumun sağlığını tehdit eden bu tehlikenin karşısında büyük bir önlem aldığını göstermektedir. MCK'nın bu suçta öngördüğü ceza miktarının da arttırılmasının uygun olacağı 2010'dan 2014 yılına kadar işlenmiş olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili suç⁴⁶⁴ istatistiklerinden görülmektedir.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasındaki, maddenin 2. fıkrasında düzenlenen suçun büyük miktarda, çocukların suçta azmettirilmesi suretiyle, tehlikeli suçlular tarafından işlenmesi, tekerrür halinde işlenmesi, iki veya ikiden fazla kişi tarafından işlenmiş olması ya da örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde suç için öngörülen cezanın arttırılarak on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması şeklindeki nitelikli unsur olumlu bir düzenlemedir. Buna karşılık TCK'nın 188. maddesinin 4. ve 5. fıkralarında öngörülen düzenlemelerin incelenmesi gerekir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı

⁴⁶⁴ www.supremecourt.mn/eruu, (25.05.2016).

maddenin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarı oranında artırılır denilmiştir. Bu düzenlemenin Moğolistan Ceza Kanunu'nda da öngörülmesi ayrıca tam olarak tek tek sayılan maddeleri sınırlı şekilde bırakmayarak yeniden imal edilen daha güçlü etki doğuran maddelerin de eklenmesini sağlamak yerinde bir düzenleme olacaktır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında, yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır denilmiştir. Bu düzenleme MCK'da öngörülen aynı düzenleme göre faile daha da ağır ceza verilmesini öngörmüştür.

Moğolistan Ceza Kanunu'nun 193. maddesinin 1. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ve aletleri, ekipmanları imal etme, depolama, satma, nakletme, ülkeye ithal etme ve eliminasyon etme prosedürlerine aykırı işlem yapma fiilleri suç olarak tanımlanmış ve bu suça bu işlemleri yapma yetkisine sahip olan kişinin yetkisini üç yıla kadar dondurma, iki yüz elli birden beş yüz saate kadar kamu hizmet yaptırma, üçten alt aya kadar hafif hapis cezası veya üç yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Bu düzenlemenin karşısında TCK'nın 188. maddesinin 7. ve 8. fıkralarında öngörülen düzenlemelerin incelenmesi gerekir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal ve imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal etme, imal etme, satma, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama veya ihraç etme fiilleri suç olarak nitelendirilmiştir ve faile verilecek cezanın sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezası ve yirmibin güne kadar adli para cezası olması öngörülmüştür. MCK'nın 193. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen suçun konusu aynı Kanun'un 192. maddesinin 1, 2. ve 3. fıkrasında öngörülen suçun konusundan farklı olduğu için verilecek olan hapis cezasının hafif olduğu görülmektedir. Bu durum TCK'nın 188. maddesinin 7. fıkrasından da anlaşılmalıdır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında, bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek olan ceza yarı oranında artırılır denilmiştir. Buna karşılık MCK'nın 193.

maddesinin 1. fıkrası, öngörülen fiilleri yerine getirme “yetkisine sahip olanın” diyerek tam olarak meslek gruplarından bahsetmemiştir.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 2. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracının diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edileceği belirtilmiştir. Moğolistan Ceza Kanunu’nun 192. ve 193. maddelerinde üstteki durum açık şekilde yer almamıştır. MCK’nun 192. ve 193. maddelerinde ihraç fiilinin yer almaması uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suç karşısında alınması gereken önlemlerin eksik olduğunun belirtisidir.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 6. fıkrasında, üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmakla beraber verilecek cezanın yarısına kadar indirilebileceği öngörülmüştür. Faile verilecek olan cezanın yarısına kadar indirilmesi doğrudan suçun konusunu oluşturan maddelerden kaynaklanmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla mücadelede, Moğolistan Ceza Kanunu’nun içerdiği düzenlemeler, her ne kadar ulusal ve kültürel durumumuza göre şekillenmiş olsa da, gün geçtikçe uyuşturucu veya uyarıcı madde karşısında başarılı bir sonuç elde etmemizde yeterli olmadığını görüyorum. Türkiye açısından bu suçlarla mücadelede özellikle suç karşısında izlediği yaptırım stratejisinin etkili olacağını düşünüyorum. Moğolistan’ın uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili suçlarla mücadele ağır nitelikte yaptırımlar öngörmesinin uygun olacağı kanaatindeyim. Ayrıca MCK’nın 192. ve 193. madde hükümlerinin kanunu’nun uygulama açısından sorun yarattığı öğretilerde sürekli olarak dile getirilmektedir. Buna karşılık TCK’nın 188. maddesinin hükümlerinin tam tersi olduğunu düşünüyorum.

KAYNAKÇA

Makale ve Kitaplar:

AKBULUT İlhan, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, İÜHFM, Cilt 55, Sayı 3, 1997.

AKKAYA Çetin, *Örgüt Suçu – Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

AKKAYA Çetin, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ALİ Erdem Sevdım, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

ALİ Parlar, MUZAFFER Hatipoğlu, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

ARİF Akgül ve ALİCAN Kaptı, “Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi”, Süleyman Özeren vd. (Ed.), *Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010.

ARİF Akgül ve İLKAY Akyay, “Uyuşturucu Maddeler ve Sınırşan Uyuşturucu Kaçakçılığı”, Oğuzhan Ömer Demir, Bahadır Küçükuysal (Ed.), *Sınırşan Organize Suçlar Kavramlar, Yöntemler, Eğilimler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

BALCI Murat, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.

BOLDBAATAR J, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları Kanıtlama Yöntem*, Ulanbator 2004.

BOLDBAATAR B, JANTSAN S, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler İle İlgili Suçla Mücadele*, Ulanbator 2012.

BOLDBAATAR B, MUNKHBOLD J, *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti*

Suçlar İle Mücadele, Ulanbator 2012.

BYAMBASUREN S, *Uyuşma Kriz*, Ulanbator 2000.

ÇAKMUT Yenerer Özlem, *Türk Ceza Kanunu'na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm*, İstanbul 2004.

DEMİRBAŞ Timur, *Kriminoloji*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.

DÖNMEZER Sulhi, *Kriminoloji*, 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 1994.

EREM Faruk, *Türk Ceza Hukuku*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1995.

ERGÜL Ergin, *Hukuki, Adli Tıbbi, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara 1997.

GANBOLD B, *Moğolistan Ceza Hukuku*, Ulanbator 2003.

GÜNAL Yılmaz, *Uyuşturucu Madde Suçları*, Ankara 1976.

GÜNAY Erhan, *Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

GÜNAY Erhan, *Öğreti ve Uygulamada Yeni Türk Ceza Kanunundaki Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.

GÜNDEL Ahmet, *5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.

GÜNGÖR Şener, KINACI Ali, *Öğreti ve Uygulama Boyutu İle Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.

İÇLİ Tülin Günşen, *Kriminoloji*, Ankara 2004.

HAKERİ Hakan, *Ceza Hukuku Hükümler*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

KAĞITÇI Mehmet Ali, *Afyon*, İstanbul 1960.

KOCASAKAL Ümit, *Yeni Çin Ceza Kanunu, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı*, İstanbul

2004.

KÖKNEL Özcan, *Bağımlılık*, Altın Kitaplar, İstanbul 1998.

KURT Şahin, KURT Ela, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.

Moğolistan Adalet Bakanlığı, *Uyuşturucu*, Ulanbator 2013.

Moğolistan Adalet Bakanlığı, *Moğolistan Cumhuriyeti'nin Ceza Hukuku'nun Tarihçesi /1911-2009/*, Ulanbator 2011.

Moğolistan Bakanlar Kurulu, *Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin Bakanlar Kurulu'nun Resmi Dergisi*, Ulanbator 1926.

Moğolistan Gümrük Birliği, *Moğolistan Gümrük Birliği'nin Tarihçesi*, Ulanbator 1996.

Moğolistan Resmi Gazetesi 1993 №1.

Moğolistan Resmi Gazetesi 2002 №5.

ÖNER Mehmet Zülfü, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

ÖZDABAKOĞLU Erdinç Hakan, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara 2007.

ÖZDEN Salih Yaşar, *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı*, İstanbul 1992.

Polis Kurumlarının Suç İle İlgili Araştırmalar, Ulanbator 2010.

ROSHCHİN A.V, Plishkin A.V, *Gençleri Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Bağımlılığından önleme organ*, Kiev 1990.

SAKA Reşat, *Uyuşturucu Maddeler (Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain) Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukuki ve Sosyal Durum*, İstanbul 1948.

SONGAR Ayhan, *Haşhaş Meselesi ve Türkiye*, İstanbul 1974.

SOVD G, *Moğolistan Ceza Hukuku'nun Yorumlanması*, Ulanbator 2002.

SOVD G, *Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin Ceza Hukuku*, Ulanbator 1973.

SPENCER David, *Bank Liability Under The UN Drug Trafficking Convention*, *International Law Review*, Mart 1990.

TAŞKIN Mustafa, *Türk Hukukunda Mafya (çıkar amaçlı suç örgütleri) Kararlarıyla Mücadele*, Yargı Yayınevi, Ankara 2004.

TBMM, *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Kasım 2008.

T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1987.

TEZCAN Durmuş, MUSTAFA Ruhan Erdem, MURAT Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

TEZCAN Durmuş, MUSTAFA Ruhan Erdem, MURAT Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

The United Nations and Drug Abuse Control, 2N, UN 1989.

YAŞAR Osman, HASAN Tahsin Gökcan, MUSTAFA Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

YOKUŞ Sevük Handan, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

ZAFER, Hamide, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, www.hamidezafer.com.

Diğer Kaynaklar:

www.legalinfo.mn, (22.12.2015).

www.masak.gov.tr, (22.12.2015).

www.coe.int, (23.12.2015).

www.emcdda.europa.eu, (23.12.2015).

tr.wikipedia.org(interpol), (20.10.2015).

www.interpol.int, (24.10.2015).

www.interpol.pol.tr, (24.10.2015).

www.europol.europa.eu, (25.12.2015).

www.russian-criminal-code.com, (31.12.2015).

www.china-embassy.org, (01.01.2016).

www.china.org.cn, (01.01.2016).

www.fmprc.gov.cn, (02.01.2016).

www.druglibrary.org, (03.01.2016).

www.udel.edu, (03.01.2016).

www.books.google.com, (03.01.2016).

www.parl.gc.ca, (14.01.2016).

www.uyusturucu.info.tr, (15.01.2016).

www.cedro-uva.org, (16.01.2016).

www.legislationline.org, (16.01.2016).

www.yargitay.gov.tr , (19.06.2016).

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Dosjan BAURJAN
Tez Adı	MOĞOLİSTAN VE TÜRK CEZA HUKUKUNDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Kamu Hukuku
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. Zeynel T. KANGAL
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 25.07.2016

İmza :